

Wetenschappelijk Onderzoek- en
Documentatiecentrum

Cahier 2023-7

Korte vrijheidsstraffen

*Een literatuuronderzoek naar het
bereiken van strafdoelen met korte
vrijheidsstraffen ten opzichte van
andere straffen*

Cahier 2023-7

Korte vrijheidsstraffen

Een literatuuronderzoek naar het bereiken van strafdoelen met korte vrijheidsstraffen ten opzichte van andere straffen

S. Boschman
S. Verweij
G. Weijters

Cahier

De reeks Cahier omvat de rapporten van onderzoek dat door en in opdracht van het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum is verricht. Opname in de reeks betekent niet dat de inhoud van de rapporten het standpunt van de Minister van Justitie en Veiligheid weergeeft.

Dankwoord

Wij bedanken de leden van de begeleidingscommissie (zie bijlage 1) voor hun waardevolle bijdragen aan dit onderzoek. Ook willen we onze collega's Maria Berghuis, Darya van Lijf en Marit Scheepmaker bedanken voor het kritische meelezen van delen van dit rapport.

Zijn korte vrijheidsstraffen effectief in het bereiken van strafdoelen in vergelijking met andere straffen?

De Raad van de Strafrechttoepassing en Jeugdbescherming twijfelt aan de effectiviteit van korte vrijheidsstraffen. Op het verzoek van de minister voor Rechtsbescherming zocht het WODC uit wat daarover bekend is uit wetenschappelijk onderzoek.

Er werd hierbij gekeken naar drie strafdoelen: speciale preventie, generale preventie en vergelding. Vergeleken werd of korte vrijheidsstraffen beter strafdoelen bereiken dan andere straffen, zoals langere vrijheidsstraffen, voorwaardelijke straffen, taakstraffen en boetes.

Hogere of gelijke kans op recidive

Speciale preventie is het voorkomen dat gestrafte personen opnieuw de fout ingaan, door hen (tijdelijk) op te sluiten, te resocialiseren en met de oplegde straf af te schrikken om opnieuw crimineel gedrag te vertonen.

Uit eerder onderzoek blijkt dat **recidive** na korte vrijheidsstraffen **hoger of even hoog** is als na andere typen straffen. Korte vrijheidsstraffen slagen daarmee **niet beter in speciale preventie** dan andere typen straffen.

Niet of nauwelijks meer (generale) afschrikking

Generale preventie is het voorkomen van crimineel gedrag, niet alleen van gestrafte personen, maar van iedereen, onder andere door generale afschrikking.

Internationaal onderzoek wijst erop dat korte vrijheidsstraffen **ten hoogste een klein beetje meer afschrikwekkend** zijn dan andere typen straffen.

Vergelding kan worden bereikt met verschillende typen straffen

Vergelding wordt bereikt met een straf die in verhouding staat tot het misdrijf, een proportionele straf, waarmee proportionele afkeuring wordt uitgedrukt. Vergelding betekent dus niet zo zwaar mogelijk straffen.

Korte vrijheidsstraffen **kunnen in verhouding staan** tot misdrijven, maar het is **niet de enige soort straf** die **proportionele afkeuring** kan uitdrukken. Korte vrijheidsstraffen worden namelijk **even zwaar** ervaren als iets langere niet-vrijheidsbenemende straffen, zoals taakstraffen of voorwaardelijke straffen.

**Conclusie: korte vrijheidsstraffen zijn wat betreft het bereiken van
strafdoelen niet te verkiezen boven andere typen straffen**

Inhoud

	Samenvatting	7
1	Inleiding	16
1.1	Strafdoelen	17
1.2	Onderzoeksvragen	19
1.2.1	Speciale preventie	19
1.2.2	Generale preventie	20
1.2.3	Vergelding	21
1.3	Methode	21
1.4	Leeswijzer	23
2	Straffen in Nederland	24
2.1	Overwegingen om een bepaalde straf op te leggen	24
2.1.1	Verenigingstheorie en strafdoelen	24
2.1.2	Bevindingen uit onderzoek naar overwegingen rechters	25
2.2	Korte vrijheidsstraffen	26
2.2.1	Kenmerken van personen waarbij een (korte) vrijheidsstraf werd opgelegd	26
2.2.2	Kenmerken detentieregimes waarin personen met een korte vrijheidsstraf verblijven	28
2.3	Andere typen straffen	30
3	Speciale preventie	32
3.1	Theorie en mechanismen: waarom en hoe hebben vrijheidsstraffen invloed op recidive en re-integratie	32
3.1.1	Speciale afschrikking	33
3.1.2	Incapacitatie	34
3.1.3	Resocialisatie	35
3.1.4	Onbedoelde nadelige gevolgen van korte detenties	35
3.1.5	Samenvatting	37
3.2	Empirisch onderzoek naar effecten van korte vrijheidsstraffen op recidive	37
3.2.1	Verschillende onderzoeksmethodes	38
3.2.2	Nederlands onderzoek naar de effecten van korte vrijheidsstraffen	40
3.2.3	Internationaal onderzoek naar de effecten van korte vrijheidsstraffen	42
3.3	Empirisch onderzoek naar effecten op re-integratie-uitkomsten van korte vrijheidsstraffen	46
3.3.1	Nederlands onderzoek naar de effecten van korte vrijheidsstraffen	47
3.3.2	Internationaal onderzoek naar de effecten van korte vrijheidsstraffen	47
3.4	Differentiële effecten van korte vrijheidsstraffen op recidive en re-integratie	50
3.4.1	Eerdere delicten en recidiverisico	51
3.4.2	Arbeidsmarktsituatie voor detentie	52
3.4.3	Demografische kenmerken	53
3.5	Conclusies	54
4	Generale preventie	56
4.1	Theorie en mechanismen van generale afschrikking	57
4.2	Empirisch onderzoek naar generale afschrikking	58
4.2.1	Kanttekeningen bij empirisch onderzoek naar het generaal afschrikwekkende effect van straffen	59

4.2.2	Onderzoek naar de afschrikwekkende werking van verschillende straffen	60
4.2.3	Onderzoek naar percepties van strafdreiging	62
4.3	Conclusies	64
5	Vergelding	66
5.1	Theorie: hoeveel leedtoevoeging is proportioneel?	66
5.1.1	Is vergelden met korte vrijheidsstraffen proportioneel?	68
5.2	Empirisch onderzoek naar publieke opinie over straffen	68
5.2.1	Is het van belang om te straffen in lijn met de publieke opinie?	69
5.2.2	Publieke opinieonderzoek naar strafzwaarte	70
5.2.3	Publieke opinieonderzoek naar straftypen	71
5.3	Uitwisselbaarheid van strafmodaliteiten	72
5.3.1	Empirisch onderzoek naar (ervaren) strafzwaarte	73
5.4	Conclusies	76
6	Conclusie	78
6.1	Belangrijkste bevindingen	79
6.1.1	Speciale preventie	79
6.1.2	Generale preventie	81
6.1.3	Vergelding	82
6.2	Discussie	84
6.2.1	In hoeverre worden strafdoelen bereikt met korte vrijheidsstraffen?	84
6.2.2	Beperkingen onderzoek	86
6.3	Aanbevelingen voor vervolgonderzoek	88
6.3.1	Aanbevelingen voor verder onderzoek naar speciale preventie	89
6.3.2	Aanbevelingen voor verder onderzoek naar generale preventie	90
6.3.3	Aanbevelingen voor verder onderzoek naar vergelding	91
6.3.4	Aanbeveling voor haalbaar en relevant vervolgonderzoek op korte termijn	92
6.4	Tot slot	92
	Summary	94
	Literatuur	102
Bijlage 1	Samenstelling begeleidingscommissie	115

Samenvatting

Ruim twee derde van de personen die uitstromen uit een Nederlandse penitentiaire inrichting voor volwassenen heeft minder dan drie maanden vastgezeten. De Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming (RSJ) stelt dat korte detenties weinig effectief zijn in het bereiken van strafdoelen en adviseert daarom om het aantal korte detenties terug te dringen. In reactie op het RSJ-advies heeft de toenmalige Minister voor Rechtsbescherming het WODC gevraagd onderzoek te doen naar korte detenties (Dekker, 2021b). Het WODC heeft besloten dit onderzoek op te splitsen in twee delen. Als eerste is in het voorliggende rapport bekeken wat bekend is uit Nederlands en internationaal wetenschappelijk onderzoek over in hoeverre verschillende strafdoelen bereikt worden met korte detenties ten opzichte van andere straffen. In de volgende stap zal (eventueel) vervolgonderzoek worden gedaan op basis van geconstateerde kennislacunes.

Het huidige onderzoek heeft betrekking op wat uit wetenschappelijke literatuur bekend is over de effecten van *korte vrijheidsstraffen* in vergelijking met andere typen straffen of langere vrijheidsstraffen op het bereiken van verschillende strafdoelen. De hoofdvraag van het onderzoek is:

Wat is bekend uit Nederlands en internationaal onderzoek over het effect van korte vrijheidsstraffen in vergelijking met andere typen straffen of langere vrijheidsstraffen op het bereiken van de verschillende strafdoelen?

Er is geen vaste definitie van een korte vrijheidsstraf maar in navolging van de RSJ gaan we uit van vrijheidsstraffen tot drie maanden. Andere typen straffen zijn alle overige soorten straffen die zouden kunnen worden opgelegd door het OM of de rechter in het volwassenenstrafrecht. Daarbij kan het gaan om taakstraffen, geldboetes of voorwaardelijke straffen al dan niet met bijzondere voorwaarden. Voor dit onderzoek naar korte vrijheidsstraffen is (het regime van) voorlopige hechtenis ook relevant omdat een substantieel deel van de door de rechter opgelegde korte vrijheidsstraffen in de praktijk geheel of gedeeltelijk in voorlopige hechtenis is uitgezeten. Korte detenties in de zin van vervangende hechtenis (oftewel een verblijf in detentie omdat men de geldboete niet heeft betaald of taakstraf niet heeft uitgevoerd) komen slechts zijdelings aan bod in het onderzoek. Hier is voor gekozen omdat het bij vervangende hechtenis in beginsel niet de bedoeling van de rechter was om een vrijheidsstraf op te leggen. Aangezien het huidige onderzoek zich richt op strafdoelen vinden we het inhoudelijk zuiverder om dit onderzoek alleen te richten op korte vrijheidsstraffen.

In het onderzoek zijn de volgende strafdoelen betrokken: *speciale preventie*, *generale preventie* en *vergelding*. Het strafdoel *speciale preventie* houdt in dat met (vrijheids-)straffen wordt getracht om herhaalde criminaliteit van gestrafte personen te voorkomen via incapacitatie (onschadelijkmaking), speciale afschrikking en resocialisatie. Vrijheidsstraffen zorgen voor incapacitatie; personen die een vrijheidsstraf krijgen opgelegd, hebben minder mogelijkheden om nieuwe delicten te plegen gedurende de tijd dat ze in detentie verblijven dan personen die een ander type straf opgelegd kregen. Een vrijheidsstraf wordt verder als een zwaardere straf beschouwd dan andere typen straffen en zou daardoor een groter afschrikwekkend effect kunnen hebben dan andere typen straffen. Een vrijheidsstraf kan tot slot leiden tot resocialisatie door

middel van het volgen van trainingen, opleidingen en cursussen tijdens detentie. Een verblijf in detentie kan echter ook onbedoelde negatieve effecten hebben, zoals een negatief label en verlies van sociale bindingen. Afhankelijk van het mechanisme kan dus zowel verwacht worden dat een vrijheidsstraf ten opzichte van andere typen straffen de kans op herhaalde criminaliteit verkleint of vergroot. Onderzoek waarin recidive na verschillende straffen met elkaar wordt vergeleken, kan inzicht geven in hoeverre het strafdoel *speciale preventie* wordt bereikt. Onderzoek waarin re-integratie-uitkomsten (zoals het hebben van werk of huisvesting) na verschillende straffen met elkaar wordt vergeleken, kan aanwijzingen geven over in hoeverre resocialisatie is bereikt.

Het strafdoel *generale preventie* heeft betrekking op het voorkomen van criminaliteit in de samenleving door (alle) potentiële plegers te laten afzien van crimineel gedrag. Dat kan bereikt worden door normbevestiging, normstelling en generaal afschrikking. Het strafbaar stellen van ongewenst gedrag bevestigt de norm van mensen die dit gedrag afkeuren en sterkt hen om dit gedrag te blijven afkeuren. Daarnaast kan het strafbaar stellen van ongewenst gedrag een norm stellen. Dit kan ertoe leiden dat mensen zich bewust worden van de norm en die niet overtreden. Daarnaast werkt straf in theorie afschrikwekkend in het algemeen. Het afschrikwekkende effect van een straf wordt het grootst geacht wanneer de straf zwaar is, met een grote zekerheid wordt opgelegd en snel op het delict volgt. Een vrijheidsstraf wordt veelal als een zwaardere straf gezien dan andere straffen en zou daarom ten opzichte van andere straffen een groter afschrikwekkend effect hebben. Daarentegen geldt dat voor zowel normbevestiging als normstelling het type straf en de hoogte daarvan niet zozeer relevant geacht worden. Om inzicht te geven in het generaal preventieve effect van korte vrijheidsstraffen ten opzichte van andere straffen gaan we daarom in op onderzoek waarin het generaal afschrikwekkende effect van korte vrijheidsstraffen vergeleken wordt met het generaal afschrikwekkende effect van andere typen straffen of langere vrijheidsstraffen.

Een ander doel van straffen is *vergelding*. Door de proportionele leedtoevoeging van de straf wordt een boodschap overgedragen dat het criminele gedrag afkeurenswaardig is. Vergelding betekent niet dat de leedtoevoeging van de straf even zwaar moet zijn als de leedtoevoeging door het misdrijf. De hoeveelheid leedtoevoeging van de straf moet proportioneel zijn ten opzichte van de ernst van het misdrijf en de mate van verwijtbaarheid van de dader. Om meer te kunnen zeggen over in hoeverre vergelden met een korte vrijheidsstraf proportioneel is, worden rechtsfilosofische bronnen geraadpleegd. Over de precieze hoeveelheid straf die proportioneel is voor een bepaald delict, bestaat geen consensus. Met publieke opinieonderzoek wordt inzicht gegeven in de mening van de samenleving over proportionele straffen. Wanneer een bepaalde strafzwaarte proportioneel is, kunnen verschillende straffen (met een verschillende duur of hoogte) dezelfde mate van afkeuring uitdrukken. Onderzoek naar de wisselkoers tussen straffen (dat wil zeggen, hoeveel van een straf wordt als even zwaar ervaren als één dag vrijheidsstraf?) is gebruikt om inzicht te geven in met welke verschillende straffen eenzelfde hoeveelheid afkeuring kan worden uitgesproken.

Vergelding kan ook leiden tot genoegdoening in de zin dat personen die zich schuldig hebben gemaakt aan een misdrijf worden gestraft en hiermee recht wordt gedaan aan slachtoffers en de samenleving. Dit is een enge definitie van genoegdoening. In ruimere definities van genoegdoening wordt ook belang gehecht aan het herstel van de relatie tussen dader en slachtoffer. Een straf die afkeuring uitdrukt kan hieraan

bijdragen, maar er zijn ook diverse andere middelen die aan dit herstel kunnen bijdragen, zoals spreekrecht tijdens de terechtzitting, excuses van de dader en *mediation* of een ander soort bemiddeling. Deze middelen kunnen worden ingezet ongeacht het type straf dat opgelegd wordt. Aangezien het huidige rapport alleen betrekking heeft op het verschil tussen korte vrijheidsstraffen en overige straffen in het bereiken van strafdoelen beperken we ons tot de enge definitie van genoegdoening, namelijk dat genoegdoening bereikt wordt door te vergelden. Als gevolg hiervan wordt genoegdoening in het huidige rapport niet als apart strafdoel behandeld.

Methode

Om de hoofdvraag van dit onderzoek te beantwoorden is een uitgebreide literatuurstudie uitgevoerd. Per strafdoel is eerst een literatuurverkenning verricht om inzicht te krijgen in hoe dit strafdoel moet worden gedefinieerd en hoe kan worden bepaald of en in hoeverre het doel bereikt wordt. Vervolgens is per strafdoel gezocht naar wetenschappelijk onderzoek dat inzicht geeft in hoeverre dit strafdoel bereikt wordt door korte vrijheidsstraffen in vergelijking met andere straffen. Om zo veel mogelijk relevante literatuur te vinden is een aantal zoektechnieken gebruikt. Als eerste is in Google Scholar met (een groot aantal) Nederlandse en Engelse zoektermen naar literatuur gezocht. Daarnaast zijn Nederlandse onderzoekers geconsulteerd die bezig zijn (geweest) met onderzoek naar (één van de) strafdoelen. De kennis die de verzamelde literatuur en de consultatie van experts heeft opgeleverd, is gebruikt om nieuwe zoektermen te bedenken en daarmee gericht naar literatuur te zoeken. Naast het gebruik van zoektermen is er gebruikgemaakt van de mogelijkheid om studies te zoeken die een bepaalde eerdere studie citeren. Ten slotte is gebruikgemaakt van de literatuurverwijzingen in de gevonden studies om andere (oudere) studies te achterhalen. Het op deze vier manieren (zoektermen, consultatie experts, citerende studies, geciteerde studies) gevonden onderzoek is vervolgens gescand op relevantie. Welk onderzoek relevant werd geacht, verschilt per strafdoel. Voor speciale preventie werden studies relevant geacht die kijken naar de uitkomsten na een straf en die daarbij een vergelijking maken tussen vrijheidsstraffen en overige typen straffen of tussen langere en kortere detenties. Alleen studies waarin rekening wordt gehouden met verschillen in achtergrondkenmerken tussen mensen die verschillende (typen) straffen opgelegd kregen, is hierbij meegenomen. Voor generale preventie is gekeken naar perceptieonderzoek en onderzoek waarin op macroniveau gekeken is naar de samenhang tussen straffen en criminaliteit. Voor vergelding werden met name rechtsfilosofische bronnen relevant geacht. Om meer inzicht te geven in verschillende meningen over de proportionaliteit van straffen is gekeken naar publieke opinie onderzoek. Om meer te kunnen zeggen over de ervaren strafzwaarte is gekeken naar onderzoek naar de uitwisselbaarheid van straffen (hoeveel vrijheidsstraf wordt ingewisseld voor hoeveel van een ander type straf) onder veroordeelde personen.

Belangrijkste bevindingen

Speciale preventie

De recidive na een korte vrijheidsstraf is even hoog of hoger dan de recidive na een niet-vrijheidsbenemende straf

Vrijwel al het Nederlandse én internationale onderzoek naar het effect van korte vrijheidsstraffen op recidive heeft aangetoond dat recidive na een korte vrijheidsstraf

niet lager is dan recidive na een niet-vrijheidsbenemende straf, zoals boetes, taakstraffen of voorwaardelijke straffen. Sterker nog, het merendeel van de studies laat juist zien dat er na een korte vrijheidsstraf een grotere kans is op recidive in vergelijking met andere straffen. Deze bevinding wordt door diverse onderzoeken met de methodologisch sterkste onderzoeksdesigns ondersteund, maar er zijn ook methodologisch sterke onderzoeken waaruit blijkt dat de recidive na een korte vrijheidsstraf niet verschilt van de recidive na een niet-vrijheidsbenemende straf.

Het is niet duidelijk in hoeverre detentieduur samenhangt met recidive

Zowel in Nederland als internationaal is er beperkt onderzoek verricht naar de samenhang tussen detentieduur en recidive. De resultaten van dit onderzoek zijn gemengd; er zijn zowel studies die laten zien dat detentieduur niet samenhangt met recidive als studies waarin een langere detentieduur samenhangt met minder recidive. In één studie werd gevonden dat een langere detentieduur samenhangt met meer recidive. Het is dus onbekend of langere detenties tot meer of minder recidive leiden dan kortere detenties.

Het effect van korte vrijheidsstraffen ten opzichte van andere straffen op re-integratie-uitkomsten is onbekend

In Nederland is er geen onderzoek gedaan naar het effect van vrijheidsstraffen ten opzichte van andere typen straffen, zoals boetes, taakstraffen of voorwaardelijke straffen, op re-integratie-uitkomsten. Uit een in Nederland verricht onderzoek naar de samenhang tussen detentieduur en de kans op werk blijkt dat personen die langer dan zes maanden hebben vastgezet minder kans op werk hebben dan personen die korter gedetineerd waren. De beperkte hoeveelheid internationaal onderzoek naar re-integratie-uitkomsten heeft wisselende resultaten laten zien. Er zijn zowel studies die geen effect van korte vrijheidsstraffen op re-integratie-uitkomsten laten zien als studies waaruit blijkt dat korte vrijheidsstraffen de kans op goede re-integratie uitkomsten zoals het hebben van werk of inkomen verkleinen of juist vergroten.

Een korte vrijheidsstraf lijkt vooral negatieve gevolgen te hebben voor personen die voorafgaand aan detentie werk hadden

Zowel in Nederland als internationaal is er beperkt onderzoek verricht naar de differentiële effecten van een korte vrijheidsstraf, oftewel in hoeverre het effect van een korte vrijheidsstraf voor personen met verschillende kenmerken hetzelfde is. Uit diverse internationale onderzoeken is gebleken dat korte vrijheidsstraffen in vergelijking met andere straffen vooral negatieve gevolgen hebben voor personen die voorafgaand aan detentie werk hadden. Overige differentiële effecten van korte vrijheidsstraffen zijn onduidelijk.

Generale preventie

Het generaal afschrikwekkende effect van (typen) straffen is moeilijk empirisch vast te stellen

Het generaal afschrikwekkende effect van verschillende typen straffen kan het beste worden vastgesteld door de kans dat een bepaald type straf wordt opgelegd te vergelijken tussen regio's en /of tijdstippen en de samenhang met het criminaliteitsniveau te bekijken. Echter, als er al verschillen zijn tussen regio's of tussen tijdstippen (bijvoorbeeld door een beleidsverandering) in de kans om een bepaald type straf opgelegd te krijgen, dan verschillen deze regio's en/of tijdstippen mogelijk ook op andere punten, bijvoorbeeld wat betreft de pakkans of strafsnelheid. Hierdoor is het moeilijk om vast

te stellen of de kans om een bepaalde straf opgelegd te krijgen de oorzaak is van een (eventueel) verschil in criminaliteitsniveau.

Het generaal afschrikwekkende effect van (korte) vrijheidsstraffen ten opzichte van andere typen straffen lijkt klein of afwezig

Internationaal macroniveau-onderzoek laat zien dat grotere gevangenispopulaties samenhangen met een lager criminaliteitsniveau en dat wanneer er bij een veroordeling een grotere kans is op een vrijheidsstraf (in plaats van op een ander type straf), dit samenhangt met een lager criminaliteitsniveau. De resultaten van deze onderzoeken kunnen erop wijzen dat vrijheidsstraffen meer afschrikken dan andere typen straffen, maar kunnen ook betekenen dat het insluiten van meer veroordeelden criminaliteit heeft voorkomen (incapacitatie). Op zijn best geeft dergelijk onderzoek inzicht in de bovengrens van een eventueel afschrikwekkend effect van de vrijheidsstraf ten opzichte van andere typen straffen. Aangezien het effect van de vrijheidsstraf in de genoemde studies klein is gebleken, wordt het eventuele generaal afschrikwekkende effect van de vrijheidsstraf ten hoogste als klein ingeschat.

Vergroten pakkans of strafkans heeft waarschijnlijk een groter generaal afschrikwekkende werking dan het type straf of de zwaarte van de straf

Diverse internationale onderzoeken laten zien dat met name de kans om gearresteerd te worden afschrikwekkend werkt. Ook perceptieonderzoek laat zien dat percepties van strafzekerheid samenhangen met criminaliteit, terwijl de samenhang tussen percepties van de zwaarte van de straf en criminaliteit niet zo eenduidig is gebleken.

Langere vrijheidsstraffen lijken geen (extra) afschrikwekkende werking te hebben ten opzichte van kortere vrijheidsstraffen

In internationale empirisch onderzoek worden weinig tot geen extra afschrikwekkende effecten van langere detenties ten opzichte van kortere detenties gevonden op het niveau van de criminaliteit.

Vergelding

Zowel ordinale als kardinale proportionaliteit zijn van belang om te bepalen welke hoeveelheid leedtoevoeging proportioneel is, maar kardinale proportionaliteit objectief vaststellen is een rechtspolitieke kwestie

Onder vergelding verstaan we dat er sprake is van proportionele leedtoevoeging. Welke hoeveelheid leedtoevoeging proportioneel is, en welke straf dus proportioneel is, hangt af van de ernst van het misdrijf en de verwijtbaarheid van de dader. Hierbij is zowel ordinale als kardinale proportionaliteit van belang. Ordinale proportionaliteit betekent dat even zware misdrijven even zwaar worden bestraft en dat (veel) zwaardere misdrijven (veel) zwaarder worden bestraft dan lichtere misdrijven. Ordinale proportionaliteit is terug te vinden in de Nederlandse strafwetgeving waarin naar gelang van de ernst van de feiten en de gradatie van verwijtbaarheid strafmaxima zijn vastgesteld. Daarnaast is kardinale proportionaliteit van straffen van belang; dit bepaalt de absolute hoogte van de verschillende straffen. Het is niet mogelijk om objectief vast te stellen hoe hoog een straf moet zijn voor een bepaald misdrijf. Welke (maximale) strafdreiging proportioneel is, en dus ook of een korte vrijheidsstraf proportioneel is voor een specifiek misdrijf, is een (rechtspolitieke) keuze. Met de korte vrijheidsstraf wordt dus niet per definitie recht gedaan aan vergelding (hetzelfde geldt voor andere straffen). Wanneer een bepaalde hoeveelheid leedtoevoeging proportioneel geacht wordt, kan deze strafzwaarte met verschillende

(langere of kortere) straftypen worden bereikt. Ook andere straftypen kunnen dus proportionele afkeuring uitdrukken.

Er is in Nederland steun voor diverse soorten straffen

Publieke opinieonderzoek naar straftypen laat zien dat er in Nederland in het algemeen voldoende steun is voor diverse soorten straffen. Vooral wanneer mensen informatie hebben over het misdrijf, de omstandigheden van de dader en informatie over hoe een straf wordt ingericht en wat het doel van dit type straf is, is er steun om andere straffen dan vrijheidsstraffen op te leggen. Publieke opinieonderzoek laat verder zien dat mensen in het algemeen vinden dat er te licht wordt gestraft. Naarmate mensen meer informatie hebben over het misdrijf en de omstandigheden van de dader blijken burgers en rechters meer vergelijkbare straffen op te leggen. De mening van deze (extra) geïnformeerde burgers is echter niet meer representatief voor die van de gewone burgers. Het overwegend internationale onderzoek waarin gekeken is naar verschillen tussen burgers die wel en niet slachtoffer zijn geweest van een misdrijf toont aan dat deze twee groepen weinig verschillen wat betreft de punitieve houding in het algemeen en het type straf dat zij prefereren.

Een korte vrijheidsstraf wordt door veroordeelde personen als even zwaar ervaren als iets langere niet-vrijheidsbenemende straffen

Internationaal onderzoek naar de uitwisselbaarheid van straffen toont aan dat bestrafte personen vrijheidsstraffen over het algemeen als zwaarder ervaren dan niet-vrijheidsbenemende straffen. Het verschil in ervaren zwaarte van vrijheidsstraffen en andere typen straffen is echter meestal niet heel groot.. Iets langere niet-vrijheidsbenemende straffen worden gemiddeld genomen als even punitief ervaren als vrijheidsstraffen. Ook andere straftypen dan vrijheidsstraffen kunnen dus proportionele afkeuring uitdrukken. In Nederland is (voor zover ons bekend) geen onderzoek gedaan onder veroordeelde personen naar ervaren strafzwaarte van verschillende straftypen.

Discussie

De bevindingen uit dit literatuuronderzoek laten zien dat het speciaal preventieve effect van korte vrijheidsstraffen niet groter is dan het speciaal preventieve effect van andere (typen) straffen; de recidive na een korte vrijheidsstraf is niet lager dan na een ander type straf. Er zijn tevens aanwijzingen dat, in vergelijking met personen waarbij andere typen straffen werden opgelegd, personen met korte vrijheidsstraffen juist meer recidiveren. Deze bevinding wordt echter niet door al het onderzoek met de sterkste methodologische designs ondersteund. Vervolgonderzoek kan hier meer duidelijkheid over geven. Naar de generaal preventieve werking van korte vrijheidsstraffen ten opzichte van andere straffen is in Nederland nauwelijks onderzoek gedaan. Het beschikbare internationale onderzoek geeft echter aanwijzingen waardoor getwijfeld kan worden aan de generaal afschrikwekkende werking van (korte) vrijheidsstraffen ten opzichte van andere straffen. Ten opzichte van het generaal preventieve effect van andere typen straffen wordt het generaal preventieve effect van (korte) vrijheidsstraffen daarom als klein of afwezig ingeschat. Onder vergelding verstaan we proportionele leedtoevoeging waarmee afkeuring wordt uitgedrukt. De korte vrijheidsstraf kan proportionele leedtoevoeging betreffen, maar het is niet de enige soort straf waarmee proportioneel leed kan worden toegevoegd. Internationaal onderzoek naar de uitwisselbaarheid van straffen laat immers zien dat (iets) langere

niet-vrijheidsbenemende straffen als even zwaar worden ervaren als korte vrijheidsstraffen. Oftewel, met verschillende straffen kan eenzelfde mate van afkeuring worden uitgedrukt.

Beperkingen

Een eerste beperking van het huidige literatuuronderzoek is de keuze om alleen korte vrijheidsstraffen in het onderzoek te betrekken, terwijl er ook een grote groep personen is die kort in detentie verbleef omdat er sprake was van een vervangende hechtenis. Personen die gedetineerd worden vanwege vervangende hechtenis verblijven overwegend in het arrestantenregime en de mogelijkheden voor reïntegratie zijn vooral in dit detentieregime beperkt. De mogelijkheid dat een detentie onbedoelde negatieve gevolgen heeft, lijkt gezien het detentieregime dus in grotere mate aanwezig voor personen die kort gedetineerd worden vanwege het niet betalen van een geldboete of het niet (goed) uitvoeren van een taakstraf dan voor personen die een korte vrijheidsstraf uitzitten. Het is dus van belang om vervangende hechtenis niet te vergeten in de discussie over korte detenties. Een tweede beperking is dat er geen gebruik is gemaakt van een meer systematische wijze van literatuur verzamelen, zoals in een systematische review. In een systematische review wordt op basis van vooraf bepaalde zoektermen gezocht naar literatuur en wordt alleen literatuur die aan vooraf bepaalde criteria voldoet meegenomen. Hierdoor is het literatuuronderzoek transparant en repliceerbaar. Voor het huidige onderzoek hebben we niet voor een systematische review gekozen omdat de onderzoeksvraag hiervoor te breed werd geacht. Het was de bedoeling om zowel onderzoek op het gebied van speciale preventie, generale preventie als vergelding te verzamelen. De aard van het onderzoek dat relevant werd geacht, verschilt sterk. Bovendien was voorafgaand aan het literatuuronderzoek niet altijd duidelijk welke zoektermen gebruikt zouden moeten worden. Op basis van de verzamelde literatuur en de consultatie van Nederlandse onderzoekers die bezig zijn (geweest) met onderzoek naar (één van de) strafdoelen zijn weer nieuwe zoektermen bedacht. In vergelijking met een systematische review is de gehanteerde onderzoeksmethode minder transparant en repliceerbaar, maar de gehanteerde zoekmethode is wel zodanig grondig dat we er vertrouwen in hebben dat (vrijwel) alle relevante literatuur in dit rapport samengevat wordt. Tot slot is in het huidige onderzoek alleen gekeken naar een enge definitie van genoegdoening. In ruimere definities van genoegdoening wordt ook belang gehecht aan herstel van de relatie tussen dader en slachtoffer. Het vergeldende karakter van de straf wordt hieraan geacht bij te dragen; een straf drukt immers afkeuring uit. Er zijn binnen het strafrecht en daarbuiten echter ook andere middelen waarmee gewerkt kan worden aan herstel van de relatie tussen dader en slachtoffer, zoals het spreekrecht tijdens de terechtzitting, rechtsbijstand voor slachtoffers van geweld- en zedenmisdrijven, mediation, (herstel)bemiddeling, schadevergoedingsmodaliteiten en compensatie. De wijze waarop genoegdoening in de zin van herstel bewerkstelligd kan worden, staat dus los van de straf die opgelegd wordt en valt daarom buiten de scope van het huidige onderzoek.

Vervolgonderzoek

Op het gebied van speciale preventie zijn al diverse onderzoeken verricht, maar er zijn wel enkele kennislacunes gesignaleerd. De eerste aanbeveling op het gebied van speciale preventie is om meer onderzoek uit te voeren met een methodologisch sterk design. Door gebruik te maken van een randomised controlled trial (RCT) kan het beste bepaald worden wat het effect van korte vrijheidsstraffen op recidive en

reintegratie-uitkomsten is. In een dergelijk design worden mensen willekeurig toegewezen aan een experimentele groep die een bepaalde straf ondergaat en een controlegroep waar men een andere straf of geen straf krijgt opgelegd. Het is echter in de praktijk zeer lastig om een RCT binnen een juridisch kader op te zetten, onder andere vanwege het gelijkheidsbeginsel. Een andere optie is om gebruik te maken van een natuurlijk experiment of een instrumentele variabelestudie. Dergelijk onderzoek levert weliswaar minder sterk bewijs op dan een RCT, maar het bewijs wordt wel sterker geacht dan het bewijs dat studies met een matching- of regressiedesign opleveren. Bij voorkeur wordt het kwantitatieve onderzoek aangevuld met kwalitatief onderzoek waarmee meer inzicht kan worden verkregen in de achterliggende mechanismen van de gevonden effecten. De tweede aanbeveling is om de bedoelde effecten (zoals resocialisatie) én onbedoelde nadelige effecten van korte vrijheidsstraffen ten opzichte van andere typen straffen of langere vrijheidsstraffen nader te onderzoeken. Er zijn in Nederland nog nauwelijks studies verricht die de korte vrijheidsstraf met andere straffen vergelijken en daarin uitkomsten betrekken zoals de woonsituatie, werk, sociale relaties, lichamelijke en psychische gezondheid, en normen en waarden. Juist deze uitkomstmaten kunnen meer inzicht geven in de resocialiserende werking of onbedoelde nadelige effecten van korte vrijheidsstraffen ten opzichte van andere straffen. De derde aanbeveling is om meer te differentiëren in onderzoek, bijvoorbeeld door het effect van vrijheidsstraffen met een verschillende duur te vergelijken met andere typen straffen. Ook is het relevant om te kijken hoe de effecten van vrijheidsstraffen (met een verschillende duur) uitpakken voor verschillende groepen personen.

In Nederland is er nog nauwelijks onderzoek gedaan naar het generaal afschrikwekkende effect van straffen. Internationaal zijn diverse onderzoeken gedaan naar het generaal afschrikwekkende effect van vrijheidsstraffen, maar uit deze studies blijkt dat het afschrikwekkende effect van vrijheidsstraffen ten opzichte van andere straffen moeilijk meetbaar is. Hoewel het dus aan te bevelen is om ook in Nederland onderzoek te doen naar het generaal afschrikwekkende effect van de korte vrijheidsstraf ten opzichte van andere straffen, is het belangrijk om rekening te houden met het gegeven dat dit zeer lastig te onderzoeken is. Of korte vrijheidsstraffen in het algemeen meer afschrikwekkend werken dan andere straffen kan bijvoorbeeld onderzocht worden door te kijken naar de samenhang tussen criminaliteit en verschillen in de kans op een vrijheidsstraf over de tijd. Veranderingen in criminaliteit kunnen echter ook veroorzaakt worden door andere veranderingen die op hetzelfde moment in de tijd plaatsvinden. Dit maakt het ingewikkeld om op deze manier vast te stellen of korte vrijheidsstraffen een generaal preventief effect hebben ten opzichte van andere straffen. Er kan ook gekeken worden naar percepties van strafzwaarte om meer te weten te komen over het generaal preventieve effect van straffen. Zijn mensen op de hoogte van de straf(zwaarte)? Rapporteren mensen die denken dat een (korte) vrijheidsstraf opgelegd zal worden minder intenties om delicten te plegen dan mensen die denken dat een andere straf opgelegd zal worden? Ook kan (opnieuw) onderzocht worden hoeveel straf Nederlanders zouden inruilen voor een korte vrijheidsstraf. Perceptieonderzoek kan inzicht geven in hoeverre de korte vrijheidsstraf als zwaarder (en dus afschrikwekkender) wordt gezien dan andere niet-vrijheidsbenemende straffen.

Voor vergelding is van belang dat de hoeveelheid leedtoevoeging proportioneel is. Door de proportionele leedtoevoeging van de straf wordt een proportionele hoeveelheid afkeuring uitgesproken over het gedrag van de bestrafte persoon. We bevelen aan om in Nederland onderzoek te doen naar de hoeveelheid straf die een

veroordeeld persoon zou inruilen voor een andere straf omdat dit inzicht geeft in de ervaren strafzwaarte van verschillende straffen ten opzichte van elkaar. Het is belangrijk dat dit onderzoek wordt verricht onder veroordeelde personen. Zij weten beter dan de gemiddelde burger hoe zwaar straffen in werkelijkheid zijn. Met dit type onderzoek kan inzicht gegeven worden in welke straffen een vergelijkbare mate van afkeuring kunnen uitdrukken en dus ook over welke andere straffen dan de korte vrijheidsstraf proportioneel kunnen zijn.

Gelet op de meerwaarde en haalbaarheid van de voorgestelde onderzoeken bevelen we de Minister van Rechtsbescherming aan om op korte termijn twee vervolgonderzoeken te initiëren. Het eerste vervolgonderzoek betreft een onderzoek waarin gebruik wordt gemaakt van een instrumentele variabele om rekening te houden met verschillen tussen personen waarbij een korte vrijheidsstraf of een niet-vrijheidsbenemende straf wordt opgelegd, waarin naast recidive ook andere uitkomstmaten (zoals huisvesting en werk) worden betrokken en waarin de uitkomsten bekeken worden voor verschillende subgroepen. Dergelijk onderzoek kan meer inzicht geven in het speciaal preventieve effect van verschillende typen straffen in vergelijking tot elkaar voor verschillende groepen personen. Het tweede vervolgonderzoek dat we aanbevelen is onderzoek naar de wisselkoers tussen vrijheidsstraffen en niet-vrijheidsbenemende straffen onder burgers én veroordeelde personen. De strafzwaarte van verschillende straffen volgens burgers geeft inzicht in de mate waarin verschillende straffen in het algemeen als afschrikwekkend worden gezien. De strafzwaarte van verschillende straffen volgens veroordeelde personen geeft inzicht in de ervaren strafzwaarte en dus over met welke straffen een vergelijkbare mate van afkeuring kan worden uitgedrukt. Dit onderzoek kan rechters inzicht geven in met welke straffen dezelfde mate van afkeuring kan worden uitgedrukt. De uitkomsten van dit onderzoek kunnen bovendien gebruikt worden om in de toekomst het speciaal preventieve effect van een korte vrijheidsstraf te toetsen met een RCT. In dit RCT wordt dan in belangrijke mate tegemoetgekomen aan het gelijkheidsbeginsel door de korte vrijheidsstraf te vergelijken met een niet-vrijheidsbenemende straf die op basis van eerder onderzoek als even zwaar wordt beoordeeld.

Tot slot

Vervolgonderzoek is nodig om (nog) meer inzicht te krijgen in hoeverre strafdoelen bereikt worden met de korte vrijheidsstraf ten opzichte van andere straffen. Desalniettemin zien we ook op basis van de bevindingen uit het huidige literatuuronderzoek voldoende redenen om terughoudend te zijn met de inzet van maatregelen die het opleggen van korte vrijheidsstraffen bevorderen en maatregelen die de inzet van niet-vrijheidsbenemende straffen beperken. Immers, de bevindingen uit onderzoek wijzen erop dat korte vrijheidsstraffen wat betreft het bereiken van strafdoelen niet te verkiezen zijn boven andere typen straffen. Er zijn in Nederland diverse niet-vrijheidsbenemende straffen die kunnen worden opgelegd. Deze straffen zijn over het algemeen minder ingrijpend dan de korte vrijheidsstraf; niet-vrijheidsbenemende straffen worden in de samenleving ondergaan. De kosten van niet-vrijheidsbenemende straffen zijn bovendien (meestal) lager dan van vrijheidsstraffen. De ruime inzet van korte vrijheidsstraffen in Nederland en de beweegredenen hiervoor vragen om een kritische reflectie.

1 Inleiding

Ruim twee derde van de personen die jaarlijks uitstromen uit een Nederlandse penitentiaire inrichting voor volwassenen heeft minder dan drie maanden vastgezeten (DJI, 2021; Meijer et al., 2021). Het gaat voor een aanzienlijk deel om personen die veroordeeld zijn en een korte onvoorwaardelijke vrijheidsstraf opgelegd hebben gekregen. Jaarlijks worden er in Nederland ongeveer 15.000 strafzaken afgedaan met een vrijheidsstraf korter dan drie maanden (Vink & Diephuis, 2021). Personen veroordeeld tot een vrijheidsstraf vormen echter niet de enige groep personen die na een kort verblijf uit detentie stromen. Het gaat bijvoorbeeld ook om personen die in voorlopige hechtenis verbleven en uiteindelijk geen gevangenisstraf kregen opgelegd. Het is verder mogelijk dat personen kort gedetineerd zijn omdat een voorwaardelijke vrijheidsstraf ten uitvoer wordt gelegd of omdat ze een vervangende hechtenis moeten uitzitten voor het niet correct uitvoeren van een taakstraf of het niet betalen van een strafrechtelijke geldboete of een dwangmaatregel (Claessen, 2021; De Loeff et al., 2018).¹

De Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming (RSJ) stelt dat korte detenties weinig effectief zijn (RSJ, 2021). Hierbij doelen zij niet alleen op reguliere detenties die opgelegd zijn naar aanleiding van een vrijheidsstraf, maar ook op detenties in de zin van voorlopige en vervangende hechtenis (zoals in het geval een geldboete niet betaald is of als een taakstraf niet uitgevoerd is). De RSJ meent dat korte detenties slechts ten dele tegemoetkomen aan verschillende strafdoelen. Zo stellen zij dat de afschrikwekkende werking van korte detenties zeer beperkt is en dat er slechts beperkte mogelijkheden zijn om deel te nemen aan resocialisatie en reïntegratieactiviteiten tijdens (en na) korte detenties. Daarnaast kunnen (korte) detenties leiden tot detentieschade en is het recidiverisico na detentie hoog. Het strafdoel vergelding wordt volgens de RSJ wel bereikt, maar dat is volgens hen onvoldoende om het grote aantal korte detenties in Nederland te rechtvaardigen. De RSJ adviseert daarom om het aantal korte detenties te verminderen en doet verschillende aanbevelingen hoe het aantal korte detenties kan worden teruggebracht.

In reactie op het RSJ-advies heeft de toenmalige Minister voor Rechtsbescherming aangegeven dat hij minder mogelijkheden ziet dan de RSJ om het aantal korte *vrijheidsstraffen* terug te brengen (Dekker, 2021b). Het kabinet stelt dat korte detenties een belangrijk onderdeel zijn van het sanctiestelsel en soms noodzakelijk zijn omdat het gepleegde delict ernstig is, vanwege de noodzaak tot vergelding en genoegdoening of omdat eerdere sancties niet afdoende waren om recidive te voorkomen. De minister meent bovendien dat er onvoldoende wetenschappelijke kennis is over de effecten van korte detenties. De toenmalige Minister voor Rechtsbescherming heeft daarom het Wetenschappelijk Onderzoek en Documentatiecentrum (WODC) gevraagd onderzoek te doen naar het effect van korte detenties. Hierbij dient niet alleen gekeken te worden naar de effecten op speciale preventie oftewel het voorkomen van recidive maar ook op het bereiken van andere strafdoelen zoals generale preventie, vergelding en genoegdoening. In het commissiedebat over

¹ Een andere modaliteit waarom een persoon kort in detentie kan verblijven is een principale hechtenis (een vrijheidsstraf voor overtredingen en enkele lichte misdrijven). Deze verblijfstitel komt niet vaak voor (De Loeff et al., 2018) en vanwege deze reden vormt principale hechtenis geen onderdeel van het huidige onderzoek.

het gevangeniswezen en tbs van 2 december 2021 heeft de Minister voor Rechtsbescherming verduidelijkt dat in het onderzoek ook een vergelijking gemaakt dient te worden met de mate waarin andere straffen, zoals geldboetes, taakstraffen en voorwaardelijke vrijheidsstraffen met bijzondere voorwaarden, de verschillende strafdoelen bereiken (*Kamerstukken II 2021/22, 24587 en 29452, nr. 821*).

Er is gekozen om het toegezegde onderzoek in twee onderdelen te verdelen: 1) een literatuuronderzoek naar wat in Nederlands en internationaal onderzoek bekend is over de effecten van korte detentie ten opzichte van andere typen straffen of een langere detentie op het bereiken van de verschillende strafdoelen; 2) vervolgonderzoek naar kennislacunes over de effecten van korte detenties op het bereiken van de verschillende strafdoelen. Het huidige rapport is een uitwerking van het eerste onderdeel van het onderzoek. Hierbij is gekozen om specifiek te kijken naar de effecten van korte *vrijheidsstraffen* (gedefinieerd als vrijheidsstraffen van maximaal drie maanden)² op het bereiken van verschillende strafdoelen. Omdat een substantieel deel van de door de rechter opgelegde korte vrijheidsstraffen in de praktijk geheel of gedeeltelijk is uitgezeten in voorlopige hechtenis, is ook (het regime van) voorlopige hechtenis voor dit onderzoek relevant.³

We hebben ervoor gekozen om korte detenties in de zin van vervangende hechtenis (oftewel een verblijf in detentie omdat men de geldboete niet heeft betaald of taakstraf niet heeft uitgevoerd) slechts zijdelings aan bod te laten komen in het onderzoek. Bij vervangende hechtenis was het in beginsel niet de bedoeling van de rechter of het Openbaar Ministerie (OM) om een vrijheidsstraf op te leggen. Echter, ook een detentie als gevolg van een vervangende hechtenis kan (negatieve) gevolgen hebben. De effecten van korte vrijheidsstraffen op speciale preventie (i.c., het effect op recidive en re-integratie) zullen daarom grotendeels ook opgaan voor personen in vervangende hechtenis.

In het vervolg van dit hoofdstuk zal verder in worden gegaan op de strafdoelen die in dit onderzoek onderscheiden worden. Vervolgens zal worden ingegaan op de onderzoeksvragen. Het hoofdstuk wordt afgesloten met een leeswijzer voor de rest van het rapport.

1.1 Strafdooelen

Straffen betekent dat er sprake is van opzettelijke leedtoevoeging (De Keijser, 2001). Er zijn verschillende theorieën over de zin en doelen van straf.⁴ De twee belangrijkste stromingen binnen deze theorieën zijn het utilitarisme en het retributivisme (Van Wingerden et al., 2013).

² Er is geen vaste definitie van een korte detentie. In navolging van de RSJ gaan we uit van detenties tot drie maanden.

³ Het is niet bekend hoeveel procent van de personen die in voorlopige hechtenis verblijven uiteindelijk ook een onvoorwaardelijke vrijheidsstraf opgelegd krijgen. Wel is bekend dat het merendeel van de verdachten van een misdrijf in Nederland uiteindelijk schuldig wordt bevonden (Vink & Diephuis, 2021). Aangezien voorlopige hechtenis alleen mag worden opgelegd als geanticipeerd wordt dat er daadwerkelijk een onvoorwaardelijke vrijheidsstraf zal volgen, zal een substantieel deel van de personen die in voorlopige hechtenis verbleven uiteindelijk ook veroordeeld zijn tot een onvoorwaardelijke vrijheidsstraf. Indien de duur van deze onvoorwaardelijke vrijheidsstraf korter of gelijk aan de duur van de voorlopige hechtenis is, hebben deze personen bovendien hun gehele periode van detentie in voorlopige hechtenis gezeten.

⁴ Deze theorieën bevatten doorgaans twee lagen (De Keijser, 2001; Hart, 1968). De eerste laag betreft de algemene rechtvaardiging van de praktijk van straffen. In de tweede laag wordt antwoord gegeven op de vraag wie in aanmerking komen voor straf en op welke wijze gestraft hoort te worden. Hierbij spelen de strafdoelen een belangrijke rol. Bij de bespreking van de straf theorieën in deze paragraaf gaan we voornamelijk in op de tweede laag.

Volgens het utilitarisme zijn straffen in het algemeen gerechtvaardigd als deze nut hebben voor de toekomst, oftewel als straffen zorgen voor een veiligere samenleving (De Keijser, 2000). Dat nut dient op te wegen tegen de kosten van straffen. De kosten van straffen betreffen zowel het leed dat aan individuen wordt toegevoegd door middel van straf als de kosten van de tenuitvoerlegging van de straffen voor de samenleving.⁵ Het toekomstige nut van straffen is gelegen in het voorkomen of reduceren van (herhaalde) criminaliteit. Het voorkomen van criminaliteit kan worden bereikt via verschillende strafdoelen (Dirkzwager et al., 2009a).

Ten eerste wordt door straffen voorkomen dat potentiële daders criminaliteit gaan plegen. Dit wordt het strafdoel *generale preventie* genoemd. Dit strafdoel kan worden bereikt door normstelling, normbevestiging en generale afschrikking. Strafbaarstelling kan betekenis hebben voor het morele klimaat in een samenleving. Doordat feiten strafbaar zijn wordt een norm gesteld, of worden mensen bevestigd in het idee dat iets afkeuringswaardig is. Daardoor zullen minder mensen deze norm overtreden (Berghuis, 2008). Dit wordt de normstellende of normbevestigende functie genoemd. Generale afschrikking houdt in dat personen die in verleiding zijn om een misdrijf te begaan, hiervan af kunnen zien uit angst voor de straf die zij opgelegd zien aan anderen die het misdrijf begaan hebben (Ashworth, 2010). Het idee van afschrikking is gebaseerd op de assumptie dat individuen een rationele keuze maken tussen de kosten (waaronder de straf) en opbrengsten van het plegen van een delict. In een hypothetische samenleving zonder enige vorm van straffen zal meer criminaliteit zijn dan in een samenleving waar crimineel gedrag bestraft wordt (Von Hirsch, 2017).

Ten tweede kunnen straffen herhaalde criminaliteit door gestrafte personen (recidive) voorkomen. Dit wordt het strafdoel *speciale preventie* genoemd en dit kan worden bereikt via incapacitatie, individuele afschrikking en resocialisatie (De Keijser, 2000; Dirkzwager et al., 2009a). Vrijheidsstraffen zorgen voor incapacitatie (onschadelijk-making); gestrafte personen hebben minder mogelijkheden om nieuwe delicten te plegen. Individuele afschrikking houdt in dat een veroordeelde dader afziet van het plegen van een nieuw delict omdat hij of zij de onaangename gevolgen heeft ondervonden van het eerder gepleegde delict (De Keijser, 2000). Resocialisatie refereert aan het verbeteren of herstellen van de positie van de dader in de maatschappij en het veranderen van gewoontes of persoonlijkheid van de dader waardoor de geneigdheid om delicten te plegen afneemt.

Waar het utilitarisme de focus legt op het nut van straffen voor de toekomst stelt het retributivisme dat de rechtvaardiging voor een straf in het verleden ligt. Straffen zijn bedoeld als vergelding (retributie) voor de (criminele) daden uit het verleden (Banks, 2004; De Keijser, 2000). Volgens het retributivisme kan vergelding worden bereikt door met een straf een hoeveelheid leed toe te voegen die proportioneel is aan de ernst van het feit en de verwijtbaarheid van de dader. Door de proportionele leedtoevoeging van die straf wordt de boodschap overgedragen dat het (criminele) gedrag afkeuringswaardig is (Duff, 2001; Von Hirsch, 2017; Von Hirsch & Ashworth, 2005). Wanneer de leedtoevoeging door de straf, en dus de afkeurende boodschap, in verhouding staat tot het leed dat de dader het slachtoffer of de samenleving heeft aangedaan en de mate van schuld van de dader, dan is de *vergelding* proportioneel (Banks, 2004; Von Hirsch, 2017).

Door te straffen wordt ook tegemoet gekomen aan de door het onrecht ontstane gevoelens van ongenoegen en wellicht ook wraakgevoelens van zowel slachtoffer als

⁵ In de discussie gaan we in op de kosten van de tenuitvoerlegging van verschillende typen straffen.

samenleving (Cleiren, 2003). Oftewel vergelding kan leiden tot *genoegdoening* in de zin dat personen die zich schuldig hebben gemaakt aan een misdrijf worden gestraft en hiermee recht wordt gedaan aan slachtoffers en de samenleving. Dit betreft een enge definitie van genoegdoening. In ruimere definities van genoegdoening wordt ook belang gehecht aan herstel van de relatie tussen dader en slachtoffer (Cleiren, 2003). Genoegdoening wordt dan bijvoorbeeld gedefinieerd als (eer)herstel van het slachtoffer of de samenleving door middel van gebaren van erkenning en waardering (Van Stokkom, 2019). De middelen waarmee deze (herstelrechtelijke) definitie van genoegdoening bereikt kan worden, zijn anders en veel uitgebreider dan de straffen die opgelegd kunnen worden in een strafproces. Spreekrecht tijdens de zitting, de dader confronteren met het aangedane leed, excuses van de dader, *mediation* of een ander soort bemiddeling, zijn middelen waarmee de relatie tussen dader en slachtoffer kan worden hersteld. Deze middelen kunnen worden ingezet ongeacht het type straf dat opgelegd wordt. Aangezien het huidige rapport alleen betrekking heeft op het verschil tussen korte vrijheidsstraffen en overige straffen in het bereiken van strafdoelen beperken we ons tot de enge definitie van genoegdoening, namelijk dat genoegdoening bereikt wordt door te vergelden. Dit heeft tot gevolg dat genoegdoening in dit rapport niet als apart strafdoel wordt behandeld.

Samenvattend, in het huidige onderzoek onderscheiden we drie strafdoelen: generale preventie, speciale preventie en vergelding. In de volgende paragraaf werken we per strafdoel de onderzoeksvragen verder uit.

1.2 Onderzoeksvragen

In dit rapport wordt verslag gedaan van literatuuronderzoek naar of en in hoeverre de verschillende strafdoelen worden bereikt met korte vrijheidsstraffen in vergelijking met andere straffen. De hoofdvraag van het onderzoek is:

Wat is bekend uit Nederlands en internationaal onderzoek over het effect van korte vrijheidsstraffen in vergelijking met andere typen straffen of langere vrijheidsstraffen op het bereiken van de verschillende strafdoelen?

Onder korte vrijheidsstraffen worden vrijheidsstraffen tot drie maanden verstaan (RSJ, 2021). Andere straffen zijn alle overige soorten straffen die zouden kunnen worden opgelegd door het OM of de rechter in het volwassenenstrafrecht. Daarbij kan het gaan om taakstraffen, geldboetes of voorwaardelijke straffen al dan niet met bijzondere voorwaarden. We kijken daarnaast naar onderzoek dat een vergelijking maakt tussen korte en langere vrijheidsstraffen. In de volgende paragrafen werken we per strafdoel deelvragen uit om meer inzicht te geven in hoeverre het strafdoel wordt bereikt met korte vrijheidsstraffen.

1.2.1 Speciale preventie

Om meer te weten te komen over de speciaal preventieve werking van korte vrijheidsstraffen ten opzichte van andere typen straffen of langere vrijheidsstraffen zijn de volgende deelvragen opgesteld:

- 1 Wat is er bekend uit onderzoek over het effect van korte vrijheidsstraffen op recidive in vergelijking met andere typen straffen of langere vrijheidsstraffen?

- 2 Wat is er bekend uit onderzoek over het effect van korte vrijheidsstraffen op re-integratie-uitkomsten in vergelijking met andere typen straffen of langere vrijheidsstraffen?
- 3 Zijn er subgroepen te onderscheiden voor wie het effect van korte vrijheidsstraffen op recidive en re-integratie positiever of juist negatiever uitpakt?

Het voorkomen van herhaalde criminaliteit door gestrafte personen is wat beoogd wordt met het strafdoel speciale preventie. Dit kan bereikt worden via incapacitatie, speciale afschrikking en resocialisatie. Onderzoek waarin recidive na verschillende straffen met elkaar wordt vergeleken, kan inzicht geven in hoeverre het strafdoel *speciale preventie* met korte vrijheidsstraffen in vergelijking met overige (typen) straffen wordt bereikt. Resocialisatie is een lastig meetbaar concept. Het gaat onder andere over de persoonlijke vaardigheden (zoals werkvaardigheden of geen verslavingsproblemen) die iemand nodig heeft voor een conventionele toekomst en sociale mogelijkheden zoals de mogelijkheid om contacten te hebben met anderen, werk te vinden of een opleiding te volgen (Meijer & van Ginneken, 2018). Door te kijken naar re-integratie-uitkomsten zoals of iemand werkt, een opleiding volgt of een inkomen heeft en wat voor sociale contacten iemand heeft kunnen aanwijzingen worden verkregen of het doel resocialisatie bereikt is. Onderzoek waarin re-integratie-uitkomsten na verschillende straffen met elkaar worden vergeleken, kan daarom inzicht geven in hoeverre het strafdoel resocialisatie wordt bereikt met korte vrijheidsstraffen in vergelijking met overige (typen) straffen. Re-integratie uitkomsten zijn bovendien belangrijke voorspellers voor recidive. We gaan daarnaast in op onderzoek waarin gekeken wordt of er subgroepen (naar bijvoorbeeld leeftijd, arbeidsverleden of strafrechtelijk verleden) zijn voor wie korte vrijheidsstraffen een sterker effect hebben op recidive en re-integratie-uitkomsten.

1.2.2 *Generale preventie*

Om meer te weten te komen over de generaal preventieve werking van korte vrijheidsstraffen ten opzichte van andere straffen of langere vrijheidsstraffen is de volgende deelvraag opgesteld:

- 4 Wat is er bekend uit onderzoek over het generaal afschrikwekkende effect van korte vrijheidsstraffen in vergelijking met andere straffen of langere vrijheidsstraffen?

Generale preventie is het voorkomen van criminaliteit in de samenleving door alle potentiële plegers te laten afzien van crimineel gedrag. Dit kan worden bereikt door normbevestiging, normstelling en generaal afschrikking. Voor normstelling of normbevestiging wordt het type straf of de hoogte van de straf niet zozeer relevant geacht. We gaan daarom in op empirisch onderzoek waarin het generaal afschrikwekkende effect van korte vrijheidsstraffen vergeleken wordt met andere straffen of langere vrijheidsstraffen. Dit betreft bijvoorbeeld (macroniveau-) onderzoek waarin landen, regio's of tijdstippen met elkaar vergeleken worden en de samenhang tussen straffen (of strafzwaarte) en het criminaliteitsniveau bekeken wordt (Berghuis, 2008). Ook perceptieonderzoek naar wat burgers zware straffen vinden of hoe strafdreiging samenhangt met intenties om crimineel gedrag te vertonen, kan inzicht geven in de generaal afschrikwekkende werking van de korte vrijheidsstraf ten opzichte van andere straffen of langere vrijheidsstraffen.

1.2.3 *Vergelding*

Bij vergelding gaat het er om dat de leedtoevoeging proportioneel is aan de ernst van het feit en de verwijtbaarheid van de dader. Om meer te weten te komen over in hoeverre leedvoeging met de korte vrijheidsstraf proportioneel is, is de volgende deelvraag opgesteld:

5 Wat is bekend uit onderzoek over de proportionaliteit van korte vrijheidsstraffen?

Rechtsfilosofisch onderzoek kan meer inzicht geven over wat proportionele leedtoevoeging inhoudt. Aan de hand van dit onderzoek bespreken we in hoeverre leedtoevoeging in de zin van een korte vrijheidsstraf proportioneel is.

In het publieke debat wordt vergelding vaak geassocieerd met streng straffen (zie bijvoorbeeld Wermink et al., 2023a). Verschillende auteurs (Husak, 2022; Van Stokkom, 2012) stellen dat dit (vaak gebeurt maar) onterecht is; het gaat er bij vergelding om dat de leedtoevoeging proportioneel is. Zowel buitenproportioneel zwaar als buitenproportioneel licht straffen is niet proportioneel. Echter, naast straffen waarvan overduidelijk is dat deze niet proportioneel zijn, bestaat er discussie over de absolute hoeveelheid straf die proportioneel is voor een bepaald misdrijf. Om meer te weten te komen over ideeën van gestraften en de samenleving over de proportionaliteit van straffen, is de volgende deelvraag opgesteld:

6 Wat is er bekend uit onderzoek over de mening van gestraften en de samenleving over strafzwaarte en verschillende soorten straffen?

Publieke opinieonderzoek kan inzicht geven in hoeverre de samenleving én slachtoffers (korte vrijheids)straffen proportioneel vinden. Onderzoek naar ervaren strafzwaarte en uitwisselbaarheid (bijvoorbeeld, hoeveel van een straf zouden veroordeelde personen, rechters of burgers inruilen voor een dag van een andere straf?) van verschillende straffen kan inzicht geven of en zo ja welke andere straffen als even zwaar worden ingeschat als de korte vrijheidsstraf.

1.3 **Methode**

Om de hoofdvraag van dit onderzoek te beantwoorden is een uitgebreide literatuurstudie uitgevoerd. Voor alle drie de strafdoelen (speciale preventie, generale preventie en vergelding) is eerst een literatuurverkenning gedaan om inzicht te krijgen in wat deze strafdoelen precies zijn, hoe deze worden gedefinieerd en hoe kan worden bepaald of deze strafdoelen bereikt worden. Vervolgens is per strafdoel gezocht naar empirisch onderzoek dat inzicht geeft in hoeverre dit strafdoel bereikt wordt met korte vrijheidsstraffen ten opzichte van overige straffen. Het zoeken naar literatuur is gedaan met Google Scholar. Google Scholar vindt naast wetenschappelijke artikelen ook 'grijze literatuur' zoals scripties, overheidsrapporten of proefschriften en geeft daarom het meest complete overzicht van al het beschikbare onderzoek. Google Scholar biedt daarnaast de mogelijkheid om te zoeken naar onderzoek waarin een ander onderzoek geciteerd wordt.

Om zo veel mogelijk relevante literatuur te vinden zijn een aantal zoektechnieken gebruikt. Als eerste is met (een groot aantal) Nederlandse en Engelse⁶ zoektermen naar literatuur gezocht. Daarnaast zijn Nederlandse onderzoekers geconsulteerd die bezig zijn (geweest) met onderzoek naar (één van de) strafdoelen. De kennis die de tot dan toe verzamelde literatuur en de consultatie van experts heeft opgeleverd, is gebruikt om nieuwe zoektermen te bedenken en daarmee gericht naar literatuur te zoeken. In een iteratief proces is steeds meer kennis vergaard en daarom steeds met nieuwe zoektermen verder gezocht naar relevante literatuur. Naast het gebruik van zoektermen is er gebruikgemaakt van de mogelijkheid om studies te zoeken die een bepaalde eerdere studie citeren. Door te bekijken welke studies verwijzen naar bijvoorbeeld overzichtsstudies (bijvoorbeeld Villetaz et al., 2006), methodologische pioniers (bijvoorbeeld Loeffler, 2013 of Petersilia & Deschenes, 1994) of 'klassiekers' (bijvoorbeeld Beccaria, 1819) kunnen meer recente studies worden gevonden die nieuwe kennis toevoegen aan de geciteerde studies. Ten slotte is gebruikgemaakt van de literatuurverwijzingen in de gevonden studies om andere (oudere) studies te achterhalen. Bij alle strafdoelen is zo veel mogelijk geprobeerd Nederlands onderzoek op te nemen. Omdat er niet altijd voldoende (recent) Nederlands onderzoek is, is ook internationaal onderzoek meegenomen.

Het op deze vier manieren (zoektermen, consultatie experts, citerende studies, geciteerde studies) gevonden onderzoek is gescand op relevantie. Welk onderzoek relevant werd geacht, verschilt per strafdoel. Er is zeer veel empirisch onderzoek verricht naar speciale preventie. Voor dit onderzoek werden studies relevant geacht die kijken naar de uitkomsten na een straf en die daarbij een vergelijking maken tussen vrijheidsstraffen en andere typen straffen of tussen langere en kortere detenties. Alleen studies die zich richten op volwassenen en rekening houden met verschillen in achtergrondkenmerken tussen mensen die verschillende (typen) straffen opgelegd hebben gekregen zijn meegenomen. Aangezien er niet veel onderzoeken zijn die specifiek kijken naar detenties tot drie maanden, is ook onderzoek geselecteerd waarin (voornamelijk) naar detenties van maximaal zes maanden is gekeken.⁷ Uit een eerste verkenning van de literatuur bleek dat het lastig is om goed empirisch onderzoek te doen naar het effect van verschillende typen straffen in vergelijking tot elkaar op generale preventie. Onderzoekers hebben geprobeerd het generaal afschrikwekkende effect van langere detenties of een grotere kans op een vrijheidsstraf ten opzichte van andere (typen) straffen vast te stellen door te kijken naar de samenhang tussen enerzijds gevangenispopulaties, de kans op een vrijheidsstraf en/of de detentieduur en anderzijds criminaliteit. Dit type onderzoek werd relevant geacht voor deze studie, ondanks dat hiermee niet kan worden vastgesteld of een eventueel gevonden effect wordt verklaard door afschrikking of door incapacitatie. Het onderzoek geeft namelijk wel inzicht in de bovengrens van een eventueel afschrikwekkend effect. Daarnaast hebben we gezocht naar perceptieonderzoek, waarin is gekeken naar de percepties van mensen over strafdreiging en de samenhang tussen deze percepties en criminele intenties of crimineel gedrag. Dit onderzoek is relevant omdat het inzicht geeft in of mensen zich eventueel laten afschrikken door (verschillende typen) straffen.

⁶ Wanneer in Engelstalige of Nederlandstalige studies werd verwezen naar anderstalige studies hebben we deze ook gescand op relevantie en indien relevant opgenomen. Vanwege de keuze om (alleen) Nederlandse en Engelse zoektermen te gebruiken hebben we vooral literatuur gevonden uit Nederland, België, Engelstalige landen en landen waar veel in het Engels wordt gepubliceerd (Nederland, Scandinavië).

⁷ In het zoekproces zijn ook studies die (alleen) naar langere detenties kijken gelezen en is via deze studies verder gezocht naar citerende of geciteerde studies.

In dit onderzoek maken we gebruik van de rechtswetenschappelijke definitie van vergelding, namelijk dat de leedtoevoeging van een straf proportioneel moet zijn aan de ernst van het feit en de verwijtbaarheid van de dader. Rechtsfilosofische bronnen werden relevant geacht om meer inzicht te verkrijgen in de hoeveelheid leedtoevoeging die proportioneel is. Over de strafhoogte die voor een bepaald misdrijf proportioneel is, blijft echter maatschappelijke discussie mogelijk. Publieke opinie-onderzoek werd daarom relevant geacht om inzicht te geven in wat de samenleving proportionele straffen *vindt*. Tot slot is empirisch onderzoek gezocht naar de wisselkoers tussen verschillende typen straffen (hoeveel andere straf is gelijk aan één dag vrijheidsstraf). Hiermee kan inzicht worden verkregen in met welke hoeveelheid van verschillende typen straffen eenzelfde hoeveelheid proportionele afkeuring kan worden uitgedrukt.

1.4 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 geven we achtergrondinformatie over de oplegging van de korte vrijheidsstraf en andere straffen in Nederland. We gaan hierbij eerst in op de overwegingen van rechters om bepaalde straffen op te leggen. Vervolgens beschrijven we kenmerken van personen die veroordeeld zijn tot een korte vrijheidsstraf en kenmerken van het detentieregime waarin zij verblijven. We gaan tot slot in op andere soorten straffen die opgelegd kunnen worden door de rechter. In hoofdstuk 3 gaan we in op het strafdoel speciale preventie. We bespreken de theoretische mechanismen over hoe korte vrijheidsstraffen invloed kunnen hebben op recidive en re-integratie-uitkomsten en vatten het empirische onderzoek naar het effect van korte vrijheidsstraffen op recidive en re-integratie samen. In hoofdstuk 4 staat het strafdoel generale preventie en onderzoek naar het bereiken van dit strafdoel centraal. In hoofdstuk 5 wordt gekeken naar vergelding, ervaringen van proportionaliteit en uitwisselbaarheid van verschillende straffen. In hoofdstuk 6 vatten we samen wat bekend is uit onderzoek over het bereiken van de verschillende strafdoelen met de korte vrijheidsstraf ten opzichte van andere straffen en langere vrijheidsstraffen. Ook bespreken we kennislacunes in de literatuur en doen we aanbevelingen voor vervolgonderzoek.

2 Straffen in Nederland

Alvorens we ingaan op onderzoek dat betrekking heeft op het effect van korte vrijheidsstraffen op het bereiken van de verschillende strafdoelen geven we achtergrondinformatie over de oplegging van de korte vrijheidsstraf en andere straffen in Nederland. In de eerste paragraaf van dit hoofdstuk gaan we in op overwegingen van de rechter om een bepaalde straf op te leggen en de rol die de strafdoelen daarbij spelen. In de tweede paragraaf geven we meer informatie over korte vrijheidsstraffen. Wat zijn de kenmerken van personen die veroordeeld zijn tot een korte vrijheidsstraf en wat zijn de kenmerken van de detentieregimes waarin zij verblijven? De derde paragraaf heeft betrekking op andere soorten straffen die in Nederland kunnen worden opgelegd.

2.1 Overwegingen om een bepaalde straf op te leggen

In Nederland kan een rechter verschillende straffen, al dan niet in combinatie met elkaar, opleggen (Van Wingerden & Wermink, 2015). Waarom wordt in het ene geval voor een (korte) vrijheidsstraf en in het andere geval voor een andere soort straf gekozen? En welke rol spelen de verschillende strafdoelen bij de straftoemeting in een concrete zaak? Verschillende strafdoelen kunnen immers tegenstrijdige eisen stellen aan het soort straf en de zwaarte (De Keijser, 2000). Om hier inzicht in te geven gaan we in deze paragraaf eerst in op hoe (een combinatie van) strafdoelen in theorie een rol spelen in de strafrechtspraktijk. Daarbij gaan we in op de vraag of sommige strafdoelen belangrijker worden geacht dan andere strafdoelen. Vervolgens gaan we in op bevindingen uit (Nederlands) onderzoek over de overwegingen van rechters om bepaalde straffen op te leggen en de rol die de strafdoelen daarin spelen.

2.1.1 *Verenigingstheorie en strafdoelen*

Aan de Nederlandse strafrechtspleging ligt geen expliciete straftheorie ten grondslag. De strafrechtspraktijk kan worden gekarakteriseerd aan de hand van een verenigingstheorie (De Keijser, 2001). In verenigingstheorieën worden elementen van het utilitarisme en het retributivisme over de algemene rechtvaardiging en doelen van straf gecombineerd (De Keijser, 2000; Hart, 1968). Er zijn grofweg twee varianten. In de eerste variant staat als rechtvaardiging van straffen het nut van de straf voor de samenleving als geheel voorop (de utiliteit) maar worden elementen uit retributivistische theorieën gebruikt als beperking: alleen schuldigen mogen gestraft worden en niet zwaarder dan men verdient. In de tweede soort verenigingstheorie wordt het meeste belang gehecht aan vergelding als rechtvaardiging voor een straf. Het belangrijkste is dat straffen proportioneel zijn. Binnen de grenzen van proportionaliteit kan er dan ruimte zijn voor utilitaristische strafdoelen zoals speciale preventie. Het is deze tweede variant waarvan soms gesteld wordt dat deze de Nederlandse situatie het best beschrijft (Boone, 2016; De Keijser, 2000). Dit wordt ook weerspiegeld in de Nederlandse wetgeving waar per delict bovengrenzen aan de straf zijn gesteld maar waar de rechter verder veel vrijheid heeft in zijn keuze wat betreft de strafsoort en de hoogte van de straf (discretionaire bevoegdheid) (Boone, 2016). Bij die keuze kunnen utilistische strafdoelen (speciale en generale preventie) dan een rol spelen. Dergelijke strafdoelen zijn echter niet in de Nederlandse wetgeving vastgelegd (De Keijser, 2001).

Het voordeel van verenigingstheorieën is dat niet strikt gefocust wordt op één strafdoel. Welke straf het beste kan worden opgelegd, hangt af van welk strafdoel het belangrijkste wordt gevonden om te bereiken. Voor vergelding dient de straf proportioneel te zijn aan de ernst van het feit en de schuld van de dader (De Keijser, 2001). Gelijkheid in straftoemeting is dan van belang. Echter, vanuit preventief oogpunt wordt het afstemmen van een straf op de individuele dader nuttiger geacht. Door de straf af te stemmen op het individu kan de rechter maatwerk leveren. Maatwerk kan er echter ook voor zorgen dat er ongelijkheid bij de straftoemeting plaatsvindt (Van Wingerden & Wermink, 2015). De verenigingstheorie lost het conflict tussen de verschillende strafdoelen dus niet op. Rechters kunnen verschillend denken over welk strafdoel in een concrete casus moet prevaleren en dus over welke straf het meest gepast is.

2.1.2 *Bevindingen uit onderzoek naar overwegingen rechters*

Strafdoelen spelen naar verwachting een rol in de straftoemeting door de rechter. In diverse onderzoeken is echter geconstateerd dat strafdoelen niet veel genoemd worden in de strafmotivering door de rechter (De Groot-van Leeuwen et al., 2015; Harte et al., 2014; Wagenaar, 2008). Volgens Corstens (2008) komt dit doordat rechters andere denkbeelden kunnen hebben over de doelen van de straf. Een meervoudige kamer kan bestaan uit rechters die uiteenlopende theorieën aanhangen. Om dan toch tot één conclusie te komen waar ten minste de meerderheid zich in kan vinden wordt ervoor gekozen om niet veel te zeggen over de strafdoelen. Dat strafdoelen niet veel genoemd worden in de strafmotivering wil niet zeggen dat de strafdoelen geen (belangrijke) rol spelen. Een onderzoek waarin rechters en raadsheren gevraagd is welke strafdoelen zij in een gegeven casus van belang vinden, heeft aangetoond dat rechters verschillende strafdoelen relevant achten maar dat er weinig overeenstemming tussen rechters bestaat over de strafdoelen die zij van belang achten (De Keijser, 2000). De resultaten van dit onderzoek lieten verder zien dat de keuze voor een bepaald strafdoel geen consistent verband heeft met de specifieke straf die opgelegd werd. Oftewel het lijkt er dus op dat verschillende sancties kunnen worden ingezet die hetzelfde strafdoel beogen te bereiken en/of dat met dezelfde sancties verschillende strafdoelen beoogd worden.

Hoewel niet bekend is in hoeverre strafdoelen een rol spelen bij de straftoemeting, is uit onderzoek gebleken dat er diverse andere factoren zijn die invloed hebben op de keuze voor een straf. Rechters noemen (niet-bindende) landelijke oriëntatiepunten⁸ die betrekking hebben op de strafhoogte voor diverse groepen delicten (De Keijser et al., 2006; Van Wingerden et al., 2011), de eis van het OM (Slotboom et al., 1992; Van Wingerden et al., 2011) en een eventuele rapportage van de reclassering (Van Wingerden et al., 2011) als handvatten bij de straftoemeting. Ook proceskenmerken zoals de aanwezigheid van een advocaat (Assink et al., 2010), de aanwezigheid van de verdachte (Slotboom et al., 1992) of het eerder opleggen van voorlopige hechtenis (Wermink et al., 2015; Wermink et al., 2012) spelen (los van het soort delict) een rol bij de keuze voor de straf. Daarnaast spelen praktische aspecten een rol; als de uitvoering van een bepaalde straf (zoals een taakstraf) bemoeilijkt wordt bijvoorbeeld doordat de verdachte geen Nederlands spreekt, wordt overwegend voor een andere straf gekozen (Light & Wermink, 2021). Bovendien zal de rechter binnen de

⁸ Het Landelijk Overleg Vakinhoud Strafrecht (LOVS) geeft voor een aantal veelvoorkomende delicten een strafmaat aan waar de rechter zich op kan oriënteren bij het opleggen van de straf. Deze komen tot stand na een inventarisatie van de praktijk van straftoemeting (jurisprudentie) en na consultatie van alle gerechten.

straftoemeting recht moeten doen aan het individuele geval door in iedere concrete zaak factoren die relevant zijn voor de straf mee te wegen, zoals de ernst van het feit, de omstandigheden waaronder het feit is begaan en de persoon van de dader (Schuyt, 2010). Uit onderzoek is gebleken dat verschillende demografische kenmerken en kenmerken van de problematiek van de dader van invloed zijn op de straftoemeting (cf., Van Wingerden et al., 2011; Wermink et al., 2017). Tot slot hebben diverse onderzoeken laten zien dat verschillende rechters niet hetzelfde straffen (De Keijser, 2000; De Keijser et al., 2006; Van Wingerden et al., 2011; Wermink et al., 2023b). Welk type straf en welke zwaarte van de straf opgelegd wordt in een concrete zaak lijkt dus ook afhankelijk van de rechter die de zaak behandelt.

2.2 Korte vrijheidsstraffen

Jaarlijks worden er in Nederland ruim 20.000 strafzaken in eerste aanleg afgedaan met een (deels) onvoorwaardelijke vrijheidsstraf (Vink & Diephuis, 2021).⁹ In ongeveer de helft van deze strafzaken wordt een onvoorwaardelijke vrijheidsstraf van minder dan één maand opgelegd en bij ongeveer 70% een onvoorwaardelijke vrijheidsstraf van minder dan drie maanden. In het merendeel van de strafzaken die afgedaan worden met een (deels) onvoorwaardelijke vrijheidsstraf, wordt dus een onvoorwaardelijke vrijheidsstraf opgelegd die we in het huidige onderzoek scharen onder de korte vrijheidsstraffen. In vergelijking met andere Europese landen is de prevalentie van korte vrijheidsstraffen (oftewel [deels] onvoorwaardelijke vrijheidsstraffen die korter duren dan drie maanden) in Nederland hoog (Aebi & Tiago, 2021; Meijer et al., 2021). In Nederland bestaat 20% van de totale groep personen met een vrijheidsstraf op 31 januari 2020 uit kortgestraften (Aebi & Tiago, 2021).¹⁰ Het Europese gemiddelde ligt met minder dan 5% beduidend lager.

In paragraaf 2.2.1 gaan we in op wat uit straftoemetingsonderzoek bekend is over de kenmerken van personen die samenhangen met het opleggen van een vrijheidsstraf en de duur hiervan. Dit geeft meer inzicht in verschillen tussen personen waarbij een korte vrijheidsstraf werd opgelegd en personen waarbij een andere straf of een langere vrijheidsstraf werd opgelegd. Hiermee dient in het onderzoek dat besproken wordt in hoofdstuk 3 rekening mee te worden gehouden. In paragraaf 2.2.2 gaan we in op de kenmerken van detentie naar aanleiding van een korte vrijheidsstraf. Met deze achtergrondinformatie kan beter worden ingeschat in hoeverre de verwachte gevolgen van vrijheidsstraffen, die in paragraaf 3.1 zullen worden besproken, van toepassing zijn.

2.2.1 Kenmerken van personen waarbij een (korte) vrijheidsstraf werd opgelegd

Straftoemetingsonderzoek waarin gekeken wordt welke kenmerken van personen *samenhangen* met het soort en de duur van een straf die de rechter oplegt, kan aanwijzingen opleveren over de kenmerken van personen met een (korte) vrijheidsstraf. We bespreken hieronder straftoemetingsonderzoek waarin gekeken is naar de kans dat de rechter een vrijheidsstraf oplegt in vergelijking met (alleen) een overige

⁹ In 2020 bleef het aantal zaken in eerste aanleg waarbij een onvoorwaardelijke vrijheidsstraf werd opgelegd achter bij de voorafgaande jaren (er waren in 2020 slechts 19.385 strafzaken afgedaan met een onvoorwaardelijke vrijheidsstraf tegenover ruim 20.000 in de jaren daarvoor). Dit is vermoedelijk te wijten aan vertragingen in de executie van strafzaken als gevolg van het coronavirus COVID-19.

¹⁰ Het gaat om het relatieve aandeel kortgestraften op de totale groep personen met een vrijheidsstraf. Het aandeel kortgestraften is sowieso relatief laag door de hoge doorloop bij korte vrijheidsstraffen.

straf en straftoemetingsonderzoek waarin de duur van de vrijheidsstraffen de uitkomstmaat is.¹¹

Uit meerdere onderzoeken is gebleken dat vrouwen vergeleken met mannen een kleinere kans hebben om door de rechter veroordeeld te worden tot een vrijheidsstraf en juist vaker een taakstraf of geldboete opgelegd krijgen (Boone & Korf, 2010; Van Wingerden et al., 2011; Van Wingerden & Nieuwbeerta, 2010). Vrouwen hebben bovendien ook een kleinere kans dan mannen om een langere vrijheidsstraf opgelegd te krijgen (Van Wingerden et al., 2011; Wermink et al., 2015). Verder blijkt dat personen die niet in Nederland geboren zijn een grotere kans hebben om een vrijheidsstraf opgelegd te krijgen (Light & Wermink, 2021; Van Wingerden et al., 2011; Wermink et al., 2015) en een grotere kans hebben op een langere vrijheidsstraf (Wermink et al., 2017) dan personen geboren in Nederland. Voor personen tussen de 21 en 30 jaar oud is de kans om veroordeeld te worden tot een vrijheidsstraf groter dan voor personen tussen de 30 en 50 jaar oud (Van Wingerden et al., 2011). Echter, deze oudere groep heeft een grotere kans om tot een langere vrijheidsstraf veroordeeld te worden. Het strafrechtelijk verleden lijkt vooral samen te hangen met het soort straf dat opgelegd wordt. Een uitgebreider strafrechtelijk verleden vergroot de kans dat de rechter een vrijheidsstraf in plaats van (alleen) een overige straf oplegt (Van Wingerden et al., 2011; Wermink et al., 2017; Wermink et al., 2015). Het verband tussen het strafrechtelijk verleden en de duur van de vrijheidsstraf is minder duidelijk. Uit onderzoek van Wingerden en collega's (2011) blijkt dat alleen eerdere veroordelingen vanaf achttien jaar de kans op een langere vrijheidsstraf enigszins vergroten. De resultaten uit het onderzoek van Wermink en collega's (2017) suggereren dat vooral de hoeveelheid eerdere detenties van belang is voor de strafduur; een hoger aantal eerdere detenties vergroot de kans dat een langere vrijheidsstraf wordt opgelegd.

Ook sociale omstandigheden beïnvloeden de kans dat een (korte) vrijheidsstraf wordt opgelegd. Personen zonder werk hebben een grotere kans dat de rechter een vrijheidsstraf oplegt en niet een andere soort straf (Kannegieter, 1994; Van Wingerden et al., 2011) dan mensen met werk. Het hebben van werk lijkt niet samen te hangen met de duur van de vrijheidsstraf. De duur van de vrijheidsstraf van werkloze personen is namelijk niet significant hoger dan die van personen die een (vaste) baan hebben (Van Wingerden et al., 2011; Wermink et al., 2017). Het opleidingsniveau van de verdachte lijkt een kleine invloed te hebben op de kans dat de rechter een vrijheidsstraf oplegt, maar het is niet helemaal duidelijk hoe dit verband eruitziet. Uit onderzoek is bijvoorbeeld gebleken dat personen die hun vervolgopleiding niet afmaakten een iets kleinere kans hebben dat de rechter een vrijheidsstraf oplegt in vergelijking met personen die hun vervolgopleiding wel afmaakten (Van Wingerden et al., 2011). Personen die alleen basisonderwijs volgden, hadden echter geen kleinere of grotere kans op een vrijheidsstraf dan personen die hun vervolgopleiding afmaakten. Voor de duur van de vrijheidsstraf speelt opleidingsniveau geen rol (Van Wingerden et al., 2011; Wermink et al., 2017). De resultaten op het gebied van huisvesting zijn gemengd. In het onderzoek van Kannegieter (1994) werd geen samenhang gevonden tussen de huisvestingssituatie en de kans om een vrijheidsstraf opgelegd te krijgen.

¹¹ We nemen hierbij alleen onderzoek mee waarin de verbanden multivariaat bekeken worden. Dat wil zeggen dat wanneer het verband tussen een bepaalde variabele (zoals geslacht) en het soort straf of de duur van de vrijheidsstraf bekeken wordt, er gecontroleerd wordt voor andere variabelen (zoals het strafrechtelijk verleden). De samenhang tussen de onderzochte variabele (in het voorbeeld: geslacht) en de soort straf of de duur van de straf wordt dan niet verklaard door de variabelen waarvoor gecontroleerd is. Het is echter wel mogelijk dat ongemeten kenmerken de gevonden samenhang verklaren. De hieronder besproken onderzoeken beschrijven dus niet per se causale relaties.

Een ander onderzoek laat zien dat verdachten met een onstabiele huisvestingssituatie eerder een vrijheidsstraf opgelegd kregen (Van Wingerden et al., 2011). Er is geen samenhang gevonden tussen de huisvestingssituatie en de duur van de opgelegde vrijheidsstraf (Van Wingerden et al., 2011; Wermink et al., 2017). Verdachten met financiële problemen en verdachten bij wie de relatie met vrienden als risico wordt ingeschat, hadden geen grotere kans op een vrijheidsstraf maar wel een grotere kans om een langere vrijheidsstraf opgelegd te krijgen (Van Wingerden et al., 2011; Van Wingerden et al., 2016). Omgekeerd blijken verdachten met problemen in de relatie met de partner of familie een lagere kans op een langere vrijheidsstraf te hebben. Uit het onderzoek van Wermink et al. (2017) bleek dat gezondheidsproblemen en problematisch alcohol- en drugsgebruik geen invloed hadden op de lengte van de vrijheidsstraf. Een ander onderzoek liet zien dat problematisch alcohol- en drugsgebruik de kans dat de rechter een langere vrijheidsstraf oplegt iets verlaagt (Van Wingerden et al., 2011).

2.2.2 *Kenmerken detentieregimes waarin personen met een korte vrijheidsstraf verblijven*

In 2023 zijn er in Nederland 24 penitentiaire inrichtingen (die soms bestaan uit verschillende locaties) waar volwassenen gedetineerd kunnen worden. De meeste personen die een korte vrijheidsstraf opgelegd hebben gekregen (of mogelijk nog krijgen), verblijven op een afdeling van een penitentiaire inrichting met de bestemming huis van bewaring of gevangenis (artikel 9 lid 1 Penitentiaire Beginselenwet).¹² Afdelingen met de bestemming huis van bewaring zijn primair bedoeld voor personen ten aanzien van wie een bevel tot voorlopige hechtenis is gegeven en die in afwachting zijn van berechting in eerste aanleg (artikel 9 lid 2a Penitentiaire Beginselenwet). De voorlopige hechtenis (bestaande uit een bevel tot bewaring van maximaal 14 dagen en een bevel tot gevangenhouding van maximaal 90 dagen) duurt maximaal 104 dagen tot aan het onderzoek ter terechtzitting (artikel 63 en 66 Wetboek van Strafvordering). Als ter zitting blijkt dat de zaak nog niet inhoudelijk kan worden afgedaan dan kan de zaak geschorst worden en dus de voorlopige hechtenis (telkens) worden verlengd met maximaal drie maanden (artikel 282 lid 2 Wetboek van Strafvordering). Wanneer iemand uiteindelijk wordt veroordeeld tot een vrijheidsstraf die gelijk is aan de duur van de voorlopige hechtenis die al is uitgezeten, is de volledige vrijheidsstraf dus uitgezeten in een huis van bewaring. Afdelingen met de bestemming gevangenis zijn bedoeld voor de opnemings van personen die, al dan niet onherroepelijk, tot een vrijheidsstraf zijn veroordeeld (artikel 10 lid 1 Penitentiaire Beginselenwet). Zodra er een uitspraak in eerste aanleg is én een vrijheidsstraf wordt opgelegd die langer is dan de tijd die (eventueel) al is doorgebracht in voorlopige hechtenis worden personen gedetineerd in een afdeling met de bestemming gevangenis. Personen die op een afdeling met de bestemming huis van bewaring verblijven, worden vanaf dat moment in principe overgeplaatst naar een afdeling met de bestemming gevangenis. Het is op dat moment niet noodzakelijk dat de uitspraak onherroepelijk is. Daarnaast zijn er bijzondere inrichtingen en afdelingen waar personen met een korte vrijheidsstraf kunnen verblijven zoals een justitieel medisch centrum, een penitentiair psychiatrisch centrum (PPC), een afdeling voor beheersproblematische gedetineerden en een terroristenafdeling (TA).

De verschillende afdelingen binnen een penitentiaire inrichting verschillen qua regime. Er kan ten eerste een onderscheid gemaakt worden tussen een individueel of een

¹² Veel penitentiaire inrichtingen hebben een dubbele bestemming; deze inrichtingen hebben dus zowel afdelingen met de bestemming 'huis van bewaring' als afdelingen met de bestemming 'gevangenis'.

gemeenschapsregime (De Jonge et al., 2022). De algemene regel is dat de tenuitvoerlegging van een vrijheidsstraf in een inrichting plaatsvindt in een gemeenschapsregime, tenzij plaatsing in een individueel regime noodzakelijk is (artikel 19 lid 1 Penitentiaire Beginselenwet).¹³ In een gemeenschapsregime worden gedetineerde personen zo veel mogelijk in de gelegenheid gesteld om samen met anderen aan activiteiten deel te nemen (artikel 20 Penitentiaire Beginselenwet). In een individueel regime worden gedetineerde personen ook in de gelegenheid gesteld om aan activiteiten deel te nemen, maar bepaalt de directeur in welke mate iemand in staat is om met andere gedetineerde personen aan deze activiteiten deel te nemen (artikel 21 Penitentiaire Beginselenwet).

De aard en inhoud van een regime in detentie wordt echter ook door andere factoren bepaald, zoals de mate van bewegingsvrijheid en de duur en de inhoud van het dagprogramma (De Jonge et al., 2022). De bewegingsvrijheid in een inrichting is onder meer afhankelijk van het beveiligingsniveau van een inrichting of afdeling daarbinnen. In Nederland gelden de volgende beveiligingsniveaus: beperkt, normaal, uitgebreid of extra beveiligd (artikel 13 Penitentiaire Beginselenwet).¹⁴ De meeste (afdelingen van) penitentiaire inrichtingen zijn normaal beveiligd (De Jonge et al., 2022).

Een ander element van het regime is het dagprogramma. De inhoud van het dagprogramma is sinds 2014 afhankelijk van een systeem van belonen en degraderen en is in de tussentijd op enkele punten aangepast (Elbers et al., 2021).¹⁵ We geven hieronder een korte beschrijving van het nu geldende systeem. Zowel in afdelingen met de bestemming huis van bewaring als afdelingen met de bestemming gevangenis wordt een basisprogramma aangeboden (De Jonge et al., 2022). Het basisprogramma bestaat uit 43 uur aan activiteiten per week, waarvan 20 uur arbeid (Elbers et al., 2021).¹⁶ De overige activiteiten zijn luchten, onderwijs, bezoek, geestelijke ondersteuning, recreatie, sporten, re-integratieactiviteiten en nazorgactiviteiten gericht op huisvesting, inkomen, schulden en zorg. In het basisprogramma wordt geen avond- en weekendprogramma aangeboden. Tussen de activiteiten door worden gedetineerde personen ingesloten. Personen die op een afdeling met de bestemming *gevangenis* verblijven én gewenst gedrag vertonen kunnen promoveren naar het plusprogramma. Eens per zes weken wordt beoordeeld of een gedetineerde mag promoveren naar het plusprogramma. Personen die korter dan zes weken in detentie verblijven, komen in de regel dus niet in aanmerking voor het plusprogramma.¹⁷ Een plusprogramma beslaat 59 uur per week (artikel 3 lid 2b Penitentiaire maatregel), waarbij het basisprogramma aangevuld wordt met extra onderwijsfaciliteiten, gekwalificeerde arbeid of arbeid met meer vrijheden, gedragsinterventies, extra bezoek en

¹³ In het individuele regime worden personen geplaatst die op grond van hun persoonlijkheid, gedrag of andere persoonlijke omstandigheden, de aard van het door hen gepleegde delict, of de aard van het delict van het plegen waarvan zij worden verdacht een ernstig beheersrisico vormen voor zichzelf of anderen en die ten gevolge daarvan niet in staat dan wel ongeschikt zijn in een gemeenschapsregime te functioneren of te verblijven (artikel 11 Regeling selectie, plaatsing en overplaatsing gedetineerden).

¹⁴ Met de invoering van de wet straffen en beschermen op 1 juli 2021 zijn de zeer beperkt en beperkt beveiligde inrichtingen verdwenen.

¹⁵ Hiervoor is een stelsel opgezet waarin gedrag wordt benoemd als gewenst, ongewenst of ontoelaatbaar. Bijlage 1 van de regeling selectie, plaatsing en overplaatsing van gedetineerden beschrijft welk gedrag in het kader van re-integratie/resocialisatie en in het kader van verblijf en leefbaarheid als gewenst, ongewenst of ontoelaatbaar wordt bestempeld.

¹⁶ Het gaat hier om een basisprogramma in een gemeenschappelijk regime. Het dagprogramma in een individueel regime is doorgaans minder uitgebreid dan in een gemeenschappelijk regime (Inspectie Justitie & Veiligheid, 2018a).

¹⁷ Er is een uitzondering gemaakt voor zelfmelders, zij worden wel direct geplaatst in het plusprogramma. Zelfmelders zijn personen die door de rechter zijn veroordeeld tot een gevangenisstraf, maar die thuis mogen wachten op de oproep om zich te melden in de gevangenis.

reintegratieactiviteiten alsmede wat meer vrijheid om zelf te bepalen wanneer in de week zij aan bepaalde activiteiten deelnemen (De Jonge et al., 2022).

Sinds 2014 zijn er voor arrestanten aparte afdelingen met een afwijkend regime (Inspectie Justitie & Veiligheid, 2018b). Een arrestant is onder meer een veroordeelde die zich heeft onttrokken aan de tenuitvoerlegging van de vrijheidsstraf, of een veroordeelde die geen gehoor heeft gegeven aan een oproep tot het ondergaan van zijn vrijheidsstraf. Ook personen in vervangende hechtenis vallen voornamelijk onder het arrestantenregime (Boone et al., 2021; De Loeff et al., 2018). Het regime is bedoeld voor arrestanten met een strafduur korter dan of gelijk aan acht weken, of voor de eerste acht weken van een langere vrijheidsstraf. In het arrestantenregime wordt een sober dagprogramma van 28 uur per week aangeboden. Ze verblijven dus het grootste deel van de dag op hun cel. Personen in het arrestantenregime zijn ook uitgesloten van deelname aan het plusprogramma. Een ander kenmerk van verblijf in een arrestantenregime is dat, in tegenstelling tot de plaatsing in een gewoon gevangenisregime, geen rekening hoeft te worden gehouden met de plaats van vestiging (artikel 25 Rspog). Een grotere afstand maakt het lastiger voor bezoek om (regelmatig) langs te komen (Berghuis et al., 2022) en maakt het mogelijk lastiger voor de gemeente waarnaar de gedetineerde wil terugkeren om te helpen met reïntegratiedoelen (zoals het zoeken naar huisvesting of het aanvragen van een identiteitsbewijs).

2.3 Andere typen straffen

In deze paragraaf gaan we kort in op andere straffen dan vrijheidsstraffen die de rechter op kan leggen. In hoofdstuk 3 tot en met 5 wordt onderzoek besproken waarin het effect van de vrijheidsstraf op het bereiken van de verschillende strafdoelen met andere typen straffen vergeleken wordt. We geven in deze paragraaf daarom enige achtergrondinformatie over andere straffen die in Nederland door de rechter kunnen worden opgelegd.

Naast vrijheidsstraffen kent het Nederlandse volwassenenstrafrecht twee (niet-vrijheidsbenemende) hoofdstraffen: de geldboete en de taakstraf (artikel 9 Wetboek van Strafrecht).¹⁸ Daarnaast zijn er diverse bijkomende straffen die de rechter kan opleggen.¹⁹ De rechter kan een geldboete opleggen bij een strafbaar feit als hoofdstraf. In 2019 heeft de rechter in ruim 20.000 strafzaken een geldboete als hoofdstraf opgelegd (Vink & Diephuis, 2021). In 86% van deze strafzaken werd alleen een geldboete als hoofdstraf opgelegd. De geldboete kan ook *naast* een vrijheidsstraf en/of een taakstraf worden opgelegd (artikel 9 lid 3 Wetboek van Strafrecht). In 2019 werd de geldboete in circa 1.800 strafzaken gecombineerd met een vrijheidsstraf, in ongeveer 800 zaken met een taakstraf en in bijna 300 strafzaken met een vrijheidsstraf én een taakstraf (Vink & Diephuis, 2021). Een geldboete bedraagt ten minste € 3 (artikel 23 lid 2 Wetboek van Strafrecht). De maximale hoogte van de geldboete is afhankelijk van het delict waarvoor men is veroordeeld.

¹⁸ Een andere vrijheidsbenemende hoofdstraf is hechtenis (artikel 9 Wetboek van Strafrecht). Er verblijven echter zeer weinig personen in detentie als gevolg van hechtenis (De Loeff et al., 2018) en vanwege deze reden vormt hechtenis geen onderdeel van het huidige onderzoek.

¹⁹ De bijkomende straffen die in het volwassenenstrafrecht opgelegd kunnen worden zijn: ontzetting van bepaalde rechten (bijvoorbeeld op de bevoegdheid motorrijtuigen te besturen), verbeurdverklaring of openbaarmaking van de rechterlijke uitspraak. Aangezien de bijkomende straffen in het empirisch onderzoek dat in de volgende hoofdstukken behandeld wordt geen rol spelen, wordt hier niet verder op ingegaan.

De rechter kan, behoudens een aantal wettelijke uitzonderingen, een taakstraf als hoofdstraf opleggen. In 2019 heeft de rechter in bijna 30.000 strafzaken een taakstraf opgelegd als hoofdstraf (Vink & Diephuis, 2021). In 66% van deze strafzaken werd alleen een taakstraf als hoofdstraf opgelegd. De taakstraf kan ook *in aanvulling* op een vrijheidsstraf met een onvoorwaardelijk deel van maximaal zes maanden worden opgelegd. In bijna 9.000 strafzaken werd de taakstraf gecombineerd met een vrijheidsstraf (Vink & Diephuis, 2021). Een persoon die een taakstraf krijgt opgelegd, moet onbetaalde arbeid verrichten (artikel 22c lid 1 Wetboek van Strafrecht). Het gaat bijvoorbeeld om vuil prikken op straat, graffiti verwijderen of plantsoendienst. Situaties waarin niet uitsluitend een taakstraf mag worden opgelegd, staan beschreven in artikel 22b van het Wetboek van Strafrecht. Het gaat dan bijvoorbeeld om veroordelingen voor misdrijven waarop naar de wettelijke omschrijving een gevangenisstraf van zes jaren of meer is gesteld en dat een ernstige inbreuk op de lichamelijke integriteit van het slachtoffer ten gevolge heeft gehad of indien aan de veroordeelde in de vijf jaren voorafgaand aan de door hem begane feit wegens een soortgelijk misdrijf een taakstraf is opgelegd. De duur van een taakstraf bedraagt maximaal 240 uur (artikel 22c lid 2 Wetboek van Strafrecht). Als de veroordeelde de taakstraf niet (goed) uitvoert dan volgt een vervangende hechtenis. Voor iedere twee uur niet uitgevoerde taakstraf staat maximaal één dag gevangenisstraf (artikel 22d lid 3 Wetboek van Strafrecht).

De rechter kan voorts bepalen dat straffen (gedeeltelijk) niet uitgevoerd hoeven te worden (artikel 14a wetboek van Strafrecht). Bij voorwaardelijke straffen wordt een proeftijd vastgesteld die doorgaans ten hoogste drie jaren betreft. De algemene voorwaarde die altijd geldt is dat de veroordeelde zich voor het einde van de proeftijd niet schuldig maakt aan een strafbaar feit (artikel 14b Wetboek van Strafrecht). Naast de algemene voorwaarden kunnen er bijzondere voorwaarden zijn opgelegd, zoals het geheel of gedeeltelijk vergoeden van de door het strafbare feit veroorzaakte schade, meldplicht, contactverbod, locatiegebod of -verbod, alcohol- en/of drugsverbod, verplichting tot behandeling en deelname aan een gedragsinterventie (artikel 14c lid 2 Wetboek van Strafrecht). Aan twee bijzondere voorwaarden, een locatiegebod en -verbod, kan elektronische controle worden verbonden. Hiermee kan worden gecontroleerd of de justitiabele zich houdt aan het locatiegebod of -verbod (artikel 14c lid 3 Wetboek van Strafrecht; Reclassering Nederland, z.d.).²⁰

Taakstraffen en voorwaardelijke straffen worden geschaard onder de vrijheidsbeperkende straffen (Bleichrodt, 2018; Boone, 2020). Deze sancties zijn niet vrijheidsbenemend, ze worden in de samenleving ondergaan, maar de veroordeelde wordt wel beperkt in zijn vrijheid door de opgelegde voorwaarden en verplichtingen (Boone, 2020). De bijzondere voorwaarden bij een voorwaardelijke straf kunnen echter zodanig ingrijpend zijn dat het onderscheid met de onvoorwaardelijke vrijheidsstraf (voor wat betreft de vrijheid om zich te bewegen) vervaagt (Bleichrodt, 2018). Dat is bijvoorbeeld het geval bij een voorwaardelijke straf met de bijzondere voorwaarde dat de veroordeelde zich moet laten opnemen in een zorginstelling.

²⁰ In de toekomst kan elektronische controle bij een derde bijzondere voorwaarde worden toegepast: een alcoholverbod. Onlangs heeft het ministerie van Justitie en Veiligheid besloten om de Alcoholmeter (een enkelband die via het zweet alcoholgebruik meet) landelijk in te voeren. De wetswijziging wordt nu voorbereid (www.rijksoverheid.nl/ministeries/ministerie-van-justitie-en-veiligheid/nieuws/2020/05/18/alcoholenkelband-landelijk-ingevoerd).

3 Speciale preventie

Door middel van vrijheidsstraffen wordt geprobeerd om herhaalde criminaliteit door veroordeelde personen te voorkomen. Het voorkomen dat mensen opnieuw in de fout gaan, wordt *speciale preventie* genoemd. Dit kan worden bereikt via speciale afschrikking, i.e., de opgelegde straf zorgt ervoor dat veroordeelden afschrikt worden van het plegen van nieuwe delicten (recidive). Het kan ook worden bereikt via incapacitatie, i.e., nieuwe delicten gepleegd in de vrije samenleving worden voorkomen gedurende de uitvoering van de vrijheidsstraf. Tot slot kan nieuwe criminaliteit voorkomen worden door resocialisatie, wanneer hierdoor de geneigdheid om delicten te plegen afneemt. Detentie kan echter ook onbedoelde nadelige effecten hebben waardoor het risico op recidive van personen waarbij een vrijheidsstraf werd opgelegd hoger ligt dan dat van personen die een andere straf opgelegd hebben gekregen.

Onderzoek waarin recidive na verschillende straffen met elkaar wordt vergeleken, kan inzicht geven in hoeverre het strafdoel *speciale preventie* door korte vrijheidsstraffen in vergelijking met overige (typen) straffen wordt bereikt. Daarnaast kan ook apart worden bekeken in hoeverre verschillende typen straffen in vergelijking met elkaar bijdragen aan resocialisatie. Resocialisatie is een lastig meetbaar concept; het gaat onder andere over de persoonlijke vaardigheden (zoals werkvaardigheden en geen verslavingsproblemen) en sociale mogelijkheden (zoals contacten met anderen of de mogelijkheid om werk te vinden) die een conventionele toekomst mogelijk maken (Meijer & van Ginneken, 2018). Door te kijken naar re-integratie-uitkomsten zoals of mensen werk en huisvesting hebben, een opleiding volgen of sociale contacten hebben kunnen aanwijzingen worden verkregen in hoeverre resocialisatie is bereikt. Onderzoek waarin re-integratie-uitkomsten na verschillende straffen met elkaar worden vergeleken kan daarom inzicht geven in hoeverre resocialisatie door korte vrijheidsstraffen in vergelijking met overige (typen) straffen wordt bereikt.²¹ In dit hoofdstuk beschrijven we als eerste hoe en waarom vrijheidsstraffen invloed kunnen hebben op recidive en resocialisatie. Vervolgens geven we een overzicht van empirisch onderzoek naar het effect van korte vrijheidsstraffen in vergelijking met andere straffen op recidive en re-integratie-uitkomsten.

3.1 Theorie en mechanismen: waarom en hoe hebben vrijheidsstraffen invloed op recidive en re-integratie

Vrijheidsstraffen kunnen via verschillende mechanismen invloed hebben op recidive en re-integratie. Drie van deze mechanismen zijn hierboven al genoemd, namelijk incapacitatie, speciale afschrikking en resocialisatie. Deze mechanismen beogen het strafdoel speciale preventie te ondersteunen. Een verblijf in detentie kan echter ook onbedoelde negatieve effecten hebben zoals een negatief label en verlies van sociale bindingen. Afhankelijk van het mechanisme kan dus zowel een positieve als een negatieve invloed van een vrijheidsstraf worden verwacht (Dirkzwager et al., 2009a; Nagin et al., 2009; Nagin & Snodgrass, 2013; Nieuwbeerta et al., 2009). In hoeverre de verschillende mechanismes opgaan hangt vermoedelijk mede af van de detentie-

²¹ Hoewel resocialisatie (en re-integratie) vaak leiden tot minder recidive, is resocialisatie (in de zin dat gestraften kunnen terugkeren in de maatschappij en mogelijkheden hebben voor een conventionele toekomst) ook een doel op zichzelf.

duur (Rhodes et al., 2018). Hetzelfde geldt voor de sterkte van het effect van detentie op recidive en re-integratie-uitkomsten (Kirk & Wakefield, 2018).

In de volgende paragrafen beschrijven we eerst de mechanismen (speciale afschrikking, incapacitatie en resocialisatie) waardoor (korte) vrijheidsstraffen kunnen leiden tot minder recidive en betere re-integratie-uitkomsten. Vervolgens beschrijven we mechanismen waardoor een verblijf in detentie juist kan leiden tot meer recidive en slechtere re-integratie-uitkomsten. Hoewel we focussen op vrijheidsstraffen gaan de in deze paragraaf besproken mechanismen ook op voor detenties naar aanleiding van vervangende hechtenis of voorlopige hechtenis.²²

3.1.1 Speciale afschrikking

De afschrikkingstheorie (*deterrence theory*) stelt dat mensen alleen crimineel gedrag vertonen wanneer de verwachte opbrengsten van dit criminele gedrag groter zijn dan de verwachte kosten. Een mogelijke straf is onderdeel van die kosten. Het afschrikwekkende effect van een straf is volgens de afschrikkingstheorie het grootst wanneer de straf voldoende zwaar is, met een grote zekerheid wordt opgelegd en snel op het delict volgt (Aarten et al., 2014; Bosker, 1997; Geerken & Gove, 1974). Vooral de *perceptie* van de straffkans en van de strafzwaarte wordt hierbij van belang geacht, deze hoeft niet gelijk te zijn aan de objectieve maten van strafzwaarte of van de straffkans (Elffers, 2008; Raaijmakers et al., 2017b).

Bij speciale afschrikking is het idee dat gestrafte personen worden afgeschrikt door het feit dat *zijzelf* gestraft zijn en daardoor minder zullen recidiveren (Nagin & Snodgrass, 2013). Personen die een delict hebben gepleegd en daarvoor gestraft zijn, worden verondersteld in de toekomst minder geneigd te zijn om een delict te plegen omdat de opgelegde straf de aantrekkelijkheid van het plegen van het delict vermindert (Nagin & Snodgrass, 2013). Ook is het mogelijk dat wanneer de straf zwaarder of zekerder is dan men vooraf had verwacht dat dit ervoor zorgt dat men minder snel een nieuw delict pleegt.

Een onvoorwaardelijke vrijheidsstraf wordt in het algemeen als een zwaardere straf gezien dan veel andere straffen zoals een voorwaardelijke straf of taakstraf (Aarten et al., 2014; Nagin et al., 2009).²³ De verwachting is daarom dat een onvoorwaardelijke vrijheidsstraf als afschrikwekkender wordt ervaren dan andere straffen en dat personen die een onvoorwaardelijke vrijheidsstraf opgelegd hebben gekregen daarom effectiever worden afgeschrikt dan personen die een andere straf of geen straf opgelegd hebben gekregen (Aarten et al., 2014; Nagin et al., 2009). Indien de duur van de huidige vrijheidsstraf de perceptie van de duur van eventuele volgende vrijheidsstraffen beïnvloedt, kan ook de duur van de vrijheidsstraf een afschrikwekkende werking hebben (Snodgrass et al., 2011). Van langere vrijheidsstraffen wordt dan verwacht dat deze tot meer afschrikking leiden dan korte vrijheidsstraffen. Op basis van speciale afschrikking is daarom de verwachting dat mensen veroordeeld tot een korte vrijheidsstraf minder recidiveren dan mensen die geen straf of een

²² Hoe sterk het effect van detentie is, hangt echter wel af van de situatie in detentie en de mogelijkheden die er tijdens detentie zijn om aan resocialisatie te werken (Bhuller et al., 2020; Kirk & Wakefield, 2018). Dit verschilt tussen veroordeelden, personen in voorlopige hechtenis en personen in vervangende hechtenis (zie hoofdstuk 2). De mate waarin de mechanismes opgaan kan dus wel verschillen tussen detenties die zijn opgelegd naar aanleiding van verschillende strafrechtelijke titels.

²³ Een korte vrijheidsstraf wordt echter door veel veroordeelde personen als minder zwaar ervaren dan een lange taakstraf of een voorwaardelijke straf met een lange periode van toezicht en strenge voorwaarden (Petrich et al., 2021, zie ook paragraaf 5.3).

lichtere straf opgelegd hebben gekregen maar meer dan mensen die tot een langere vrijheidsstraf zijn veroordeeld.

Diverse auteurs hebben kanttekeningen geplaatst bij de theorie van speciale afschrikking. Ten eerste menen verschillende auteurs dat gestrafte personen hun verwachtingen over de pakkans en de zekerheid van de straf eerder naar beneden dan naar boven bijstellen wanneer ze gepakt en gestraft worden (Nagin et al., 2009; Nieuwbeerta et al., 2009; Pogarsky & Piquero, 2003). Dit is in lijn met het concept *gambler's fallacy* (Pogarsky & Piquero, 2003).²⁴ Veroordeelde personen verwachten dat de kans om na een straf opnieuw gepakt en gestraft te worden klein is en gaan daarom na gestraft te zijn juist vaker over tot crimineel gedrag (Nagin et al., 2009; Nieuwbeerta et al., 2009; Pogarsky & Piquero, 2003). Dit wordt ook wel het *resetting* effect op de gepercipieerde pakkans genoemd (Von Hirsch, 2017). Ten tweede stellen Nagin en collega's (2009) dat niet iedereen een vrijheidsstraf als zwaar (of zwaarder dan verwacht) zal ervaren. Diverse onderzoeken hebben laten zien dat personen die eerder gedetineerd waren meer dan personen die niet eerder gedetineerd waren een vrijheidsstraf kiezen boven een andere soort straf (Crouch, 1993; May & Wood, 2005; May et al., 2008). Deze resultaten suggereren dat juist mensen die gedetineerd zijn geweest een eventueel volgende vrijheidsstraf minder vrezen. Ander onderzoek heeft aangetoond dat het aantal eerdere veroordelingen de subjectieve zwaarte van detentie beïnvloedt; meer eerdere veroordelingen hangen samen met een minder zware detentiebeleving (Raaijmakers et al., 2017a). Het afschrikwekkende effect van de vrijheidsstraf wordt dus verminderd door eerdere detenties en/of veroordelingen. Een laatste kanttekening bij de theorie van speciale afschrikking is dat veel crimineel gedrag gebeurt onder invloed van alcohol, drugs of sterke emoties of in een impuls. Volgens Tonry (2008b) spelen eerdere ervaringen met strafsnelheid, strafzekerheid of strafzwaarte bij deze delicten naar verwachting slechts een beperkte rol.

3.1.2 Incapacitatie

Door incapacitatie, ook wel onschadelijkmaking of beveiliging van de samenleving genoemd, wordt het onmogelijk gemaakt om gedurende de periode van detentie delicten te plegen in de samenleving waardoor de samenleving tijdelijk wordt beschermd (Reuter & Bushway, 2007; Wermink et al., 2011). In theorie leidt incapacitatie door vrijheidsstraffen ertoe dat er minder delicten worden gepleegd in de (vrije) samenleving dan wanneer mensen geen straf krijgen of wanneer zij een andere straf dan een vrijheidsstraf opgelegd krijgen. Langere vrijheidsstraffen leiden tot een meer langdurige incapacitatie en dus tot minder delicten gepleegd in de samenleving dan korte vrijheidsstraffen. Voor korte vrijheidsstraffen tot drie maanden geldt dat het incapaciterende effect zeer klein wordt geacht, men verblijft immers maar een korte tijd in detentie.

Diverse auteurs hebben kanttekeningen geplaatst bij de incapacitatietheorie als mechanisme om recidive te voorkomen. Een eerste kanttekening is dat ook tijdens detentie delicten kunnen worden gepleegd (Roodman, 2017). Ten tweede worden kanttekeningen geplaatst bij de assumptie dat de mensen die ingesloten worden, anders opnieuw delicten zouden plegen. Het blijkt lastig om het recidiverisico goed in te schatten, want ook als gebruik wordt gemaakt van risicotaxatie is sprake van een aanzienlijk aantal *fout positieven* (personen waarvan ingeschat wordt dat zij zullen

²⁴ De kans dat je twee keer achter elkaar zes gooit is klein, maar de kans dat je opnieuw zes gooit nadat je eerder zes hebt gegooid is even groot als de kans dat je zes gooit nadat je eerder iets anders hebt gegooid. Toch verwachten mensen niet een tweede keer zes te gooien (of een tweede keer gepakt te worden).

recidiveren, maar waarbij dat niet het geval is) (Binder & Notterman, 2017). Een deel van de ingesloten en had dus ook niet gerecidiveerd wanneer ze niet ingesloten hadden gezeten. Een derde kanttekening is dat bekend is dat mensen minder delicten plegen naarmate ze ouder zijn en dat hierdoor het incapaciterende effect minder groot wordt over de tijd (Dirkzwager et al., 2009b; Nagin et al., 2009). Deze kanttekening is echter nauwelijks relevant voor het huidige onderzoek, aangezien het in het huidige onderzoek gaat om een incapacitatie effect van maximaal drie maanden. Tot slot is mogelijk dat het eventuele effect van incapacitatie later teniet wordt gedaan door onbedoelde nadelige gevolgen van detentie, zoals het verliezen van werk of huisvesting (Roodman, 2017).

3.1.3 *Resocialisatie*

Tijdens een periode in detentie kunnen mensen opleidingen, cursussen of trainingen volgen (Dirkzwager et al., 2009a; Nagin & Snodgrass, 2013). Dit kan bijdragen aan resocialisatie, namelijk het herstellen of verbeteren van de positie van de dader in de maatschappij. Zo kunnen opleidingen en cursussen de mogelijkheden om werk te vinden na detentie vergroten en daarmee het risico op recidive verkleinen (Nagin & Snodgrass, 2013; Nieuwbeerta et al., 2009). Ook trainingen zoals gedragstrainingen of hulp bij het afkicken van een verslaving kunnen de kans op recidive verkleinen en de kans om na detentie werk te vinden vergroten (Dirkzwager et al., 2009a; Nagin et al., 2009). Een periode in detentie kan daarom een positief keerpunt zijn in iemands leven (Doekhie, 2019; Giordano et al., 2002). Vooral voor mensen die voor detentie niet werken kan deelname aan opleidingen, cursussen of trainingen een positief effect hebben op hun maatschappelijke positie (Bhuller et al., 2020).

In Nederland zijn er echter tijdens korte verblijven in detentie slechts zeer beperkt mogelijkheden om opleidingen, cursussen of trainingen te volgen (Janssen, 1999; NJCM, 2021), waardoor weinig te verwachten is van de resocialiserende werking van deze korte verblijven in detentie. Daarentegen geldt dat onbedoelde nadelige effecten van detentie wellicht ook minder sterk aanwezig zullen zijn bij korte vrijheidsstraffen. Hier gaan we in de volgende paragraaf op in.

3.1.4 *Onbedoelde nadelige gevolgen van korte detenties*

Verlies van sociale bindingen

Volgens controletheorieën komt crimineel gedrag voort uit een gebrek aan sterke sociale bindingen (Hirschi, 1969; Sampson & Laub, 1993). Mensen met sterke sociale bindingen worden weerhouden van crimineel gedrag omdat ze deze bindingen niet willen verliezen. Het gaat hierbij om sociale bindingen zoals een (vaste) baan, een opleiding, een vaste partner of kinderen. Een periode in detentie kan er voor zorgen dat sociale verbindingen verzwakken (Laub & Sampson, 1993). Mensen verliezen bijvoorbeeld hun baan of hun partner, moeten stoppen met hun opleiding of raken het contact met hun kinderen kwijt. Een periode in detentie zorgt er daarnaast voor dat mensen netwerkcontacten met potentiële werkgevers verliezen (Apel & Sweeten, 2010; Lageson & Uggen, 2013), waardoor het na detentie lastiger is om een nieuwe baan vinden. Wanneer mensen geen vrijheidsstraf maar een andere straf opgelegd krijgen, is de kans dat ze deze sociale bindingen verliezen kleiner (Aarten et al., 2014).

Vanaf het eerste moment dat mensen in detentie komen, is het mogelijk dat ze hun baan verliezen, moeten stoppen met een opleiding of dat ze het contact met hun

partner of kinderen verliezen (Johnston & Godfrey, 2013). Er zullen echter meer bindingen verzwakken of verbroken worden naarmate de detentie langer duurt (Wermink et al., 2018). Na een kort verblijf in detentie is de kans groter dat mensen kunnen terugkeren naar dezelfde werkgever of dat partnerrelaties of relaties met kinderen behouden blijven. Wanneer deze bindingen behouden blijven, zal dit de kans op recidive verkleinen (Doekhie, 2019; Ramakers, 2014).

Criminele kennis en vaardigheden opdoen in detentie

Een verblijf in detentie kan ook op zichzelf een criminogeen effect hebben, namelijk in de zin dat personen criminele kennis en vaardigheden opdoen en een crimineel netwerk opbouwen dankzij contacten met medegevangenen. Oftewel het is mogelijk dat mensen in detentie 'crimineel kapitaal' vergaren; vaardigheden, kennis en een (anti-)sociaal netwerk die van nut zijn voor een criminele carrière (Apel & Sweeten, 2010). Wanneer mensen langer in detentie verblijven en dus meer mogelijkheden hebben om criminele kennis en vaardigheden op te doen, zullen zij vaker recidiveren (Loughran et al., 2009; Wermink et al., 2018).

Labeling

Labelingtheorie stelt dat wanneer anderen iemand als crimineel zien, dit leidt tot uitsluiting van bijvoorbeeld banen of sociale relaties (Aarten et al., 2014; Nagin et al., 2009). Werkgevers associëren een detentieverleden mogelijk met onbetrouwbaarheid, een gebrek aan sociale vaardigheden en moeite met autoriteit en zullen daarom liever geen mensen die in de gevangenis zaten aannemen (Apel & Sweeten, 2010).²⁵ In het algemeen geldt dat een veroordeling, ongeacht welke straf er opgelegd is, een crimineel label kan opleveren. Een periode in detentie is echter lastiger om te verbergen dan een andere straf, waardoor personen die in detentie verbleven een grotere kans hebben om te maken te krijgen met het *labeling* effect dan mensen die een andere straf opgelegd krijgen (Aarten et al., 2014). Een label als crimineel kan ervoor zorgen dat mensen worden uitgesloten van relaties met pro-sociale anderen en van legale manieren om een inkomen te vergaren, terwijl dergelijke sociale bindingen de kans op normconsistent gedrag kunnen vergroten. Op deze manier kan labeling er dus toe leiden dat individuen delicten blijven plegen (Nagin et al., 2009; Nagin & Snodgrass, 2013). Een periode in detentie geeft bovendien status onder criminelen (May et al., 2008), wat mogelijk leidt tot meer netwerkcontacten met criminele anderen (Ramakers et al., 2014a) en wat de kans op een succesvolle criminele carrière vergroot. Behalve dat anderen iemand als crimineel gaan zien, zorgt een periode in detentie er ook voor dat mensen zichzelf sterker als crimineel kunnen gaan zien (Apel & Sweeten, 2010; Matsueda, 1992; Nagin et al., 2009; Nagin & Snodgrass, 2013). Men kan aan zichzelf dus het label crimineel geven. Wanneer dit het geval is, zullen ze hun handelen aanpassen aan deze identiteit en dus crimineel gedrag (blijven) vertonen (Apel & Sweeten, 2010; Doekhie, 2019; Maruna et al., 2013; Nagin et al., 2009).

Rhodes en collega's (2018) stellen dat het labelingeffect niet afhangt van detentieduur. Ook een korte periode van detentie kan ervoor zorgen dat mensen zichzelf als crimineel gaan zien en dat anderen hen als crimineel gaan zien. Verschillende auteurs

²⁵ Wanneer mensen in Nederland verdacht zijn geweest van een misdrijf wordt deze informatie vastgelegd in het Justitieel Documentatie Systeem wat gebruikt wordt om te bepalen of mensen een Verklaring Omtrent Gedrag (VOG) krijgen (Kurtovic, 2017). Voor steeds meer banen en opleidingen is een VOG nodig, waardoor mensen met een strafblad minder kansen hebben (Van 't Zand, 2018). Voor het al dan niet verstrekken van een VOG is de opgelegde straf niet relevant, het gaat om het gepleegde delict. Het labeling effect van een strafblad verschilt dus niet (per se) tussen personen die een vrijheidsstraf of een andere straf kregen opgelegd.

(Nagin et al., 2009; Wermink et al., 2018) stellen echter dat vooral langere periodes in detentie ervoor zorgen dat mensen een criminele identiteit internaliseren. Verder is het aannemelijk dat een zeer korte detentie van bijvoorbeeld maximaal twee weken eenvoudiger te verbergen is voor werkgevers (Ramakers et al., 2014b). Ook voor andere sociale contacten zal een zeer korte detentie eenvoudiger te verbergen zijn dan een lange detentie. Het is dus minder waarschijnlijk dat een zeer kort verblijf in detentie zal leiden tot een negatief label (Wermink et al., 2018).

3.1.5 *Samenvatting*

Met vrijheidsstraffen wordt een aantal doelen beoogd zoals speciale afschrikking, incapacitatie en resocialisatie waardoor er met een korte vrijheidsstraf meer herhaalde criminaliteit kan worden voorkomen (speciale preventie) dan met andere straffen, zoals een geheel voorwaardelijke straf of een taakstraf. Het incapacitatie effect van een korte vrijheidsstraf is echter per definitie beperkt, immers men wordt maximaal drie maanden ingesloten. Daarnaast kan tijdens detentie gewerkt worden aan resocialisatie door middel van opleidingen en trainingen. Hierdoor zou de geneigdheid om delicten te plegen kunnen afnemen. Het is echter bekend dat de mogelijkheden wat betreft opleidingen en trainingen beperkt zijn tijdens een korte detentie. Ook het resocialiserende effect van korte vrijheidsstraffen wordt daarom als klein ingeschat.

Een verblijf in detentie heeft mogelijk ook een aantal onbedoelde nadelige effecten. Deze nadelige gevolgen, zoals het verlies van sociale bindingen, labeling of het aanleren van criminele vaardigheden, gelden weliswaar in sterkere mate voor vrijheidsstraffen die langer duren dan drie maanden, maar ook na een korte vrijheidsstraf kan hiervan sprake zijn. Hierbij geldt dat ook binnen de groep kortgestraften verschillen te verwachten zijn. Hoe korter de duur van de vrijheidsstraf, hoe minder onbedoelde nadelige effecten van detentie worden verwacht. Door de onbedoelde nadelige effecten kan het zijn dat mensen die veroordeeld zijn tot een korte vrijheidsstraf vaker recidiveren en minder goed scoren op re-integratie-uitkomsten dan mensen die een andere straf opgelegd hebben gekregen.

3.2 **Empirisch onderzoek naar effecten van korte vrijheidsstraffen op recidive**

In deze paragraaf geven we een overzicht van empirisch onderzoek naar het effect van korte vrijheidsstraffen op recidive (herhaalde criminaliteit).²⁶ Om het speciaal preventieve effect van korte vrijheidsstraffen ten opzichte van andere straffen of langere vrijheidsstraffen in Nederland te bepalen, kijken we idealiter naar studies uitgevoerd in Nederland die gebruik maken van een onderzoeksdesign waarmee de aan- of afwezigheid van een causaal effect van vrijheidsstraffen tot drie maanden vastgesteld kan worden. De hoeveelheid in Nederland verricht onderzoek dat betrekking heeft op het effect van vrijheidsstraffen tot drie maanden ten opzichte van andere straffen is echter (zeer) beperkt. Internationaal is er meer onderzoek gedaan, maar ook die studies hebben meestal betrekking op vrijheidsstraffen langer dan drie maanden. Naar vrijheidsstraffen tot zes maanden is zowel in Nederland als internationaal (iets) meer onderzoek gedaan. We hebben er daarom voor gekozen om in deze paragraaf nationaal en internationaal onderzoek te bespreken waarin de recidive van personen

²⁶ In de (meeste) empirische studies wordt recidive gemeten als (opnieuw) opgepakt of veroordeeld worden. Dit geeft een onderschatting van het werkelijke aantal nieuwe delicten dat mensen plegen omdat niet alle delicten worden opgehelderd en/of tot een vervolging leiden. Dit effect zal (waarschijnlijk) niet anders zijn na een korte vrijheidsstraf dan na andere (typen) straffen en daarom de resultaten niet vertekenen.

die (overwegend) korter dan zes maanden gedetineerd zijn, wordt vergeleken met de recidive van personen waarbij een andere straf is opgelegd. Hoewel het effect van de vrijheidsstraf zal afhangen van de context (zoals de omstandigheden tijdens detentie of tijdens andere straffen), kan ook internationaal onderzoek inzicht geven in effecten van korte vrijheidsstraffen op recidive.

Mensen die veroordeeld zijn tot een korte vrijheidsstraf verschillen van mensen die veroordeeld worden tot een langere straf en van mensen die een andere straf opgelegd krijgen in kenmerken zoals geslacht, strafrechtelijk verleden en leefsituatie (Van Wingerden & Van Wilsem, 2014). Het is belangrijk dat in onderzoek naar het effect van korte vrijheidsstraffen op speciale preventie een vergelijking wordt gemaakt met vergelijkbare personen om eventuele effecten toe te kunnen schrijven aan de opgelegde straf. Idealiter wordt hiertoe een klassiek experimenteel design, een *randomised controlled trial* (RCT), gehanteerd. Dat betekent dat mensen willekeurig aan de te vergelijken straffen worden toebedeeld. Meestal is een dergelijk onderzoeksdesign niet haalbaar. Er zijn alternatieve onderzoeksdesigns waarmee toch uitspraken gedaan kunnen worden over de effecten van korte vrijheidsstraffen ten opzichte van andere straffen. Deze alternatieven zijn grofweg in te delen in drie typen onderzoeksmethoden waarmee beoogd wordt rekening te houden met verschillen tussen personen: studies waarin gecontroleerd wordt voor meetbare achtergrondkenmerken, instrumentele variabelenstudies en natuurlijke experimenten. We beginnen deze paragraaf met een uitleg over deze verschillende methodes. Vervolgens gaan we in op empirisch onderzoek waarin de recidive van personen die (overwegend) korter dan zes maanden gedetineerd zijn, wordt vergeleken met de recidive van personen waarbij een ander type straf is opgelegd. Bij de bespreking maken we onderscheid tussen Nederlands en internationaal onderzoek. Daarnaast bespreken we studies die kijken naar het effect van detentieduur door personen met een kortere en een langere detentieduur met elkaar te vergelijken. Voor het onderzoek naar de duur van de vrijheidsstraf of detentie geldt het selectiecriterium dat er een vergelijking dient te worden gemaakt met een detentieduur van maximaal zes maanden.

3.2.1 *Verschillende onderzoeksmethodes*

In experimentele studies (RCT's) krijgen schuldigen aan een misdrijf ad random een korte vrijheidsstraf (experimentele groep) of een andere soort straf dan wel een langere vrijheidsstraf (controlegroep) opgelegd. Omdat random is bepaald wie welke straf krijgt, zijn er in principe geen systematische verschillen tussen de groepen in kenmerken die mogelijk samenhangen met recidive. Verschillen in recidive kunnen daarom worden geïnterpreteerd als het causale effect van een korte vrijheidsstraf ten opzichte van een andere straf. Oftewel er is grote zekerheid dat de straf de *oorzaak* is van het gevonden verschil in recidive. In de praktijk zijn er nauwelijks gerandomiseerde experimenten gedaan, omdat het niet ethisch wordt gevonden om straffen te laten dicteren door random toewijzing. Zo kan een experiment leiden tot rechtsongelijkheid: voor hetzelfde delict krijgen personen verschillende straffen opgelegd (Ten Boom et al., 2007). Ook kan door randomisering personen een straf onthouden worden waar zij mogelijk baat bij hebben. We bespreken daarom hieronder alternatieve onderzoeksmethodes die ook in het literatuuronderzoek aan bod komen.

Natuurlijke experimenten

Behalve zuivere experimenten zijn er ook natuurlijke experimenten, waarbij niet op voorhand is gerandomiseerd. Een voorbeeld van een natuurlijk experiment is dat vanwege een beleidswijziging mensen die net na een bepaalde datum worden

veroordeeld een andere straf opgelegd krijgen dan mensen die net voor deze datum zijn veroordeeld. Welke straf mensen opgelegd krijgen, hangt dan niet af van gemeten of ongemeten daderkenmerken, maar alleen of voornamelijk van de datum van veroordeling. Daarom kunnen ook bij deze studies verschillen in recidive worden geïnterpreteerd als het causale effect van een bepaalde straf ten opzichte van een andere straf.

Instrumentele variabelenstudies

Instrumentele variabelenstudies maken gebruik van een factor (de instrumentele variabele) die onafhankelijk van de kenmerken van de persoon de straf beïnvloedt en die geen effect heeft op de uitkomst anders dan via de straf (Angrist, 2006). Een voorbeeld van een instrumentele variabele die in de context van straffen vaak gebruikt wordt, zijn de verschillen tussen rechters in hun geneigdheid een onvoorwaardelijke vrijheidsstraf op te leggen. Deze studies maken gebruik van situaties waar verdachten random worden toegewezen aan een rechter. Wanneer verdachten random worden toegewezen aan rechters, heeft iedere rechter dus van een vergelijkbare groep verdachten de zaak behandeld (Loeffler & Nagin, 2022). Verschillen tussen rechters in het aandeel verdachten dat een onvoorwaardelijke vrijheidsstraf opgelegd krijgt, geven dus verschillen tussen rechters in strengheid (de geneigdheid een vrijheidsstraf op te leggen) weer. De instrumentele variabele strengheid zorgt er dus voor dat de straf (deels) als door toeval wordt toegewezen en werkt daarmee op een soortgelijke manier als loting binnen een RCT. Wanneer verdachten die door een strengere rechter zijn veroordeeld (en dus vooraf al een grotere kans op een vrijheidsstraf hadden) minder of meer recidiveren, kan het verschil in recidive worden geïnterpreteerd als het causale effect van de vrijheidsstraf ten opzichte van andere straffen op recidive (Loeffler & Nagin, 2022). Naast verschillen tussen rechters in de kans om een vrijheidsstraf in plaats van een andere straf (boete, taakstraf, voorwaardelijke straf) op te leggen, zijn er ook studies die gebruik maken van verschillen tussen rechters in opgelegde duur van de vrijheidsstraf.

Studies die controleren voor meetbare kenmerken

Een andere manier om te proberen om het daadwerkelijke effect van een straf te bepalen, is om de vooraf bestaande verschillen tussen groepen personen met een verschillende straf af te vangen door zoveel mogelijk *meetbare* kenmerken van personen in een voorspellingsmodel te betrekken. Het merendeel van de studies die deze methode gebruikt, doet dit door middel van multivariate regressiemodellen waarin gecontroleerd wordt voor achtergrondkenmerken en/of door middel van (*propensity score*) *matching*²⁷ (personen veroordeeld met een vrijheidsstraf worden door middel van matching gekoppeld aan personen die vergelijkbaar zijn op achtergrondkenmerken maar een andere straf kregen opgelegd). Het doel van zowel regressie- als matchingsmodellen is om zodanig te controleren voor geobserveerde verschillen, dat de toewijzing aan verschillende straffen verder als toevallig kan worden beschouwd. Het is daarom belangrijk dat zowel variabelen waarvan bekend is dat zij relevant zijn voor de selectie van de straf als variabelen die invloed hebben op de uitkomst in de modellen worden opgenomen (Glazerman et al., 2003; Rubin & Thomas, 1996). Belangrijke achtergrondkenmerken om rekening mee te houden in onderzoek naar de vrijheidsstraf zijn daarom in elk geval leeftijd, geslacht, etniciteit, type delict en strafrechtelijk verleden (Nagin et al., 2009). In onderzoek is aangetoond

²⁷ Een veel gebruikte matchingsmethode is propensity score matching. Dit betekent dat personen met vergelijkbare propensity scores aan elkaar gekoppeld worden. Een propensity score is een met behulp van regressie op de gemeten covariaten berekende waarschijnlijkheid dat een persoon aan een bepaalde conditie (zoals een specifieke straf) wordt toegewezen (Rosenbaum & Rubin, 1983).

dat de resultaten van matchingsonderzoek vergelijkbaar kunnen zijn met de resultaten uit experimenteel onderzoek (Smith & Todd, 2005). Dit hangt echter wel af van de mate waarin het mogelijk is om in een regressie en/of matchingsanalyse rekening te houden met alle relevante verschillen. Wanneer er veel *ongemeten* kenmerken zijn die zowel samenhangen met de kans om een vrijheidsstraf opgelegd te krijgen als met de uitkomst, kunnen deze kenmerken de uitkomsten verstoren.

Verder zijn er ook diverse studies waarin groepen met verschillende straffen direct met elkaar worden vergeleken zonder dat er op enige wijze rekening gehouden wordt met het selectiemechanisme en studies waarin geen controlegroep wordt betrokken (Wartna et al., 2013a). Dergelijke studies worden niet meegenomen in dit literatuuronderzoek omdat hiermee het effect van de straf niet kan worden bepaald. In de paragrafen hieronder worden dus de resultaten besproken van (natuurlijke) experimenten, instrumentele variabele studies en studies waarin met regressie- of matchingsanalyse gecontroleerd wordt voor meetbare kenmerken. Bij deze laatste groep studies is het belangrijk om te bedenken dat de resultaten vertekend *kunnen* zijn omdat niet met alle relevante achtergrondkenmerken rekening kon worden gehouden. Echter, zeker wanneer er meerdere studies gedaan zijn en er diverse achtergrondkenmerken in de verschillende onderzoeken worden betrokken, kan dergelijk onderzoek (ook) inzicht geven in het effect van de korte vrijheidsstraf.

3.2.2 *Nederlands onderzoek naar de effecten van korte vrijheidsstraffen*

Hieronder wordt Nederlands onderzoek naar het effect van de korte vrijheidsstraf op recidive beschreven. Deze paragraaf begint een beschrijving van onderzoek waarin gekeken wordt naar het effect van de korte vrijheidsstraf op recidive in vergelijking met andere straffen. Daarbij worden eerst de resultaten van studies met de sterkste designs besproken (i.c., (natuurlijke) experimenten en instrumentele variabele studies), daarna volgen de resultaten van studies waarin rekening wordt gehouden met meetbare kenmerken. Vervolgens gaan we in deze paragraaf in op onderzoek waarin gekeken wordt naar de duur van de vrijheidsstraf en recidive.

Vrijheidsstraffen versus andere straffen

Er is in Nederland slechts één natuurlijk experiment gedaan naar het effect van vrijheidsstraffen op recidive. Dit betreft een vrij oud natuurlijke experiment waarin ter ere van de bruiloft van prinses Beatrix vrijheidsstraffen tot veertien dagen van personen veroordeeld tussen 29 februari en 10 maart 1966 werden omgezet in een voorwaardelijke straf. Deze personen zijn vergeleken met personen die in 1965 en 1966 veroordeeld zijn voor een vrijheidsstraf tot veertien dagen en die deze wel hebben moeten uitzitten. Van der Werff (1979) vindt geen verschil in recidive tussen veroordeelden voor verkeers- en vermogensdelicten die hun straf wel en niet hebben uitgezeten en vindt voor veroordeelden van geweldsdelicten een hogere recidive onder mensen die hun straf wel hebben uitgezeten.

In Nederlands onderzoek is ook nog beperkt gebruikgemaakt van instrumentele variabelen om het effect van vrijheidsstraffen ten opzichte van andere straffen op recidive te bepalen. Wermink en collega's (2023b) maken gebruik van verschillen tussen rechters in de geneigdheid een vrijheidsstraf van maximaal zes maanden in plaats van een niet-vrijheidsbenemende straf op te leggen. Zij vinden dat een vrijheidsstraf leidt tot zowel een hogere recidiveprevalentie als een hogere recidivefrequentie en deze effecten worden gevonden over de periodes van één, drie en vijf jaar na de straf.

Het meeste onderzoek in Nederland waarin vrijheidsstraffen vergeleken worden met andere straffen maakt gebruik van matching. Zo vergelijken Nieuwbeerta en collega's (2009) mensen die voor het eerst een gevangenisstraf krijgen met mensen die tot dat moment een vergelijkbare criminele carrière doorliepen en die op basis van een uitgebreide set achtergrondkenmerken een even grote kans hebben om een gevangenisstraf opgelegd te krijgen maar die (nog) geen gevangenisstraf opgelegd kregen. Hierbij zijn mensen die op dat moment een eerste detentie opgelegd krijgen gematcht aan mensen die wel zijn veroordeeld maar te maken kregen met een andere afdoening, zoals een boete, voorwaardelijke straf, taakstraf of beleidssepot. Alleen eerste detenties van personen tussen de 18 en 38 jaar met een duur tot één jaar zijn opgenomen in het onderzoek. Een derde van de onderzoeksgroep was minder dan een maand gedetineerd en 49% korter dan zes maanden. Nieuwbeerta en collega's (2009) vinden dat een eerste vrijheidsstraf samenhangt met een substantieel hogere recidivefrequentie in de drie jaar na detentie. Wermink en collega's (2010) vergelijken mensen die voor het eerst zijn veroordeeld tot een vrijheidsstraf van maximaal zes maanden met een gematchte groep mensen die voor het eerst zijn veroordeeld tot een taakstraf. De gemiddelde duur van die eerste gevangenisstraf bedroeg twee maanden. De onderzoekers vinden een lagere recidivefrequentie, zowel op korte termijn als tot acht jaar na de straf, voor mensen die een taakstraf hebben gekregen. Aarten en collega's (2014) vergelijken mensen met alleen een vrijheidsstraf tot zes maanden (gemiddeld bedroeg de opgelegde vrijheidsstraf 37 dagen) met een gematchte vergelijkingsgroep van mensen die een volledig voorwaardelijke vrijheidsstraf opgelegd hebben gekregen. Zij vinden geen verschil in recidive tussen deze twee groepen. In een vervolgstudie (Aarten et al., 2015a) vergelijken ze mensen met een deels voorwaardelijke vrijheidsstraf met mensen met een volledig voorwaardelijke vrijheidsstraf (totale duur straffen gemiddeld vijf maanden). Hierbij staan beide groepen onder toezicht van de reclassering in de periode dat de recidive wordt gemeten. Onder mensen die eerst een deel van hun vrijheidsstraf hebben moeten uitzitten, is de recidive hoger dan onder mensen met een volledig voorwaardelijke vrijheidsstraf.

Onderzoek naar duur vrijheidsstraf of detentie

Er is slechts één Nederlands instrumentele variabelenonderzoek dat kijkt naar het effect van de duur van de vrijheidsstraf op recidive. Stam en collega's (2023) maken gebruik van verschillen tussen rechters in de lengte van de opgelegde vrijheidsstraf. Zij vinden dat de duur van de vrijheidsstraf van invloed is op de recidivefrequentie; een langere vrijheidsstraf leidt tot minder strafzaken na vrijlating uit detentie dan een kortere vrijheidsstraf. Er wordt geen verschil gevonden in recidiveprevalentie, oftewel geen verschil in het aantal personen dat gerecidiveerd heeft.

Twee Nederlandse studies waarin gebruik wordt gemaakt van matching vinden beide geen verschillen tussen langere en kortere detenties in recidive (Snodgrass et al., 2011; Wermink et al., 2018). Snodgrass en collega's (2011) vergelijken gematchte groepen met minder dan één maand detentie, één tot twee maanden, twee tot drie maanden, drie tot zes maanden, zes tot twaalf maanden en meer dan twaalf maanden detentie. Zij matchen op leeftijd, geslacht, etniciteit, type delict en strafrechtelijk verleden en vinden geen verschillen tussen deze groepen in de recidivefrequentie en de recidiveprevalentie in de drie jaar na vrijlating. Wermink en collega's (2018) kijken alleen naar mannen en matchen behalve op leeftijd, etniciteit, type delict en strafrechtelijk verleden ook op leefstijl (dakloosheid, verslaving), sociale bindingen (getrouwd, kinderen, werk, school) en criminele identiteit. Zij vergelijken gematchte groepen met één tot zes weken, zes weken tot drie maanden, drie tot vier maanden,

vier tot zes maanden en meer dan zes maanden detentie en vinden geen verschillen tussen deze groepen in de recidivefrequentie in de zes maanden na vrijlating.

Samenvatting

In tabel 3.1 staan de resultaten van Nederlands onderzoek naar het effect van vrijheidsstraffen ten opzichte van andere straffen op recidive samengevat. De meeste in Nederland verrichte onderzoeken laten zien dat de kans op recidive hoger is na een korte vrijheidsstraf in vergelijking met diverse andere niet-vrijheidsbenemende straffen (met uitzondering van Aarten, 2014).

De resultaten van studies waarin gekeken is naar de duur van de vrijheidsstraf of detentie en de samenhang met recidive zijn gemengd; het enige Nederlandse onderzoek dat gebruik maakt van een instrumentele variabele analyse laat zien dat langere vrijheidsstraffen de recidivefrequentie verlagen ten opzichte van korte vrijheidsstraffen, terwijl twee matchingstudies geen effect vinden van de duur van de vrijheidsstraf of detentie op recidive.

Tabel 3.1 Nederlands onderzoek naar het effect van vrijheidsstraffen ten opzichte van andere straffen op recidive

Auteurs	Duur detentie	Alternatief	Resultaat
Natuurlijke experimenten en instrumentele variabelenstudies			
Van der Werff (1979)	Max veertien dagen	Voorwaardelijke straf	0 (verkeer & vermogen) + (gewelddelicten)
Wermink en collega's (2023)	Max zes maanden	Taakstraf, boete & voorwaardelijke straf	+
Regressie- en matchingsstudies			
Nieuwbeerta en collega's (2009)	Max één jaar	Taakstraf, boete, voorwaardelijke straf & beleidssepot	+
Wermink en collega's (2010)	Max zes maanden	Taakstraf	+
Aarten en collega's (2014)	Max zes maanden	Voorwaardelijke straf	0
Aarten en collega's (2015)	Geheel voorwaardelijke straffen zijn vergeleken met gedeeltelijk voorwaardelijke straffen, gemiddelde (totale) strafduur vijf maanden		+

Noot: betekenis resultaten: 0=geen verschillen in recidive; -=minder recidive na een vrijheidsstraf; +=meer recidive na een vrijheidsstraf.

3.2.3 Internationaal onderzoek naar de effecten van korte vrijheidsstraffen

Hieronder wordt internationaal onderzoek naar het effect van de korte vrijheidsstraf op recidive beschreven. De opbouw is verder hetzelfde als in de vorige paragraaf.

Vrijheidsstraffen versus andere straffen

Ook internationaal zijn er niet veel (natuurlijke) experimenten gedaan waarin de recidive van personen met een vrijheidsstraf wordt vergeleken met de recidive van personen waarbij een andere straf is opgelegd. Een uitzondering is een Zwitsers experiment dat is uitgevoerd tussen 1993 en 1995 (Killias et al., 2000). Hierin is bij personen random een vrijheidsstraf tot veertien dagen of een werkstraf opgelegd. Het aandeel personen met minstens één nieuwe geregistreerd delict of veroordeling en het aantal nieuwe geregistreerde delicten of veroordelingen verschilt twee jaar na de oplegging van de straf niet statistisch significant tussen personen die een vrijheidsstraf of werkstraf kregen opgelegd. Uit een vervolgstudie (Killias et al., 2010) blijkt dat de verschillen op de recidive uitkomstmaten tussen personen met een vrijheidsstraf en werkstraf ook na vijf en elf jaar niet statistisch significant zijn. Een andere uitzondering is een onderzoek uit Denemarken waarin gebruik wordt gemaakt van een beleidswijziging waardoor veel meer mensen worden veroordeeld tot een taakstraf in plaats van een vrijheidsstraf. In dit onderzoek zijn mensen die voor de beleidswijziging zijn veroordeeld tot een vrijheidsstraf van maximaal één jaar (94% korter dan zes maanden) gematched aan mensen die na de beleidswijziging zijn veroordeeld tot een taakstraf (Andersen, 2015). Het onderzoek laat geen significante verschillen zien tussen recidive van personen die veroordeeld zijn tot een vrijheidsstraf of een taakstraf.

Internationaal zijn er diverse studies gedaan waarin gebruik is gemaakt van instrumentele variabelen om het effect van vrijheidsstraffen ten opzichte van andere straffen te onderzoeken. Zoals eerder vermeld gaan we alleen in op onderzoek waarin bekend is dat de detentieperiode (overwegend) niet meer dan zes maanden bedroeg. Een onderzoek uit de Verenigde Staten maakt gebruik van verschillen tussen rechters in de geneigdheid om bij rijden-onder-invloeddelicten twee dagen hechtenis of alleen een boete op te leggen (Martin et al., 1993). In dit onderzoek wordt geen effect van detentie gevonden. Een instrumentele variabelen onderzoek in Australië vindt een lagere kans op recidive na elektronische detentie²⁸ dan na vrijheidsstraffen van maximaal achttien maanden (gemiddeld duur van zes maanden) (Williams & Weatherburn, 2022). Ook een instrumentele variabelen onderzoek in Frankrijk laat zien dat de kans op recidive kleiner is na elektronische detentie dan na een vrijheidsstraf van maximaal één jaar (gemiddelde duur van vier en een halve maand) (Henneguelle et al., 2016). Hetzelfde geldt voor een instrumentele variabelen onderzoek uit Noorwegen. Hieruit blijkt dat de kans op recidive lager is na elektronische detentie dan na een vrijheidsstraf van maximaal vier maanden (Andersen & Telle, 2022). Tijdens elektronische detentie mogen mensen hun woning verlaten om naar hun werk of dagbesteding te gaan. Andersen en Telle (2022) stellen dat elektronische detentie stigmatisering door detentie voorkomt en er voor zorgt dat mensen contact met de arbeidsmarkt kunnen behouden, waardoor de recidive lager is. Onderzoek in Noorwegen (Bhuller et al., 2020) dat gebruik maakt van verschillen tussen rechters om een vrijheidsstraf of een andere straf zoals een voorwaardelijke straf, taakstraf of boete op te leggen vindt juist minder recidive na een vrijheidsstraf dan na een andere straf. Het gaat gemiddeld om vrijheidsstraffen van zes maanden. Bhuller en collega's (2020) stellen dat het Noorse detentiesysteem met veel aandacht

²⁸ Anders dan in Nederland kan elektronische controle in diverse landen opgelegd worden als zelfstandige hoofdstraf. Dit betekent dat de rechter de mogelijkheid heeft om in plaats van een korte vrijheidsstraf elektronische controle op te leggen. Dit lijkt ervoor te zorgen dat in deze landen meer gebruik wordt gemaakt van elektronische controle (Hucklesby et al., 2021). Hoe de straf elektronische controle wordt ingevuld, verschilt sterk per land en soms ook binnen landen. Zo zijn er verschillen in de maximale duur, het type equipment dat gebruikt wordt, het aantal uren dat een persoon gemonitord wordt per week, of er naast elektronische controle ook begeleiding wordt geboden, de wijze waarop om wordt gegaan met schendingen, enz. (Hucklesby et al., 2021).

voor re-integratie, succesvol is in het bevorderen van werk en het terugdringen van recidive.

Er zijn internationaal veel studies gedaan die gebruik maken van matching of regressieanalyse. In diverse overzichtsstudies en meta-analyses die (bijna) alleen gebruik maken van regressie- en matchingstudies worden geen (Petrich et al., 2021) of juist criminogene effecten van vrijheidsstraffen gevonden (Villettaz et al., 2015; zie ook Villettaz et al., 2006). In deze studies wordt echter gekeken naar vrijheidsstraffen met verschillende lengtes en dus ook langer dan zes maanden. We gaan daarom nu apart in op de resultaten van internationaal matching en regressie onderzoek dat in de afgelopen tien jaar is uitgevoerd en waarin (bekend is dat) gekeken wordt naar vrijheidsstraffen die (overwegend) korter duren dan zes maanden. Klement (2015) vergelijkt mensen die in Denemarken een vrijheidsstraf (van gemiddeld zes maanden) kregen opgelegd met personen die een taakstraf kregen opgelegd. In het onderzoek wordt met een combinatie van matching en een regressiemodel voor een uitgebreide hoeveelheid variabelen gecontroleerd, waaronder alcohol- en drugsmisbruik, mentale en fysieke gezondheid, burgerlijke status, huissituatie, arbeidsverleden en opleiding. Uit het onderzoek blijkt dat de kans op recidive hoger is na vrijheidsstraffen dan na taakstraffen. In een onderzoek uit Finland wordt een regressiemodel gebruikt om de kans op recidive te schatten na een onvoorwaardelijke vrijheidsstraf (68% van de onderzoeksgroep verbleef korter dan zes maanden in detentie), taakstraf of voorwaardelijke vrijheidsstraf (Sirén & Savolainen, 2013). De kans op recidive blijkt hoger te zijn na een onvoorwaardelijke vrijheidsstraf dan na een voorwaardelijke vrijheidsstraf of taakstraf. Een Australisch onderzoek waarin (onder andere) vrijheidsstraffen van maximaal zes maanden vergeleken worden met voorwaardelijke straffen met intensief toezicht laat zien dat de kans op recidive hoger is na een vrijheidsstraf (Wang & Poynton, 2017).

Onderzoek naar duur vrijheidsstraf of detentie

In een aantal internationale studies wordt gebruikgemaakt van experimenten en natuurlijke experimenten waarin een (random) deel van de gedetineerde personen eerder wordt vrijgelaten (Al Weswasi, 2019; Berecochea & Jaman, 1981; Drago et al., 2009; Hjalmarsson & Lindquist, 2020). Deze (natuurlijke) experimenten hebben echter grotendeels betrekking op detenties die ook na de vervroegde vrijlating langer dan één jaar zijn. Deze onderzoeken geven dus geen inzicht in verschillen tussen vrijheidsstraffen die zes maanden of korter duren en langere vrijheidsstraffen. We gaan daarom niet verder op deze onderzoeken in.

Ook internationaal is er slechts weinig instrumentele variabelenonderzoek dat kijkt naar het effect van detentieduur op recidive. Het is bovendien niet altijd bekend of dit onderzoek (ook) betrekking heeft op vrijheidsstraffen die maximaal zes maanden duren (cf. Mueller-Smith, 2015). Een uitzondering is een onderzoek in de Verenigde Staten (Green & Winik, 2010) waarin gebruik wordt gemaakt van verschillen tussen rechters in de duur van de opgelegde vrijheidsstraf en de voorwaardelijke straf. De minst punitieve rechters hebben de veroordeelden een gemiddelde vrijheidsstraf opgelegd van vijf maanden en de meest punitieve rechters legden gemiddeld twaalf maanden vrijheidsstraf op. Zij vinden geen effect van detentieduur op recidive gemeten vanaf het moment van veroordeling. Wanneer het effect van detentieduur op recidive wordt berekend zonder hierin het incapacitatie-effect te betrekken, vinden Green en Winik (2010) dat langere detenties samenhangen met een hogere recidive.

In een beperkt aantal studies is gecontroleerd voor verschillen tussen mensen met korte en langere detenties met matching of regressietechnieken (Rydberg & Clark, 2016). Deze studies hebben echter meestal betrekking op vergelijkingen tussen detenties of vrijheidsstraffen die sowieso langer dan zes maanden duren. Een uitzondering is het onderzoek van Meade en collega's (2013) dat uitgevoerd is in de Verenigde Staten. Zij vinden geen significante verschillen in recidive tussen personen die zes maanden gedetineerd zijn en personen die langer dan zes maanden gedetineerd waren. Een andere uitzondering is het door Kensey en Beaouda (2011) verrichte onderzoek in Frankrijk. Dit onderzoek laat wel een samenhang tussen detentieduur en recidive zien; personen die maximaal zes maanden gedetineerd zijn recidiveren meer dan personen die zes tot twaalf maanden gedetineerd zijn.

Samenvatting

In tabel 3.2 staan de resultaten van internationaal onderzoek naar het effect van vrijheidsstraffen ten opzichte van andere straffen op recidive samengevat. In internationaal onderzoek wordt overwegend gevonden dat de kans op recidive even hoog is na vrijheidsstraffen als na andere sancties. In onderzoeken waarin de vrijheidsstraf wordt vergeleken met elektronische detentie wordt gevonden dat de kans op recidive hoger is na een vrijheidsstraf. Alleen in een Noorse instrumentele variabelenstudie wordt een recidive-verlagend effect van een periode in detentie gevonden. Deze afwijkende uitkomst is wellicht specifiek toe te wijzen aan het Noorse detentiesysteem waarin veel aandacht is voor resocialisatie of aan de wijze waarop de Noorse welvaartsstaat is ingericht (Pratt, 2008). De onderzoeken die gebruik maken van matching of regressieanalyse laten zien dat de vrijheidsstraf samenhangt met een hogere kans op recidive dan taakstraffen of voorwaardelijke straffen, maar deze effecten worden mogelijk vertekend wanneer niet voor alle kenmerken die samenhangen met zowel de kans op een vrijheidsstraf als recidive is gecontroleerd.

Naar de samenhang tussen detentieduur en recidive is internationaal nog weinig onderzoek gedaan en het verrichte onderzoek heeft wisselende resultaten laten zien.

Tabel 3.2 Internationaal onderzoek naar het effect van vrijheidsstraffen ten opzichte van andere straffen op recidive

Auteurs	Duur detentie	Alternatief	Resultaat	Land
(Natuurlijke) experimenten en instrumentele variabelenstudies				
Andersen (2015)	Max één jaar	Taakstraf	0	Denemarken
Andersen & Telle (2022)	Max vier maanden	Elektronische detentie	+	Norwegen
Bhuller en collega's (2020)	Gemiddeld zes maanden	Taakstraf, boete & voorwaardelijke straf	-	Norwegen
Henneguella en collega's (2016)	Max één jaar	Elektronische detentie	+	Frankrijk
Killias en collega's (2000)	Max veertien dagen	Werkstraf	0	Zwitserland
Killias en collega's (2010)	Max veertien dagen	Werkstraf	0	Zwitserland
Martin en collega's (1993)	twee dagen	Alleen boete	0	Verenigde Staten
Williams & Weatherburn (2022)	Max achttien maanden	Elektronische detentie	+	Australië
Regressie- en matchingsstudies				
Klement (2015)	Gemiddeld zes maanden	Taakstraf	+	Denemarken
Siren & Savolainen (2013)	Max vier jaar (70% korter dan zes maanden)	Taakstraf & voorwaardelijke straf	+	Finland
Wang & Poynton (2017)	Max zes maanden	Voorwaardelijke straf met intensief toezicht	+	Australië

Noot: betekenis resultaten: 0=geen verschillen in recidive; -=minder recidive na een vrijheidsstraf; +=meer recidive na een vrijheidsstraf.

3.3 Empirisch onderzoek naar effecten op re-integratie-uitkomsten van korte vrijheidsstraffen

In deze paragraaf geven we een overzicht van empirisch onderzoek naar het effect van korte vrijheidsstraffen op re-integratie-uitkomsten. Er zijn maar weinig studies die het effect van vrijheidsstraffen ten opzichte van andere straffen op re-integratie-uitkomsten zoals werk, gezondheid en sociale netwerken bekijken (Villettaz et al., 2015). Er zijn wel meer studies die het effect van een periode in detentie op de kans op werk, een woning of inkomen bekijken, maar wanneer er geen vergelijking wordt gemaakt met vergelijkbare mensen die een andere straf zoals een taakstraf, boete of voorwaardelijke straf opgelegd hebben gekregen, hebben we deze studies niet meegenomen. Het gaat hierbij bijvoorbeeld om studies die de inkomensontwikkeling voor en na detentie vergelijken (Pettit & Lyons, 2009), of studies die de kans op werk

van personen die gedetineerd waren, vergelijken met de kans op werk van mensen die nog niet gedetineerd zijn geweest (Ramakers et al., 2012). Ook zijn er veel experimentele studies waarbij fictieve personen met of zonder veroordeling, of met of zonder periode in detentie reageren op banen of huizen waarmee het effect van een veroordeling of periode in detentie op een positieve reactie wordt bepaald (Dirkzwager et al., 2015; Pager, 2003; Van den Berg et al., 2017). Deze studies geven echter geen inzicht in het effect van vrijheidsstraffen *ten opzichte van andere straffen*.

Voor deze paragraaf hebben we onderzoek geselecteerd waarin de re-integratie uitkomsten van personen die (overwegend) korter dan zes maanden gedetineerd zijn, worden vergeleken met re-integratie uitkomsten van personen waarbij een andere straf is opgelegd. Net als in paragraaf 3.2 bespreken we achtereenvolgens nationaal en internationaal onderzoek en worden resultaten van studies met de sterkste designs eerst besproken (i.c., (natuurlijke) experimenten en instrumentele variabele studies), daarna volgen de matching- en regressiestudies. Er wordt zowel een beschrijving gegeven van onderzoek naar het effect van de korte vrijheidsstraf op re-integratie uitkomsten in vergelijking met andere straffen als onderzoek waarin gekeken wordt naar de duur van de vrijheidsstraf en re-integratie uitkomsten.

3.3.1 *Nederlands onderzoek naar de effecten van korte vrijheidsstraffen*

Vrijheidsstraffen versus andere straffen

Er is in Nederland geen onderzoek gedaan naar het effect van vrijheidsstraffen ten opzichte van andere straffen op re-integratie-uitkomsten.

Onderzoek naar duur vrijheidsstraf of detentie

Onderzoek in Nederland van Ramakers en collega's (2014b) kijkt verschillen in de kans op werk in de zes maanden na detentie tussen mannen met langere en kortere detenties. Zij bekijken detenties van drie weken tot twaalf maanden met een gemiddelde duur van vier maanden. In deze studie wordt *propensity score matching* gebruikt om de groepen met een verschillen detentieduur vergelijkbaar te maken. Zij vinden geen verschillen in arbeidsmarktuitskomsten tussen personen die minder dan zes weken, zes weken tot drie maanden, drie tot vier maanden of vier tot zes maanden vast hebben gezeten. Personen die langer dan zes maanden vast hebben gezeten, hebben na detentie een kleinere kans op werk.

3.3.2 *Internationaal onderzoek naar de effecten van korte vrijheidsstraffen*

Vrijheidsstraffen versus andere straffen

Ook internationaal is er beperkt onderzoek gedaan waarin re-integratie-uitkomsten van personen met een vrijheidsstraf vergeleken worden met re-integratie-uitkomsten van personen aan wie een andere straf is opgelegd. Voor zover bekend zijn er twee (natuurlijke) experimenten gedaan. Zo is er een Zwitsers experiment beschreven door Killias en collega's (2000; 2010). Hierin zijn personen random toegewezen aan een vrijheidsstraf tot veertien dagen of aan een werkstraf. In de twee jaar na veroordeling vinden Killias en collega's (2000) geen verschillen tussen de experimentele groep en de controlegroep in de kans om werk te vinden of te behouden, de kans om met een partner samen te (gaan) wonen en zelf gerapporteerde veranderingen in de werk- en privésituatie. Een vervolgstudie (Killias et al., 2010) vindt ook na elf jaar geen verschillen in de kans om werk te hebben of getrouwd te zijn, maar wel een iets grotere kans om betere financiële omstandigheden te hebben onder de groep die een vrijheidsstraf kreeg opgelegd. Verder is er een natuurlijk experiment in Denemarken

uitgevoerd waarin gebruik wordt gemaakt van een beleidswijziging waardoor veel meer mensen worden veroordeeld tot een taakstraf in plaats van een vrijheidsstraf. In dit onderzoek worden mensen die voor de beleidswijziging zijn veroordeeld tot een vrijheidsstraf van maximaal één jaar (94% korter dan zes maanden) gematched aan mensen die na de beleidswijziging zijn veroordeeld tot een taakstraf (Andersen, 2015). De groep die is veroordeeld tot een taakstraf blijkt in vergelijking met de groep die is veroordeeld tot een vrijheidsstraf een kleinere kans te hebben op uitkeringsafhankelijkheid en een hoger inkomen te hebben in de twee tot vijf jaar na veroordeling.

Verder is er nog een internationaal instrumentele variabelenonderzoek uitgevoerd waarin gekeken is naar het effect van de vrijheidsstraf op re-integratie-uitkomsten. Onderzoek in Noorwegen van Bhuller en collega's (2020) maakt gebruik van verschillen tussen rechters om een vrijheidsstraf (gemiddeld zes maanden) of een overige straf (voorwaardelijke straf, taakstraf of boete) op te leggen. Zij vinden een positief effect van een vrijheidsstraf op de kans om werk te hebben, het aantal werkuren en het inkomen voor mensen die in de vijf jaar voor veroordeling geen werk hadden, terwijl deze effecten voor mensen die eerder wel werk hadden juist negatief zijn. Bhuller en collega's (2020) stellen dat het positieve effect van een vrijheidsstraf voor mensen die voor detentie geen werk hadden wordt veroorzaakt door het volgen trainingen in detentie.

Tot slot zijn er nog twee matchingsstudies waarin gekeken is naar het effect van korte vrijheidsstraffen op re-integratie-uitkomsten in vergelijking met andere straffen. Apel en Sweeten (2010) vergelijken mensen in de Verenigde Staten die voor het eerst worden veroordeeld en een gevangenisstraf opgelegd krijgen met mensen die voor het eerst worden veroordeeld maar geen gevangenisstraf opgelegd krijgen. Gemiddeld gaat het om een vrijheidsstraf van vier maanden voor zowel jongeren als volwassenen.²⁹ Zij gebruiken *propensity score matching* om de gedetineerde personen te matchen aan vergelijkbare veroordeelden die geen vrijheidsstraf opgelegd kregen. In het onderzoek bepalen ze met *fixed-effects* modellen³⁰ de verandering in arbeidsmarktuitskomsten binnen personen tussen het moment voor en het moment na veroordeling. Wanneer personen die gedetineerd zijn bijvoorbeeld meer of minder veranderen wat betreft de kans op werk dan personen die een andere straf kregen opgelegd, interpreteren ze dit als het causale effect van detentie (Apel & Sweeten, 2010). De auteurs vinden dat, in vergelijking met overige straffen, een vrijheidsstraf de kans sterker vermindert om werk en inkomen te hebben. Zweeds onderzoek van Bäckman en collega's (2018) gebruikt *propensity score matching* om mensen die voor het eerst veroordeeld worden tot een vrijheidsstraf te matchen aan mensen die voor het eerst veroordeeld worden tot een voorwaardelijke straf. Zij kijken naar detenties van vier tot tien maanden en vergelijken beide groepen op de kans om enig inkomen uit werk te hebben in de vijf jaar na veroordeling. De studie laat zien dat een vrijheidsstraf de kans op werk negatief beïnvloedt in de eerste drie jaar na veroordeling. In het vierde en vijfde jaar na veroordeling zijn de verschillen niet meer significant.

²⁹ Studies die alleen betrekking hebben op het effect van vrijheidsstraffen bij jeugdigen zijn niet opgenomen in dit hoofdstuk, omdat we geïnteresseerd zijn in het effect van vrijheidsstraffen voor volwassenen. De studie van Apel en Sweeten (2010) is wel opgenomen omdat het zowel gaat over vrijheidsstraffen voor jeugdigen als volwassenen.

³⁰ In *fixed effects* modellen worden personen over de tijd gevolgd en met zichzelf vergeleken (Allison, 2009). Het voordeel hiervan is dat variabelen die (grotendeels) constant zijn over de tijd (zoals geslacht, etniciteit, leeftijd eerste strafzaak, opleiding) geen invloed hebben op de resultaten.

Onderzoek naar duur vrijheidsstraf of detentie

Er is slechts zeer weinig internationaal onderzoek naar het effect van de duur van de vrijheidsstraf op re-integratie-uitkomsten. De meeste studies bieden bovendien geen inzicht in vrijheidsstraffen die zes maanden of korter duren en hebben betrekking op veel langere vrijheidsstraffen. De instrumentele variabelen studie van Kling (2006) is hier een uitzondering op. In dit onderzoek wordt het effect van detentieduur op arbeidsmarktuitskomsten in de Verenigde Staten onderzocht voor detenties van een half jaar tot vierenhalf jaar. Gebruik makend van verschillen tussen rechters in de geneigtheid langere of kortere straffen op te leggen, wordt geen effect gevonden van detentieduur op de kans om na detentie inkomen te hebben, de kans om inkomen boven de armoedegrens te hebben of de hoogte van het inkomen.

Samenvatting

Tabel 3.3 geeft een overzicht van internationaal onderzoek naar het effect van vrijheidsstraffen ten opzichte van andere straffen op re-integratie-uitkomsten. Er zijn zowel studies die geen effect van vrijheidsstraffen op re-integratie-uitkomsten vinden als studies waaruit blijkt dat vrijheidsstraffen de kans op goede re-integratie-uitkomsten zoals het hebben van werk of inkomen verkleint. Eén Noorse studie liet zien dat detentie de kans op het vinden van werk en de hoogte van het inkomen juist verhoogt, maar alleen voor personen die voor detentie geen werk hebben (Bhuller et al., 2020). Deze enigszins afwijkende uitkomst is wellicht specifiek toe te wijzen aan het Noorse detentiesysteem waarin veel aandacht is voor re-integratie.

Er is internationaal slechts zeer weinig onderzoek gedaan naar het effect van de duur van de vrijheidsstraf op re-integratie-uitkomsten.

Tabel 3.3 Instrumentele variabelenstudies en (natuurlijke) experimenten naar het effect van vrijheidsstraffen ten opzichte van andere straffen op re-integratie-uitkomsten

Auteurs	Duur detentie	Alternatief	Resultaat	Land
(Natuurlijke) experimenten en instrumentele variabelenstudies				
Andersen (2015)	Max één jaar	Taakstraf	+ uitkeringsafhankelijkheid - hoogte inkomen	Denemarken
Bhuller en collega's (2020)	Gemiddeld zes maanden	Taakstraf, boete & voorwaardelijke straf	+ werk, werkuren en hoogte inkomen (als voor detentie geen werk) - werk, werkuren en hoogte inkomen (als voor detentie werk)	Noorwegen
Killias en collega's (2000)	veertien dagen	Werkstraf	0 werk 0 samenwonen	Zwitserland
Killias en collega's (2010)	veertien dagen	Werkstraf	0 werk 0 getrouwd +kans op inkomen	Zwitserland
Regressie- en matchingsstudies				
Apel & Sweeten (2010)	Gemiddeld vier maanden	Veroordeelden zonder detentie	- werk - inkomen	Verenigde Staten
Bäckman en collega's (2018)	vier tot tien maanden	Voorwaardelijke straf	- werk	Zweden

Noot: betekenis resultaten: 0=geen verschillen in uitkomst; -=minder na vrijheidsstraf; +=meer na vrijheidsstraf.

3.4 Differentiële effecten van korte vrijheidsstraffen op recidive en re-integratie

Het effect van korte vrijheidsstraffen op recidive en re-integratie-uitkomsten hangt af van kenmerken van personen en van de situatie in detentie (Bhuller et al., 2020; Mears et al., 2015; Nagin et al., 2009). Er is weinig eerder onderzoek naar de differentiële effecten van vrijheidsstraffen. In het beschikbare onderzoek wordt gekeken naar verschillen tussen groepen naar arbeidsmarktsituatie en naar verschillen tussen groepen naar demografische kenmerken. Inzicht in de differentiële effecten van vrijheidsstraffen is relevant om twee redenen. Ten eerste is het relevant om te weten welke personen meer schade oplopen door een korte vrijheidsstraf en welke personen juist kunnen profiteren van een korte vrijheidsstraf. Ten tweede worden er in empirisch onderzoek zowel positieve effecten als negatieve effecten van vrijheidsstraffen gevonden. Inzicht in voor wie vrijheidsstraffen positiever of negatiever uitpakken kan mogelijk deze verschillen in uitkomsten verklaren.

In deze paragraaf gaan we in op bevindingen uit Nederlands en internationaal onderzoek over de effecten van vrijheidsstraffen voor specifieke groepen.³¹ We beschrijven hierbij eerst welke verwachtingen er zijn op basis van theorie.

³¹ Dit betreft grotendeels al eerder in dit rapport beschreven onderzoek, maar nu worden resultaten van specifieke groepen personen (zoals personen die wel of geen werk hadden voor de vrijheidsstraf) beschreven.

3.4.1 *Eerdere delicten en recidiverisico*

Theorie en mechanismen

De mechanismen die in paragraaf 3.1 zijn besproken, kunnen anders uitpakken naargelang het aantal eerdere delicten dat personen hebben gepleegd en het hiermee samenhangende recidiverisico. We bespreken daarom een aantal van deze mechanismen opnieuw en daarbij expliciteren we verwachtingen over het effect van de korte vrijheidsstraf naar de omvang van het criminele verleden en/of de hoogte van het recidiverisico.

In hoeverre mensen worden afgeschrikt door een vrijheidsstraf kan verschillen tussen personen. Mensen met minder (pro-)sociale bindingen, mensen die meer zijn toegewijd aan criminele levensstijl en mensen met meer eerdere delicten ervaren een periode in detentie als minder zwaar (Raaijmakers et al., 2017a). Daarom kan worden verwacht dat (deze) hoog risicogroepen minder worden afgeschrikt door een vrijheidsstraf. Op basis van afschrikkingstheorie kan dus meer afschrikking van een vrijheidsstraf worden verwacht voor mensen met minder eerdere delicten en/of een lager recidiverisico.

Ook in hoeverre personen een negatief label van een verblijf in detentie ervaren verschilt tussen personen (Nagin et al., 2009). Naar verwachting zal dit effect sterker zijn voor mensen zonder eerdere delicten of zonder eerdere periodes in detentie dan voor mensen die al meer delicten hebben gepleegd of die al vaker gedetineerd zijn geweest. Wanneer mensen door zichzelf en anderen toch al als crimineel worden gezien, zal een extra periode in detentie dit niet nog erger maken (Aarten et al., 2014). Op basis van labelingtheorie kan dus worden verwacht dat vooral voor mensen zonder eerdere delicten een vrijheidsstraf nadelige gevolgen heeft. Vooral voor hen zal een vrijheidsstraf in vergelijking met andere straffen leiden tot meer recidive en slechtere re-integratie-uitkomsten.

In detentie kunnen gedetineerde personen criminele kennis en vaardigheden opdoen en een crimineel netwerk opbouwen dankzij contacten met criminele medegevangenen (Apel & Sweeten, 2010; Gendreau et al., 1999; Nagin et al., 2009). Vooral personen met nog weinig criminele kennis, weinig eerdere delicten of een laag risico op recidive zullen leren van medegevangenen met meer criminele ervaring en een hoger risico (Gendreau et al., 1999). Daarom kan worden verwacht dat vooral voor mensen met een laag recidiverisico een vrijheidsstraf een criminogeen effect kan hebben.

Tegelijkertijd kunnen tijdens detentie opleidingen en (gedrags-)trainingen gevolgd worden die de kans op werk na detentie vergroten en de kans op recidive verkleinen (Dirkzwager et al., 2009a; Nagin et al., 2009; Nagin & Snodgrass, 2013). Deze interventies zullen met name effectief zijn voor personen met een hoog recidiverisico; bij deze groepen valt de meeste winst te behalen (Bonta & Andrews, 2007; Mears et al., 2015; Nagin et al., 2009). Daarom kan ook worden verwacht dat het positieve effect van detentie sterker is voor hoog risicogroepen. Op basis van de theorie kan dus zowel worden verwacht dat in vergelijking met andere straffen, een korte vrijheidsstraf negatiever uitpakt voor personen met meer eerdere delicten of een hoger recidiverisico (oftewel tot meer recidive en minder goede re-integratie uitkomsten leidt) dan voor personen met minder eerdere delicten of een lager recidiverisico als dat een korte vrijheidsstraf juist een positiever effect heeft voor personen die meer eerdere delicten of een hoger recidiverisico hebben.

Empirisch onderzoek

De (Nederlandse) matchingsstudie van Aarten en collega's (2014) vindt dat mensen zonder eerdere delicten minder recidiveren na een onvoorwaardelijke vrijheidsstraf van maximaal zes maanden dan na een voorwaardelijke vrijheidsstraf, terwijl dit effect voor mensen met eerdere delicten andersom is. De instrumentele variabelenstudie van Andersen en Telle (2022), die uitgevoerd is in Noorwegen, laat zien dat in vergelijking met elektronische detentie, een vrijheidsstraf juist voor personen zonder eerdere delicten recidiveverhogend werkt. De Noorse instrumentele variabelenstudie van Bhuller en collega's (2020) vindt juist een sterker recidive verminderend effect van een vrijheidsstraf ten opzichte van een voorwaardelijke straf, taakstraf of boete voor mensen zonder eerdere delicten. Het onderzoek heeft dus gemengde resultaten laten zien wat betreft het differentiële effect van een strafrechtelijk verleden.

3.4.2 Arbeidsmarktsituatie voor detentie

Theorie en mechanismen

Een periode in detentie leidt er mogelijk toe dat mensen hun baan verliezen (Apel & Sweeten, 2010; Lageson & Uggen, 2013). Dit geldt echter uiteraard alleen voor mensen die voor detentie werk hadden, mensen die geen werk hadden, hebben veel minder te verliezen (Mears et al., 2015; Mueller-Smith, 2015). Opleidingen, trainingen en werkervaringsprogramma's tijdens detentie kunnen met name effectief zijn voor mensen die voor detentie geen werk hadden (Bhuller et al., 2020). Daarom kan worden verwacht dat vrijheidsstraffen een (sterker) negatief effect heeft op de arbeidsmarkttuitkomsten van mensen die voor detentie werk hadden en een (sterker) positief effect op de arbeidsmarkttuitkomsten van mensen die voor detentie geen werk hadden. Omdat het niet hebben van een (stabiele) baan een sterke voorspeller is voor recidive (Ramakers et al., 2017), kan een vrijheidsstraf, via de kans op werk, de kans op recidive verkleinen voor mensen die voor detentie geen werk hadden en vergroten voor mensen die voor detentie wel werk hadden maar dit mogelijk verliezen als gevolg van de vrijheidsstraf.

Empirisch onderzoek

Er is in Nederland geen onderzoek gedaan naar het differentiële effect van de vrijheidsstraf naar de arbeidsmarktsituatie voor detentie. Internationaal zijn er wel een aantal studies die hiernaar kijken. De Noorse instrumentele variabelenstudie van Bhuller en collega's (2020) vindt betere arbeidsmarkttuitkomsten en een lagere recidive na een vrijheidsstraf (detentieduur gemiddeld zes maanden) dan na andere straffen voor mensen die voor detentie geen werk hadden. Voor mensen die voor detentie wel werk hadden, wordt een verslechtering van de arbeidsmarkttuitkomsten en geen effect op recidive gevonden. Uit een andere Noorse instrumentele variabelenstudie (Andersen & Telle, 2022) blijkt dat met name voor mensen die voor detentie werk hadden detentie een recidiveverhogend effect heeft vergeleken met elektronische detentie. De Zweedse matchingsstudie van Bäckman en collega's (2018) vindt alleen voor mensen die voor veroordeling een inkomen hadden een negatief effect van vrijheidsstraffen ten opzichte van een voorwaardelijke straf op de kans om na veroordeling een inkomen te hebben. Het internationale onderzoek toont dus aan dat een vrijheidsstraf vooral de arbeidsmarkttuitkomsten verslechtert van mensen die voor detentie werk hadden en dat een vrijheidsstraf (daarom) vooral voor deze groep samenhangt met meer recidive.

3.4.3 *Demografische kenmerken*

Theorie en mechanismen

Het effect van een vrijheidsstraf kan verschillen tussen groepen naar etniciteit, leeftijd en geslacht (Mears et al., 2015). Etnische minderheidsgroepen worden mogelijk anders beïnvloed worden door een periode in detentie omdat zij in grotere mate te maken hebben met stigmatisering dan personen die niet behoren tot een etnische minderheid (Mears et al., 2015). Er zijn diverse studies die hebben laten zien dat werkgevers in grotere mate afwijzend staan tegenover personen met een detentie-verleden die behoren tot een etnische minderheidsgroep dan tegenover personen met een detentie-verleden die niet behoren tot een etnische minderheidsgroep (Pager, 2003). Het zou daarom kunnen dat een vrijheidsstraf een sterker negatief effect heeft voor personen die behoren tot een minderheidsgroep. Ook leeftijd kan invloed hebben op het effect van een vrijheidsstraf (Mears et al., 2015). Jongvolwassenen zijn nog bezig om (volwassen) sociale bindingen op te bouwen. Wanneer dit verstoord wordt door een periode in detentie kan dit een extra sterk negatief effect hebben. Aan de andere kant hebben volwassenen meer sociale bindingen te verliezen, waardoor een periode in detentie juist voor hen een extra negatief effect kan hebben (Pettit & Lyons, 2009). Daarnaast kan sekse van invloed zijn op het effect van een vrijheidsstraf. Een vrijheidsstraf heeft mogelijk een groter speciaal afschrikwekkend effect voor vrouwen omdat zij de belangrijkste verzorgers zijn en zij daarom meer waarde hechten aan het bijhouden van het gezin (Wood & Grasmick, 1999). Ook zijn er verschillen tussen mannen en vrouwen in welke (mate) factoren van invloed zijn op recidive (Rodermond et al., 2016). Zo zou werk vooral sterk samenhangen met de recidive van mannen omdat in theorie werk voor mannen in grotere mate dan voor vrouwen belangrijk is voor de identiteit (McFadyen, 1995). Relaties met partner en kinderen worden juist voor vrouwen gezien als een belangrijke factor om te stoppen met criminaliteit (Rodermond et al., 2016). Indien een vrijheidsstraf invloed heeft op werk en/of relaties, en de relatie tussen recidive en werk en/of relaties inderdaad verschilt tussen mannen en vrouwen, dan kan een vrijheidsstraf een verschillend effect hebben op de recidive van mannen en vrouwen.

Empirische onderzoek

In de Nederlandse studie van Wermink en collega's (2009) worden mensen die voor het eerst veroordeeld worden en een vrijheidsstraf opgelegd kregen, vergeleken met mensen met een eerste werkstraf. Ze vinden hierbij geen verschillen in het effect van de vrijheidsstraf ten opzichte van de werkstraf tussen mannen en vrouwen, noch tussen leeftijdsgroepen (18-50 jaar). In een ander Nederlands onderzoek wordt wel een sterker criminogeen effect van vrijheidsstraffen voor jonge mensen dan voor oude mensen gevonden. Nieuwbeerta en collega's (2009) vinden een sterker criminogeen effect van een vrijheidsstraf ten opzichte van andere straffen op recidive naarmate mensen jonger zijn (binnen de leeftijdsgroep van 18 tot 38 jaar). Ook in een internationaal onderzoek worden differentiële effecten naar leeftijd gevonden. Williams en Weatherburn (2022) vinden met een instrumentele variabelen onderzoek een sterker criminogeen effect van vrijheidsstraffen (gemiddelde duur van zes maanden) ten opzichte van elektronische detentie voor mensen jonger dan 30 dan voor mensen ouder dan 30. Naar mogelijke differentiële effecten van een korte vrijheidsstraf naar etniciteit is geen nationaal of internationaal onderzoek verricht.

3.5 Conclusies

In dit hoofdstuk is gekeken naar Nederlands en internationaal empirisch onderzoek over de effecten van korte vrijheidsstraffen ten opzichte van andere straffen op recidive én op re-integratie-uitkomsten. We hebben studies geselecteerd waarin een vergelijking wordt gemaakt tussen personen die (overwegend) korter dan zes maanden gedetineerd zaten en personen bij wie een andere straf is opgelegd.³² Voor het onderzoek naar de duur van de vrijheidsstraf of detentie geldt het selectie criterium dat er (ook) een vergelijking gemaakt wordt met een detentieduur korter dan zes maanden. De belangrijkste bevindingen worden hieronder samengevat.

De recidive na een korte vrijheidsstraf is even hoog of hoger dan de recidive na een niet-vrijheidsbenemende straf

In de overgrote meerderheid van zowel het Nederlandse als internationale onderzoek wordt na een korte vrijheidsstraf evenveel of meer recidive dan na overige typen straffen gevonden. In het onderzoek wordt recidive meestal gemeten vanaf de datum van vrijlating en een eventueel incapaciterend effect van de vrijheidsstraf is hierin dus niet meegenomen. Het incapaciterende effect van een vrijheidsstraf die korter duurt dan drie maanden wordt echter als zeer klein ingeschat (zie paragraaf 3.1.2). Een uitzondering vormt een Noors onderzoek waarin gebleken is dat personen waarbij een vrijheidsstraf is opgelegd minder recidiveren dan personen die een andere soort straf kregen opgelegd. Deze afwijkende bevinding wordt mogelijk verklaard door het Noorse detentiesysteem waarin veel aandacht is voor resocialisatie of door de Noorse welvaartstaat waarin het wellicht makkelijker is voor mensen die gedetineerd hebben gezeten om weer deel uit te maken van de maatschappij dan in andere landen.

Het is niet duidelijk in hoeverre detentieduur samenhangt met recidive

Er is weinig onderzoek gedaan naar het effect van detentieduur op recidive waarin korte detenties worden vergeleken met langere detenties. De resultaten van de weinige onderzoeken zijn daarnaast gemengd; er zijn zowel studies die laten zien dat detentieduur niet samenhangt met recidive als studies waarin een langere detentieduur samenhangt met minder recidive. In één studie werd gevonden dat een langere detentieduur samenhangt met meer recidive. Het is dus onbekend of langere detenties tot meer of minder recidive leiden dan kortere detenties.

Het effect van korte vrijheidsstraffen ten opzichte van andere straffen op re-integratie-uitkomsten is onbekend

In Nederland is er geen onderzoek waarin re-integratie-uitkomsten na een vrijheidsstraf worden vergeleken met re-integratie-uitkomsten na andere straffen, zoals boetes, taakstraffen of voorwaardelijke straffen. Ook naar de samenhang tussen de duur van de vrijheidsstraf en re-integratie-uitkomsten is weinig onderzoek gedaan. Het enige Nederlandse onderzoek is de matchingsstudie van Ramakers en collega's (2014a). Zij vinden dat personen die langer dan zes maanden vastzitten minder kans op werk hebben dan personen die korter gedetineerd waren.

Ook internationaal is er in beperkte mate gekeken naar het effect van korte vrijheidsstraffen ten opzichte van andere typen straffen op re-integratie-uitkomsten. Deze

³² Hier is voor gekozen om dat de hoeveelheid (Nederlands) onderzoek dat zich richt op korte vrijheidsstraffen (van minder dan drie maanden) beperkt is. In het meeste Nederlandse onderzoek wordt gekeken naar vrijheidsstraffen tot zes maanden of één jaar. De overgrote meerderheid van de in Nederland opgelegde vrijheidsstraffen tot zes maanden of tot één jaar betreffen echter vrijheidsstraffen tot drie maanden (Meijer et al., 2021), waardoor de resultaten van het Nederlandse onderzoek vermoedelijk niet heel anders zullen zijn wanneer alleen gefocust wordt op vrijheidsstraffen van maximaal drie maanden.

onderzoeken laten bovendien gemengde resultaten zien. Er zijn zowel studies die geen effect van korte vrijheidsstraffen op re-integratie-uitkomsten laten zien als studies waaruit blijkt dat korte vrijheidsstraffen de kans op goede re-integratie-uitkomsten zoals het hebben van werk of inkomen verkleinen of juist vergroten. Naar de samenhang tussen de duur van de vrijheidsstraf en re-integratie-uitkomsten is internationaal ook zeer beperkt onderzoek gedaan. De enige gevonden studie (Kling, 2006) vindt geen effect van detentieduur.

Een korte vrijheidsstraf lijkt vooral negatieve gevolgen te hebben voor personen die voorafgaand aan detentie werk hadden

Internationaal empirisch onderzoek heeft laten zien dat een vrijheidsstraf in vergelijking met andere typen straffen vooral de arbeidsmarktuitskomsten verslechtert van mensen die voor detentie werk hadden en dat een vrijheidsstraf (daarom) vooral bij deze groep samenhangt met recidive.

Het nationale en internationale onderzoek heeft gemengde resultaten laten zien wat betreft het differentiële effect van een vrijheidsstraf voor personen in verschillende leeftijdsgroepen en personen met een uiteenlopend strafrechtelijk verleden. Meer inzicht in het effect van de vrijheidsstraf voor verschillende subgroepen is relevant. Als blijkt dat bepaalde straffen zoals de korte vrijheidsstraf met name voor bepaalde groepen personen negatief uitpakken kan de rechter daar (binnen de grenzen van proportionele straffen) wellicht rekening mee houden.

4 Generale preventie

Met generale preventie wordt bedoeld dat criminaliteit in de samenleving voorkomen wordt doordat potentiële plegers afzien van crimineel gedrag (Ashworth, 2010). De algemene consensus is dat in een samenleving waarin crimineel gedrag bestraft wordt, minder criminaliteit zal zijn dan in een (hypothetische) samenleving waarin geen rechtssysteem is en/of criminaliteit (tijdelijk) niet wordt bestraft (Berghuis, 2008; Nagin, 1998; Robinson & Darley, 2004; Roodman, 2017; Tonry, 2008a; Von Hirsch, 2017). Dat er wetten en straffen zijn en dat de wet gehandhaafd wordt, lijkt dus sowieso een generaal preventief effect te hebben (Berghuis, 2008). De vraag waar we in het huidige onderzoek echter in geïnteresseerd zijn, is hoe het generaal preventieve effect van korte vrijheidsstraffen zich verhoudt tot het generaal preventieve effect van andere typen straffen en langere vrijheidsstraffen.

In theorie wordt generale preventie bereikt door normstelling, normbevestiging en generale afschrikking (Dirkzwager et al., 2009b). Strafbaarstellingen en straffen kunnen als zodanig betekenis hebben voor het morele klimaat in een samenleving (Berghuis, 2008). In het geheel van strafwetten worden normen gearticuleerd en hiermee wordt duidelijk welk gedrag strafbaar is (normstelling). Daarnaast kunnen straffen normbevestigend werken. Door middel van straffen wordt het idee dat bepaald gedrag afkeurenswaardig is bevestigd en dit sterkt mensen in het (blijven) afkeuren van dit gedrag (Elffers, 2008; Van Wingerde, 2012). Wanneer bepaald gedrag niet (meer) wordt bestraft, kan dat leiden tot normvervaging. Doordat het gedrag niet bestraft wordt, kunnen mensen denken dat het minder afkeurenswaardig is. Hoewel de strafhoogte (en het type straf) inzicht geeft in de ernst van de strafbaar gestelde gedraging is voor normstelling of normbevestiging de hoogte van de straf niet zo relevant. Het feit dat iets strafbaar is en dat overtreders worden bestraft, sterkt mensen in het idee dat iets afkeurenswaardig is, waardoor (de meeste) mensen zich zullen schamen om dit gedrag te vertonen en het gedrag bij anderen zullen afkeuren. Volgens de theorie is het dus niet de straf maar de afkeuring die mensen weerhoudt om strafbaar gesteld gedrag te vertonen (Elffers, 2008). Zowel met een korte vrijheidsstraf als met een andere straf kan die afkeuring worden uitgedrukt.

Behalve normstellend en normbevestigend, werkt een rechtssysteem waarin crimineel gedrag wordt bestraft in theorie ook afschrikwekkend (Nagin, 1998). Volgens de marginale afschrikkingshypothese leiden (kleine) verhogingen van straffen tot meer afschrikking en daarom tot minder criminaliteit (Tonry, 2008a). Voor beleid is het een interessante vraag of met (kleine) veranderingen van straffen inderdaad meer afschrikking en dus minder criminaliteit bewerkstelligd zou kunnen worden (Nagin, 1998). In dit hoofdstuk gaan we eerst verder in op de theorie van generale afschrikking. Vervolgens bespreken we empirisch onderzoek naar generale afschrikking. Hiermee proberen we te achterhalen hoe het generaal preventieve effect van korte vrijheidsstraffen zich verhoudt tot dat van andere typen straffen en langere vrijheidsstraffen.

4.1 Theorie en mechanismen van generale afschrikking

Klassieke strafrechtelijke theorieën over afschrikking gaan uit van rationele individuen die een rationele keuze maken om wel of niet een delict te plegen. Een van de grondleggers van het utilitarisme, Bentham (1789), gaat uit van individuen die de verwachte kosten van een handeling afwegen tegen het verwachte plezier. Als de kosten (bijvoorbeeld het verwachte strafleed) zwaarder wegen dan opbrengsten, dan zou men afzien van het criminele gedrag. Met straf kun je ervoor zorgen dat de voordelen niet opwegen tegen het leed dat daartegenover staat. In die zin zouden straffen dus een afschrikwekkende werking hebben. De straf moet dan wel zwaar genoeg zijn om te zorgen dat het voordeel gecompenseerd wordt. Volgens Bentham (1789) mag de zwaarte van de straf echter nooit hoger zijn dan strikt noodzakelijk om het beoogde nut te bereiken.

Ook Beccaria (1819) gaat uit van rationele individuen die handelen uit eigenbelang en hierbij een keuze maken tussen de kosten en opbrengsten van criminaliteit. Ten behoeve van ieders welzijn in een natie hebben individuen een klein gedeelte van hun vrijheid opgegeven. Straffen zijn nodig om te voorkomen dat egoïstische driften dit welzijn in gevaar brengen. Wanneer de straf en de pakkans voldoende hoog zijn om op te wegen tegen de opbrengsten van criminaliteit, zullen mensen er niet voor kiezen om crimineel gedrag te vertonen (Bruinsma, 2018). Beccaria (1819) stelt dat de zekerheid van straf (de kans om gepakt, vervolgd en gestraft te worden) belangrijker is om criminaliteit te voorkomen dan de zwaarte van de straf.

In de afschrikkingstheorie wordt uitgegaan van rationeel handelende mensen die er in beginsel allemaal voor zouden kunnen kiezen om strafbaar gedrag te plegen (Elffers, 2008). Om dat te voorkomen moeten de kosten van regelovertreding groter worden gemaakt dan de baten hiervan. Een mogelijke straf is onderdeel van die kosten. Het afschrikwekkende effect van een straf is volgens de afschrikkingstheorie het grootst wanneer de straf zwaar is, met een grote zekerheid wordt opgelegd en snel op het delict volgt (Aarten et al., 2014; Geerken & Gove, 1974). Hierbij wordt vooral de perceptie van strafsnelheid, strafzwaarte en strafkans belangrijk geacht (Elffers, 2008; Raaijmakers et al., 2017b).

Veel onderzoek naar afschrikking ziet de vrijheidsstraf als de zwaarste straf (na de doodstraf) en gaat er dus (impliciet) van uit dat gevangenisstraf meer afschrikwekkend is dan andere straffen, zoals boetes, taakstraffen of voorwaardelijke straffen (Apel & Nagin, 2011; Polinsky & Riskind, 2019). Onder de assumptie dat de vrijheidsstraf afschrikwekkender is dan andere straffen,³³ heeft de vrijheidsstraf een groter generaal afschrikwekkend effect dan andere straffen. Sommige auteurs stellen bovendien dat het vergroten van de kans op een bepaald type straf, zoals een vrijheidsstraf, meer afschrikwekkend werkt dan het langer maken van vrijheidsstraffen (Spelman, 2000). De reden die zij hiervoor aandragen is dat mensen vooral kijken naar de kosten en opbrengsten van hun daden op korte termijn (Chalfin & McCrary, 2017; Nagin, 2013b).³⁴ Dat er (op korte termijn) een bepaald type straf, zoals een vrijheidsstraf, opgelegd kan worden, zou daarom meer afschrikken dan de duur van

³³ Of mensen inderdaad de vrijheidsstraf als zwaarste straf ervaren, wordt in paragraaf 4.2.3 en paragraaf 5.3 verder bekeken.

³⁴ Volgens het rationele economische model verdisconteren mensen constant over de tijd. Uit onderzoek is gebleken dat mensen die delicten plegen vaak hyperbolische verdisconteerders zijn (Chalfin & McCrary, 2017). Hyperbolische verdisconteerders verdisconteren niet constant over tijd maar waarderen opbrengsten in de verre toekomst veel minder dan opbrengsten nu of in de nabije toekomst.

die vrijheidsstraf. Ook van korte vrijheidsstraffen kan daarom een generaal afschrikwekkende werking verwacht worden.

De kosten van gepakt en gestraft worden hangen echter niet alleen af van de formele straf die je krijgt, maar ook van overige gevolgen, zoals stigma, verlies van aanzien, schaamte, verlies van baan, partner of vrienden (Chalfin & McCrary, 2017; Nagin, 1998, 2013a; Pratt et al., 2006; Van Wingerde, 2012). De informele kosten die samenhangen met een (korte) vrijheidsstraf zijn mogelijk groter dan de informele kosten na een andere straf, omdat een vrijheidsstraf, meer dan andere typen straffen leidt tot stigma en het verlies van sociale bindingen (zie paragraaf 3.1.4). Sommige auteurs stellen echter dat vanwege de informele kosten het vergroten van de pakkans een groter afschrikwekkend effect heeft dan het opleggen van een bepaald type straf of het verzwaren van een straf. De redenatie hierachter is dat het vergroten van de pakkans meer invloed heeft op de informele kosten dan het opleggen van een bepaald type straf of het verzwaren van een straf (Bun et al., 2020; Chalfin & McCrary, 2017; Nagin, 2013a). Deze auteurs stellen dat een arrestatie in zodanige mate schaamte, stigma of verlies van aanzien oplevert dat de mogelijke oplegging van een straf hier niet veel aan toevoegt. Het vergroten van de kans dat iemand gepakt wordt, zou daarom meer afschrikwekkend kunnen werken dan het verzwaren van de straf of het opleggen van een ander type straf.

De aanname dat personen een rationele afweging maken om wel of geen crimineel gedrag te vertonen en dus een reële inschatting kunnen maken van de pakkans en de strafzwaarte, wordt door meerdere auteurs bekritiseerd. Volgens deze auteurs hebben mensen in werkelijkheid geen reëel beeld van de pakkans en de strafzwaarte (Apel, 2022; Brisman & Carrabine, 2018; Chalfin & McCrary, 2017; Nagin, 2013a; Robinson & Darley, 2004; Tonry, 2008a). Een beleidsverandering die mensen het idee geeft dat de pakkans of de strafzwaarte is toegenomen zal eerder leiden tot een daling van de criminaliteit dan een beleidsverandering waardoor de pakkans of de strafzwaarte daadwerkelijk toeneemt (Chalfin & McCrary, 2017). Ook de assumptie dat mensen een rationele afweging maken om wel of niet een delict te plegen, zal in veel gevallen niet opgaan (Robinson & Darley, 2004). Veel crimineel gedrag gebeurt onder invloed van alcohol, drugs of sterke emoties of in een impuls, mensen zullen in die gevallen dus geen rationele afweging maken (Tonry, 2008a). In hoeverre mensen een rationele beslissing maken tussen de verwachte baten en kosten verschilt wellicht ook per type delict (Geerken & Gove, 1977). Expressieve delicten, zoals geweld of zedendelicten, worden als irrationele delicten gezien (Farell, 2011), en de verwachting is dat het aanpassen van de strafzwaarte of pakkans een beperkte invloed op de prevalentie van dergelijke delicten zal hebben (Geerken & Gove, 1977). Bij andere delicten zoals belastingontduiking, fraude, inbraak of te hard rijden wordt verwacht dat in hogere mate sprake is van een rationele afweging, waardoor het vergroten van de pakkans of het verhogen van de straffen voor deze delicten naar verwachting wel een afschrikwekkende werking heeft (Tonry, 2008a).

4.2 Empirisch onderzoek naar generale afschrikking

In deze paragraaf geven we een overzicht van empirisch onderzoek naar generale afschrikking. In dergelijk onderzoek wordt geprobeerd om vast te stellen in hoeverre criminaliteit van alle potentiële plegers van delicten voorkomen zou kunnen worden door het opleggen van straffen. Dit in tegenstelling tot onderzoek waarin gekeken wordt naar speciale preventie, hierin staat het voorkomen van herhalingscriminaliteit

van eerder veroordeelde personen centraal. Voor het onderzoek naar generale afschrikking worden derhalve andere methoden gebruikt en zijn andere problemen van toepassing. We beginnen deze paragraaf met enkele kanttekeningen waarmee rekening dient te worden gehouden bij de interpretatie van de uitkomsten van het empirisch onderzoek naar het generaal afschrikwekkende effect van straffen. Vervolgens gaan we in op de uitkomsten van verschillende typen empirisch onderzoek naar het generaal afschrikwekkende effect van de (korte) vrijheidsstraf ten opzichte van andere typen straffen of langere vrijheidsstraffen. Waar mogelijk zullen we ingaan op bevindingen uit Nederlands onderzoek, echter omdat het empirisch onderzoek naar generale afschrikking in Nederland beperkt is, zal het meeste onderzoek dat besproken wordt in deze paragrafen betrekking hebben op internationaal onderzoek.

4.2.1 *Kanttekeningen bij empirisch onderzoek naar het generaal afschrikwekkende effect van straffen*

Volgens Nagin (2013a) is een van de tekortkomingen in het onderzoek naar afschrikking dat in veel empirische studies slechts gekeken wordt naar het generaal afschrikwekkende effect van één type straf. In onderzoek wordt bijvoorbeeld gekeken in hoeverre veranderingen in de kans op oplegging van een vrijheidsstraf mensen afschrikt van het plegen van delicten. Een meer relevante vraag is volgens Nagin (2013a) echter in hoeverre een vrijheidsstraf *in vergelijking* met een andere soort straf (bijvoorbeeld een voorwaardelijke straf of een taakstraf) een afschrikwekkende werking heeft. Desondanks wordt maar in weinig studies een vergelijking gemaakt tussen vrijheidsstraffen en andere straffen in de mate waarin deze straffen een afschrikwekkende werking hebben.

Een tweede kanttekening is dat het zeer lastig is om het afschrikwekkende effect van beleidswijzigingen, zoals beleidswijzigingen in strafdreiging, vast te stellen (Nagin, 2013a). Volgens de afschrikkingstheorie is de (perceptie van) strafzekerheid, strafsnelheid en strafzwaarte van invloed op de afschrikwekkende werking van een straf. Soms is het bij beleidswijzigingen lastig te onderscheiden wat er precies verandert; het verhogen van bijvoorbeeld de pakkans kan ook invloed hebben op de strafsnelheid of de strafzwaarte. En zelfs indien een beleidswijziging alleen invloed heeft op bijvoorbeeld de pakkans, heeft de wijziging dan ook invloed op de *perceptie* van de pakkans (Nagin, 1998)? Verder zal ook het type delict of het type persoon voor wie de strafdreiging verandert, bepalen wat het effect is van een beleidswijziging op de criminaliteit (Nagin, 1998). Voor zover het al mogelijk is om het afschrikwekkende effect van een specifieke beleidswijziging op criminaliteit vast te stellen, zal dit effect daarom niet zonder meer generaliseerbaar zijn naar andere beleidswijzigingen of vergelijkbare veranderingen in een andere context (Nagin, 1998).

Een laatste probleem bij empirisch onderzoek naar afschrikking is dat beleidswijzigingen niet altijd worden uitgevoerd zoals de wetgever voor ogen heeft (Nagin, 1998, 2013a; Tonry, 2008a). Wanneer bijvoorbeeld door een beleidswijziging straffen zwaarder worden, vergroot dit de kans dat rechters of het Openbaar Ministerie de straf te zwaar vinden en daarom proberen om alsnog niet de zwaardere straf op te leggen, bijvoorbeeld door mensen alleen schuldig te verklaren aan een minder zwaar delict. Het is dus niet zeker dat een beleidswijziging die de strafzwaarte vergroot ook echt ertoe leidt dat hogere straffen worden opgelegd.³⁵ Het is wellicht zelfs mogelijk dat

³⁵ Een voorbeeld hiervan zijn de straffen die opgelegd worden na de invoering van het taakstrafverbod in Nederland. Vanwege het taakstrafverbod mogen rechters in Nederland geen kale taakstraf opleggen voor bepaalde delicten, een taakstraf mag wel wanneer deze wordt gecombineerd met een onvoorwaardelijke

een dergelijke beleidswijziging zal leiden tot minder in plaats van meer afschrikking (Nagin, 2013a).

4.2.2 *Onderzoek naar de afschrikwekkende werking van verschillende straffen*

Empirisch onderzoek naar het generaal afschrikwekkende effect van vrijheidsstraffen op criminaliteit kan worden onderverdeeld in (macroniveau-) onderzoek naar de samenhang tussen criminaliteit en verschillen tussen regio's en/of veranderingen over de tijd wat betreft: 1) de omvang van gevangenispopulaties; 2) de kans om een (vrijheids)straf opgelegd te krijgen; en 3) de lengte van vrijheidsstraffen.³⁶

Samenhang omvang gevangenispopulaties en criminaliteit

Dit type onderzoek bekijkt de relatie tussen de omvang van gevangenispopulaties en criminaliteit door verschillende regio's en/of verschillende tijdstippen met elkaar te vergelijken. De gevangenispopulatie wordt in deze onderzoeken als proxy gebruikt voor de dreiging met vrijheidsstraffen; een grotere gevangenispopulatie impliceert dat meer vrijheidsstraffen of langere vrijheidsstraffen worden opgelegd.

Bijna al het onderzoek naar het verband tussen gevangenispopulaties en criminaliteit is uitgevoerd in de Verenigde Staten (Spelman, 2000). Dit onderzoek toont aan dat een groter aantal gedetineerde personen samenhangt met een lagere criminaliteit (Chalfin & McCrary, 2017; Spelman, 2000). Een probleem bij deze studies is echter de simultaneïteit; meer mensen opsluiten kan tot minder criminaliteit leiden, maar het is ook mogelijk dat het criminaliteitsniveau invloed heeft op het aantal gedetineerde personen (Spelman, 2000; Van Wingerde, 2012). Echter, ook de studies die deze simultaneïteit ondervangen, vinden een effect van de omvang van gevangenispopulatie op de criminaliteit (Johnson & Raphael, 2012; Spelman, 2000). Het onderzoek wat hier het beste in slaagt, is de studie van Levitt (1996). In dit onderzoek wordt gebruikgemaakt van de situatie dat op verschillende momenten in de tijd staten in de Verenigde Staten werden verplicht door de rechtbank om de overbezetting van gevangenissen te reduceren. Het gevolg was dat, onafhankelijk van het criminaliteitsniveau, de gevangenispopulatie in dergelijke staten (tijdelijk) afnam. Door de verplichting om de gevangenis-bezetting te reduceren als instrumentele variabele³⁷ te gebruiken, schat Levitt (1996) dat een additioneel jaar gevangenisstraf ongeveer vijftien misdrijven voorkomt. Dit hoeft echter geen bewijs te zijn voor generaal afschrikking, het effect kan ook worden verklaard door incapacitatie (Apel & Nagin, 2011; Chalfin & McCrary, 2017; Nagin, 2013a; Roodman, 2017; Van Wingerde, 2012). Nagin (2013a) stelt dat de effecten die in dergelijk onderzoek worden gevonden daarom op zijn best gezien kunnen worden als de bovengrens van een eventueel generaal afschrikwekkend effect van vrijheidsstraffen.

Samenhang tussen de kans om een vrijheidsstraf opgelegd te krijgen en criminaliteit

In diverse internationale studies is gekeken in hoeverre verschillen (tussen regio's en/of over de tijd) in de kans dat een vrijheidsstraf wordt opgelegd, samenhangen met

gevangenisstraf. De rechtbank heeft van deze mogelijkheid gebruikgemaakt door een onvoorwaardelijke gevangenisstraf van één dag plus een taakstraf op te leggen.

³⁶ Er is ook onderzoek dat zich specifiek richt op het afschrikwekkende effect van boetes. Onderzoek naar het verhogen van boetes kijkt vooral naar verkeersdelicten, witteboordencriminaliteit (zoals belastingontduiking) en naar organisatiecriminaliteit. Hogere boetes kunnen verkeersdelicten afschrikken (Berghuis, 2008; Bar-Ilan & Sacerdote, 2004); voor witteboordencriminaliteit en organisatiecriminaliteit blijken vooral de pakkans en de informele kosten afschrikwekkend te werken (Pratt et al., 2006). Naar het afschrikwekkende effect van taakstraffen is nauwelijks onderzoek gedaan.

³⁷ Zie voor meer informatie over instrumentele variabelen paragraaf 3.2.1.

het criminaliteitsniveau (Bun et al., 2020). In veel van deze studies wordt echter geen rekening gehouden met overige verschillen, zoals in de kans dat je gearresteerd wordt of in de kans op een veroordeling. Bun en collega's (2020) schatten in hun studie in New South Wales, Australië zowel het effect van het opleggen van vrijheidsstraffen op criminaliteit, als het effect van arrestatie, veroordeling en de lengte van de vrijheidsstraf. De kans dat een vrijheidsstraf wordt opgelegd is in dit onderzoek gedefinieerd als het aantal opgelegde vrijheidsstraffen gedeeld door het aantal veroordelingen. Zij vinden dat een grotere kans dat een vrijheidsstraf wordt opgelegd samenhangt met een lager criminaliteitsniveau. De effecten van een arrestatie en een veroordeling waren echter veel sterker. Bun en collega's (2020) geven een overzicht van vijf andere macroniveaustudies (uitgevoerd in Duitsland, Engeland, Wales en de Verenigde Staten) waarin net zoals in hun eigen onderzoek zowel naar arrestatie, veroordeling, het opleggen van een vrijheidsstraf en de lengte van een vrijheidsstraf wordt gekeken. Uit al deze studies blijkt dat, los van de kans op een arrestatie en veroordeling, een grotere kans op een vrijheidsstraf samenhangt met minder criminaliteit (Cornwell & Trumbull, 1994; Entorf & Spengler, 2015; Pyle, 1984; Trumbull, 1989; Wolpin, 1980). Dit wijst erop dat de vrijheidsstraf meer afschrikwekkend is dan andere mogelijke straffen en/of dat het insluiten van meer veroordeelden criminaliteit heeft voorkomen (incapacitatie). Op zijn best geeft dergelijk onderzoek dus inzicht in de bovengrens van een eventueel afschrikwekkend effect van de vrijheidsstraf (Nagin, 2013b). In al deze onderzoeken is gebleken dat het effect van de vrijheidsstraf op criminaliteit klein is; een eventuele generaal afschrikwekkend effect van de vrijheidsstraf ten opzichte van andere straffen wordt dus ook maximaal als klein ingeschat. Verder blijkt uit al deze studies dat het effect van gearresteerd of veroordeeld worden op criminaliteit groter is dan het effect van het opgelegd krijgen van een vrijheidsstraf (Bun et al., 2020). Mogelijk wordt dit verklaard door de informele kosten van gepakt worden zoals stigma, schaamte en verlies van sociale bindingen.

Samenhang tussen de lengte van vrijheidsstraffen en criminaliteit

Verschillende overzichtsstudies over generaal afschrikking (Nagin, 2013a, 2013b, 2018; Spelman, 2000; Tonry, 2008a) stellen dat het verhogen van vrijheidsstraffen (in de Verenigde Staten) niet of nauwelijks afschrikwekkend werkt. De meeste empirische studies vinden geen bewijs dat het verhogen van vrijheidsstraffen leidt tot meer afschrikking (Chalfin & McCrary, 2017; Nagin, 2013a). Dit is in lijn met de verwachting dat personen meer belang hechten aan directe gevolgen dan aan gevolgen in de verre toekomst. Onderzoek dat kijkt naar beleidsveranderingen waardoor straffen voor specifieke delicten langer worden, vindt gemengde resultaten (Pratt & Cullen, 2005). Al deze studies zijn voornamelijk afkomstig uit de Verenigde Staten, waar doorgaans langere vrijheidsstraffen worden opgelegd. Het is mogelijk dat het effect van het langer maken van korte vrijheidsstraffen anders is.

Macroniveaustudies die kijken naar verschillen tussen tijdstippen of regio's in de lengte van straffen (en die daarbij ook rekening houden met de kans om gearresteerd en veroordeeld te worden en een vrijheidsstraf opgelegd te krijgen) vinden gemengde resultaten, waarbij langere vrijheidsstraffen zowel samenhangen met meer (Bun et al., 2020; Entorf & Spengler, 2015) als met minder (Cornwell & Trumbull, 1994; Pyle, 1984; Trumbull, 1989; Wolpin, 1980) criminaliteit. Zowel Entorf en Spengler (2015, in Duitsland) als Bun en collega's (2020, in Australië) kijken (ook) naar het effect van het langer maken van korte vrijheidsstraffen.³⁸ Zij vinden dat langere vrijheidsstraffen

³⁸ Voor de meeste typen delicten is de gemiddelde duur van de vrijheidsstraf minder dan een maand in zowel Entorf & Spengler (2015) als Bun et al (2020). Ook voor deze typen delicten vinden zij een (klein) positief

samenhangen met *meer* criminaliteit. Het langer maken van *korte* vrijheidsstraffen werkt daar dus niet afschrikwekkend. Uit diverse onderzoeken is verder gebleken dat het vergroten van de pakkans een sterker afschrikwekkend effect heeft dan het verzwaren van de straf (Apel & Nagin, 2011; Chalfin & McCrary, 2017; Nagin, 2013a; Pratt et al., 2006; Van Wingerde, 2012).

Samenvatting

Uit het hierboven beschreven onderzoek blijkt dat in de Verenigde Staten een grotere gevangenispopulatie samenhangt met minder criminaliteit (Johnson & Raphael, 2012; Spelman, 2000). Studies in diverse landen laten zien dat een grotere kans dat een vrijheidsstraf wordt opgelegd (indien men veroordeeld wordt) samenhangt met minder criminaliteit (Bun et al., 2020; Cornwell & Trumbull, 1994; Entorf & Spengler, 2015; Pyle, 1984; Trumbull, 1989; Wolpin, 1980). Beide bevindingen kunnen erop duiden dat vrijheidsstraffen een afschrikwekkende werking hebben, maar dit effect kan ook volledig worden verklaard doordat delicten worden voorkomen omdat meer mensen vast zitten (incapacitatie). Uit onderzoek is verder gebleken dat het verhogen van vrijheidsstraffen in het algemeen geen afschrikwekkende werking lijkt te hebben. Uit het empirische onderzoek blijkt bovendien dat de strafzekerheid meer van belang is dan de opgelegde straf. Het gaat hierbij vooral om de kans om gearresteerd te worden, de kans hierop werkt afschrikwekkender dan de kans om veroordeeld te worden of de kans om een bepaald type straf opgelegd te krijgen.

4.2.3 Onderzoek naar percepties van strafdreiging

In onderzoek naar de generaal afschrikwekkende werking van (vrijheids)straffen wordt ervan uitgegaan dat: 1) mensen bekend zijn met de pakkans of strafhoogte; 2) vrijheidsstraffen als zwaarder gezien worden dan andere soorten straffen; 3) de perceptie van de pakkans én de strafhoogte samenhangt met de geneigdheid om delicten te plegen. Onderzoek naar percepties van de pakkans en strafzwaarte kan inzicht geven in de validiteit van deze veronderstellingen en als zodanig aanwijzingen verschaffen over de generaal afschrikwekkende werking van vrijheidsstraffen ten opzichte van andere soort straffen. Er zijn verschillende typen onderzoek naar percepties van de pakkans en strafzwaarte.

Ten eerste is er onderzoek dat kijkt naar het effect van de werkelijke pakkans en strafzwaarte op percepties. Een onderzoek dat lang geleden in Nederland uitgevoerd is, laat zien dat mensen veelal geen idee hadden of ze woonden in een regio waar ridders onder invloed relatief zwaar of licht bestraft worden (Steenhuis, 1972).³⁹ Ook studies uit andere landen tonen aan dat mensen niet goed weten hoe groot de pakkans en strafzwaarte (in hun regio) is (Apel & Nagin, 2011; Chalfin & McCrary, 2017; Nagin, 2013a; Paternoster, 2018; Tonry, 2008a). Surveyonderzoek in de Verenigde Staten laat zien dat de meerderheid van de mensen wel op de hoogte is van welk type straf mogelijk is voor welk type delict, maar dat mensen minder goed op de hoogte zijn van de (maximale) hoogte van straffen (Apel, 2022). Mensen die in contact zijn geweest met justitie – dit zijn vermoedelijk juist personen die criminaliteit overwegen en die dus afgeschrikt kunnen worden – hebben een beter beeld van strafzwaarte dan anderen (Apel, 2022; Apel & Nagin, 2011; Chalfin & McCrary, 2017).

effect van de duur van de detentie op criminaliteit. Het langer maken van korte detenties heeft dus geen afschrikwekkend effect op criminaliteit.

³⁹ Uit het onderzoek bleek dat de strafmaat voor rijden onder invloed toentertijd flink varieerde tussen verschillende ressorten. In het jaar 1966 kreeg in het ressort Arnhem 35% van de veroordeelden een onvoorwaardelijke vrijheidsstraf. In het ressort Den Haag was dit 95%.

Ten tweede is er perceptieonderzoek dat kijkt naar hoe zwaar mensen verschillende straffen inschatten. In een in Nederland uitgevoerd onderzoek is gekeken hoe burgers oordelen over de zwaarte van straffen (Ruiter & Tolsma, 2010). In dit onderzoek werden fictieve misdrijven en verschillende typen fictieve straffen voorgelegd aan respondenten en gevraagd of mensen deze straf te zwaar of te licht vinden. Vrijheidsstraffen werden minder vaak als te licht beoordeeld in vergelijking met geldboetes of taakstraffen. Dit geldt echter in mindere mate voor zeer korte vrijheidsstraffen van tien of twintig dagen. Ook deze straffen werden overwegend als te licht gezien. In de Verenigde Staten zijn diverse studies uitgevoerd naar hoe burgers aankijken tegen de strafzwaarte van verschillende straffen (May et al., 2014; May & Wood, 2010; May et al., 2008). Uit dit onderzoek blijkt dat mensen over het algemeen andere straffen (bijvoorbeeld taakstraffen, boetes of voorwaardelijke straffen) als lichter zien dan vrijheidsstraffen.⁴⁰ Dit is echter wel afhankelijk van de duur van de vrijheidsstraf en de hoogte van die andere straffen; meer dan 27 maanden toezicht wordt bijvoorbeeld door burgers als zwaarder gezien dan 12 maanden verblijf in de gevangenis (May & Wood, 2010). In paragraaf 5.3 gaan we verder in op de vraag 'hoeveel' vrijheidsstraf als even zwaar gezien wordt als 'hoeveel' van een andere straf.

Ten derde is er onderzoek dat kijkt naar het effect van percepties op crimineel gedrag. Een hogere perceptie van de pakkans hangt samen met lagere zelfgerapporteerde criminaliteit en minder intenties om delicten te plegen (Apel, 2022; Loughran et al., 2015; Nagin, 2013a). Mensen die denken dat de pakkans hoog is, kiezen dus minder vaak voor criminaliteit. Percepties van de zwaarte van de straf hebben een minder duidelijk effect op criminaliteit of criminele intenties (Apel, 2022; Loughran et al., 2015; Pratt et al., 2006; Van Wingerde, 2012). Net als in het onderzoek naar werkelijke strafdreiging, blijkt ook hier dat zekerheid dat een straf zal worden opgelegd belangrijker is dan zwaarte van de straf. De samenhang die wordt gevonden tussen percepties van strafdreiging en criminaliteit hoeft overigens niet te betekenen dat mensen minder criminaliteit plegen *omdat* ze een hogere strafdreiging verwachten. Het is evengoed mogelijk dat risicopercepties het resultaat zijn van eerder delictgedrag, bijvoorbeeld omdat mensen hebben ervaren dat het plegen van een strafbaar feit zwaar bestraft wordt of juist dat de straf wel meevalt (Van Wingerde, 2012). Met een onderzoeksdesign waarin risicopercepties en delictgedrag op hetzelfde moment wordt gemeten kan dus niet goed worden onderscheiden of de geconstateerde samenhang tussen percepties en gerapporteerde criminaliteit het gevolg is van afschrikking.

Samenvatting

In Nederland is weinig onderzoek gedaan naar percepties van strafdreiging en de samenhang tussen percepties en criminele intenties. Het hierboven beschreven onderzoek heeft hoofdzakelijk betrekking op studies uitgevoerd in de Verenigde Staten. Uit de resultaten van deze studies blijkt dat mensen over het algemeen niet goed op de hoogte zijn van strafdreiging (pakkans en/of strafhoogte). Verder is gebleken dat hoe hoger men de pakkans inschat, hoe minder vaak voor criminaliteit wordt gekozen. Dit verband is echter niet zo eenduidig voor de strafzwaarte. Op basis van deze bevindingen is het niet aannemelijk dat zwaardere straffen een afschrikwekkende werking hebben. De vrijheidsstraf wordt meestal wel als zwaardere straf gezien dan niet-vrijheidsbenemende straffen.

⁴⁰ Met uitzondering van 'boot camps', deze straf wordt als zwaarder gezien dan een vrijheidsstraf.

4.3 Conclusies

In theorie wordt generale preventie bereikt door normstelling, normbevestiging en generale afschrikking. Voor normstelling of normbevestiging wordt het type straf of de hoogte van de straf niet zozeer relevant geacht. In dit hoofdstuk is daarom alleen gekeken naar empirisch onderzoek dat betrekking heeft op de afschrikwekkende werking van verschillende straffen en percepties van strafdreiging. De belangrijkste bevindingen worden hieronder samengevat.

Het generaal afschrikwekkende effect van (typen) straffen is moeilijk empirisch vast te stellen

Het generaal afschrikwekkende effect van verschillende typen straffen kan het beste worden vastgesteld door de kans dat een bepaald type straf wordt opgelegd te vergelijken tussen regio's en /of tijdstippen en de samenhang met het criminaliteitsniveau te bekijken. Echter, als er al verschillen zijn tussen regio's of tussen tijdstippen (bijvoorbeeld door een beleidsverandering) in de kans om een bepaald type straf opgelegd te krijgen, dan verschillen deze regio's en/of tijdstippen mogelijk ook op andere punten. Bij beleidswijzigingen is het namelijk soms lastig te onderscheiden wat er precies verandert; het veranderen van het type straf dat opgelegd wordt, kan bijvoorbeeld ook van invloed zijn op de strafsnelheid. Ook de pakkans en de kans om gestraft te worden kunnen samenhangen met het type straf of de strafzwaarte. In theorie zijn zowel de strafzekerheid, strafzwaarte als strafsnelheid van invloed op de afschrikwekkende werking van een straf. Een verschil tussen regio's en/of tijdstippen in het type straf dat opgelegd wordt en de samenhang met het criminaliteitsniveau kan wellicht dus ook (deels) verklaard worden door veranderingen in strafzekerheid of strafsnelheid. Daarnaast zijn er mogelijk andere verschillen in (economische) omstandigheden tussen regio's en/of tijdstippen waardoor het niet zeker is dat het verschil in de kans om een bepaalde straf opgelegd te krijgen de oorzaak is van een (eventueel) verschil in criminaliteitsniveau. Het effect van veranderingen in strafdreiging verschilt bovendien tussen individuen voor wie de strafdreiging verandert, waardoor, als er al een effect wordt gevonden, dit niet generaliseerbaar is naar andere beleidswijzigingen of vergelijkbare veranderingen in een andere context.

Het generaal afschrikwekkende effect van (korte) vrijheidsstraffen ten opzichte van andere typen straffen lijkt klein of afwezig

Internationaal macroniveauonderzoek laat zien dat wanneer er bij een veroordeling een grotere kans is op een vrijheidsstraf, dit samenhangt met een lager criminaliteitsniveau. Dit wijst erop dat vrijheidsstraffen meer afschrikken dan andere typen straffen die opgelegd worden na een veroordeling óf dat het insluiten van meer veroordeelden criminaliteit heeft voorkomen. De gevonden effecten zijn bovendien vrij klein én vele malen kleiner dan het effect van bijvoorbeeld de kans om gearresteerd te worden. Oftewel een eventueel generaal afschrikwekkend effect van vrijheidsstraffen wordt op zijn best als klein ingeschat. In de onderzoeken werd de vrijheidsstraf bovendien niet vergeleken met een specifieke andere straf. Het is daarom bijvoorbeeld mogelijk dat generaal afschrikwekkende effect van de vrijheidsstraf alleen groter is dan het generaal afschrikwekkende effect van een boete terwijl het generaal afschrikwekkende effect van de vrijheidsstraf niet groter is dan het afschrikwekkende effect van een taakstraf.

Vergroten pakkans of strafkans heeft waarschijnlijk een groter generaal afschrikwekkende werking dan het type straf of de zwaarte van de straf

Het gaat hierbij vooral om de kans om gearresteerd te worden; deze kans werkt afschrikwekkender dan de kans om veroordeeld te worden of de kans om een vrijheidsstraf opgelegd te krijgen. Ook perceptieonderzoek laat zien dat percepties van strafzekerheid samenhangen met criminaliteit, terwijl de samenhang tussen percepties van de zwaarte van de straf en criminaliteit niet zo eenduidig is gebleken. Dit komt wellicht door de informele kosten van gepakt en veroordeeld worden zoals schaamte. Perceptieonderzoek laat verder zien dat hoewel een vrijheidsstraf over het algemeen gezien wordt als de zwaarste straf, burgers (iets) langere niet-vrijheidsbenemende straffen als even zwaar, en dus even afschrikwekkend, zien als korte vrijheidsstraffen.

Langere vrijheidsstraffen lijken geen (extra) afschrikwekkende werking te hebben ten opzichte van kortere vrijheidsstraffen

In empirisch onderzoek worden weinig tot geen afschrikwekkende effecten van langere detenties ten opzichte van kortere detenties gevonden op het niveau van de criminaliteit. De theoretische verklaring hiervoor is dat potentiële criminelen minder belang hechten aan gevolgen in de verre toekomst dan aan gevolgen op de korte termijn.

5 Vergelding

In het retributivisme ligt de rechtvaardiging voor een straf in het verleden. Het (belangrijkste) doel van straffen is vergelding (retributie) voor (criminele) daden uit het verleden (Banks, 2004; De Keijser, 2000). Door de leedtoevoeging van de straf wordt een boodschap overgedragen dat het (criminele) gedrag afkeuringswaardig is (Duff, 2001; Von Hirsch, 2017; Von Hirsch & Ashworth, 2005). Vergelding kan daarnaast leiden tot *genoegdoening* in de zin dat personen die zich schuldig hebben gemaakt aan een misdrijf worden gestraft en hiermee recht wordt gedaan aan slachtoffers en de samenleving.⁴¹

Vergelding betekent niet dat de leedtoevoeging van de straf even zwaar moet zijn als de leedtoevoeging door het misdrijf ('oog om oog, tand om tand'). De hoeveelheid bedoelde leedtoevoeging van de straf moet *proportioneel* zijn ten opzichte van de ernst van het misdrijf en de mate van verwijtbaarheid van de dader. Als er niet proportioneel gestraft wordt, wordt er te veel of te weinig afkeuring uitgedrukt. Onder vergelding verstaan we dus dat er sprake is van proportionele leedtoevoeging. In de eerste paragraaf van dit hoofdstuk wordt ingegaan op de hoeveelheid leedtoevoeging die proportioneel is. We gaan daarbij ook in op de vraag in hoeverre er sprake is van proportionele leedtoevoeging wanneer een korte vrijheidsstraf wordt opgelegd. In de tweede paragraaf gaan we in op wat uit publieke opinieonderzoek is gebleken over wat de samenleving proportionele straffen *vindt*. We gaan daarbij na of burgers en slachtoffers de korte vrijheidsstraf proportioneel vinden. Over de precieze hoeveelheid straf die proportioneel is, zal altijd discussie bestaan. Publieke opinieonderzoek geeft meer zicht op deze discussie en is in die zin dus relevant. In de derde paragraaf wordt ingegaan op de wisselkoers tussen straffen; hoeveel van een straf zouden (veroordeelde) personen inruilen voor één dag vrijheidsstraf. Verschillende straffen met dezelfde strafzwaarte kunnen dezelfde mate van afkeuring uitdrukken. Onderzoek naar de wisselkoers tussen straffen kan inzicht geven in de strafzwaarte van verschillende straffen ten opzichte van elkaar.

5.1 Theorie: hoeveel leedtoevoeging is proportioneel?

Proportionaliteit vereist dat de zwaarte van de straf gerelateerd is aan de mate van schuld van de verdachte en aan de schade die het misdrijf het slachtoffer en/of de samenleving heeft toegebracht (Duff, 2003; Husak, 2022; Von Hirsch, 2017). De mate van schuld van de verdachte kan worden uitgedrukt in begrippen in strafbepalingen zoals voorbedachte rade, verwijtbaarheid, schuld, roekeloosheid, onachtzaamheid, onvoorzichtigheid of nalatigheid om de mate van opzet te bepalen (Von Hirsch, 2017; Von Hirsch & Ashworth, 2005). De mate van schade voor het slachtoffer kan worden bepaald door te bepalen in hoeverre het misdrijf een inbreuk maakt op de levenskwaliteit of de levensstandaard van het slachtoffer.⁴² Misdrijven kunnen een inbreuk maken op verschillende aspecten van levenskwaliteit, zoals lichamelijke integriteit, materiële welvaart of privacy (Von Hirsch, 2017; Von Hirsch & Ashworth, 2005). Omdat inbraak in een woning een grotere inbreuk is op de privacy dan inbraak in

⁴¹ Zoals uitgelegd in hoofdstuk 1 betreft dit een enge definitie van genoegdoening.

⁴² In sommige gevallen zal het lastig zijn om te bepalen wie het slachtoffer is of is er sprake van een zogenaamd slachtofferloos delict. In dat geval zal er waarschijnlijk gekeken worden naar de maatschappelijke schade die het misdrijf aanricht.

bijvoorbeeld een auto, winkel of schuur, wordt dit als een zwaarder misdrijf gezien. Op basis van deze criteria kan niet objectief worden vastgesteld hoe afkeurenswaardig een misdrijf precies is, maar het geeft wel handvatten bij het bepalen van de relatieve zwaarte van misdrijven (Von Hirsch, 2017).

Bij het bepalen welke straf proportioneel is ten opzichte van een misdrijf en de schuld van de verdachte is zowel ordinale als kardinale proportionaliteit van belang. De ordinale proportionaliteit heeft betrekking op relatieve strafzwaarte (i.e., de straf moet de zwaarte van verschillende misdrijven ten opzichte van elkaar weerspiegelen) en de kardinale proportionaliteit op de absolute strafzwaarte. Er zijn drie criteria voor ordinale proportionaliteit (Von Hirsch, 2017; Von Hirsch & Ashworth, 2005). Ten eerste gelijkheid; even zware misdrijven en even verwijtbare personen moeten even zwaar worden bestraft. Ten tweede rangorde; zwaardere misdrijven of meer verwijtbare personen moeten zwaarder worden bestraft dan lichtere misdrijven of misdrijven door minder verwijtbare personen. Het derde criterium voor ordinale proportionaliteit is de onderlinge afstand tussen de straffen. In het geval dat delict A iets ernstiger is dan delict B maar veel ernstiger is dan delict C, dan moeten deze verschillen in de straffen terug te zien zijn (Von Hirsch, 2017; Von Hirsch & Ashworth, 2005). Het verschil in straf tussen delict A en delict B moet dan kleiner zijn dan het verschil in straf tussen delict A en C. Voor ordinale proportionaliteit is het dus van belang om de relatieve zwaarte van misdrijven te kunnen vaststellen; welk misdrijf is hoeveel zwaarder dan welk ander misdrijf (Slobogin & Brinkley-Rubinstein, 2013). Verschillende auteurs laten zien dat hier behoorlijk veel consensus over bestaat (Blumstein & Cohen, 1980; Robinson, 2013; Slobogin & Brinkley-Rubinstein, 2013). Mensen zijn het over het algemeen met elkaar eens over welke misdrijven (hoeveel) zwaarder of lichter zijn en dus (hoeveel) meer of minder straf verdienen.

Kardinale proportionaliteit gaat over de absolute zwaarte van de strafdreiging voor een bepaald misdrijf. Op basis van ordinale proportionaliteit is een volgorde vastgesteld welke misdrijven een (hoeveel) zwaardere of lichtere straf verdienen. Voor kardinale proportionaliteit is een ankerpunt nodig waardoor voor al deze misdrijven de exacte hoogte van de straf kan worden bepaald (Von Hirsch & Ashworth, 2005). Het vinden van zo'n ankerpunt is echter niet eenvoudig (Von Hirsch, 2017; Von Hirsch & Ashworth, 2005). Er kan bijvoorbeeld niet objectief worden vastgesteld dat een vrijheidsstraf van precies zoveel dagen proportioneel is voor een bepaald misdrijf. In tegenstelling tot ordinale proportionaliteit, is het vaststellen van kardinale proportionaliteit daarom erg lastig (Husak, 2022). Empirisch onderzoek laat zien dat er geen consensus bestaat over kardinale proportionaliteit (Blumstein & Cohen, 1980; Slobogin & Brinkley-Rubinstein, 2013); mensen verschillen van mening over hoe hoog een straf voor een bepaald misdrijf precies moet zijn.

In het publieke debat wordt vergelding vaak (ten onrechte) geassocieerd met streng straffen. Verschillende auteurs (Husak, 2022; Van Stokkom, 2012) stellen dat dit (vaak gebeurt maar) onterecht is. Bij vergelding gaat het er om dat de leedtoevoeging proportioneel is aan de ernst van het feit en de mate van schuld. Retributivisten pleiten ervoor om straffen zo licht mogelijk te maken binnen de grenzen van de proportionaliteit (Von Hirsch, 2017; Von Hirsch & Ashworth, 2005). Zij stellen dat wanneer een strafstelsel niet voldoet aan de principes van ordinale proportionaliteit, omdat bepaalde misdrijven relatief gezien te licht of te zwaar worden bestraft, dat bepaalde straffen *naar beneden* moeten worden bijgesteld (Von Hirsch, 2017; Von Hirsch & Ashworth, 2005). Straffen moeten niet te zwaar zijn omdat de morele boodschap van de straf anders wordt overschaduwd (Von Hirsch, 2017; Von Hirsch &

Ashworth, 2005). Met zwaardere straffen wordt er minder geappelleerd aan de moraal van mensen en wordt vooral gefocust op het afschrikwekkende aspect van straffen.

5.1.1 *Is vergelden met korte vrijheidsstraffen proportioneel?*

Onder vergelding wordt verstaan dat de leedtoevoeging van de straf proportioneel is. De vraag is of vergelden met een korte vrijheidsstraf (of een andere soort straf) proportioneel is. De rechter in Nederland heeft veel vrijheid in de keuze wat betreft de straf. Om gelijkheid in straffen te bevorderen zijn landelijke oriëntatiepunten vastgesteld voor veelvoorkomende delicten. Door verschillende maximale straffen aan delicten te verbinden is bovendien in het Nederlandse strafrecht een categorisering gemaakt van de relatieve zwaarte van delicten ten opzichte van elkaar (rangorde). Hierbij is het niet voor alle strafbare feiten mogelijk gemaakt om ieder type straf op te leggen, voor bijvoorbeeld lichte strafbare feiten (overtredingen zoals snelheids-overtredingen tot 30 km per uur of wildplassen) kan geen vrijheidsstraf worden opgelegd. Oftewel in de Nederlandse strafrechtspraktijk probeert men recht te doen aan ordinale proportionaliteit. Over de absolute hoogte die de (maximum)straffen zouden moeten hebben, de kardinale proportionaliteit, is natuurlijk discussie mogelijk (De Jong & Kelk, 2021). Verschillende rechtsfilosofen stellen bijvoorbeeld dat een vrijheidsstraf alleen zou moeten worden opgelegd voor zware delicten (Ashworth, 2017; Bagaric, 2014; Husak, 2022; Von Hirsch, 2017). Ashworth (2017) stelt dat (korte) vrijheidsstraffen niet proportioneel zijn in het geval van een vermogensdelict waarbij geen sprake is van (dreiging met) geweld of een inbreuk op privacy. Volgens hem is het niet proportioneel om het recht op vrijheid in te perken wanneer (alleen) het recht op bezit is geschonden. Een straf die het recht op vrijheid inperkt, zoals de vrijheidsstraf, zou pas moeten kunnen worden opgelegd bij ernstigere delicten. Hoewel het Nederlandse strafsysteem voldoet aan de criteria voor ordinale proportionaliteit blijft er (maatschappelijke) discussie mogelijk over de absolute hoogte die straffen hebben en dus ook over in hoeverre de (korte) vrijheidsstraf een proportionele straf is voor bepaalde (lichte) misdrijven. Hetzelfde geldt voor andere typen straffen die opgelegd kunnen worden.

5.2 **Empirisch onderzoek naar publieke opinie over straffen**

In deze paragraaf geven we een overzicht van publieke opinieonderzoek dat betrekking heeft op wat de samenleving proportionele straffen vindt. Over in hoeverre het van belang is om te straffen in lijn met de publieke opinie verschillen de meningen. We gaan daarom als eerste in op verschillende argumenten waarom de publieke opinie wel of geen rol zou moeten spelen bij het bepalen van straffen. Daarna gaan we in op empirisch onderzoek naar of de (Nederlandse) samenleving de straffen die worden opgelegd proportioneel vindt. Aangezien vergelding ook tot genoegdoening (in enge zin) kan leiden, bespreken we ook specifiek onderzoek wat is verricht onder personen die slachtoffer zijn geworden van een misdrijf. Tot slot bespreken we in deze paragraaf onderzoek waarin gekeken wordt wat mensen (die al dan niet slachtoffer zijn geworden van een misdrijf) van verschillende straftypen vinden; vinden zij (korte) vrijheidsstraffen of andere straffen zoals taakstraffen, boetes en voorwaardelijke straffen proportioneel?

5.2.1 *Is het van belang om te straffen in lijn met de publieke opinie?*

Over of en in hoeverre de publieke opinie een rol moet spelen in de straftoemeting verschillen de meningen. Ryberg en Roberts (2014a, 2014b) noemen twee veel gebruikte argumenten waarom de publieke opinie een rol zou moeten spelen. Als eerste het utilitaristische idee van Robinson (2013) dat straffen in lijn met de publieke opinie tot minder criminaliteit zou leiden (Ryberg & Roberts, 2014a). Volgens Robinson (2013) moeten straffen worden opgelegd in lijn met de publieke opinie over welke straf verdiend of proportioneel is. Hij stelt dat wanneer mensen straffen als verdiend of proportioneel zien, ze meer geneigd zijn zich aan de wet te houden. Dit zou volgens hem een effectieve manier zijn om criminaliteit te voorkomen, effectiever dan straffen baseren op utilitaristische strafdoelen bedoeld om criminaliteit te voorkomen, zoals afschrikking, incapacitatie en resocialisatie. Verschillende auteurs stellen echter dat dit niet of nauwelijks zal werken (Roberts, 2014; Roberts & De Keijser, 2014; Slobogin & Brinkley-Rubinstein, 2013). De legitimiteit van het rechtssysteem wordt niet ondermijnd wanneer de publieke opinie is dat er te licht (of te zwaar) wordt gestraft (De Keijser, 2014; Roberts & De Keijser, 2014). Onderzoek laat bijvoorbeeld zien dat ondanks dat veel mensen menen dat er te licht gestraft wordt, de waardering voor rechters hoog is,⁴³ en dan vooral voor de onafhankelijkheid van rechters (Elffers & De Keijser, 2004). De auteurs maken hieruit op dat de maatschappij geen rechters wil die zich laten leiden door de publieke opinie (De Keijser, 2014; De Keijser et al., 2006; Elffers & De Keijser, 2004), rechters moeten vooral onafhankelijk en onpartijdig zijn (De Keijser, 2014).

Een tweede argument om de publieke opinie een rol te laten spelen in straftoemeting komt vanuit het retributivisme (Ryberg & Roberts, 2014a). Publiek opinieonderzoek kan gebruikt worden om proportionaliteit in kaart te brengen. (Ordinaal) proportioneel straffen houdt in dat even zware delicten gelijkwaardig worden bestraft, dat een ernstiger misdrijf zwaarder wordt bestraft dan een minder ernstig misdrijf en dat de onderlinge afstand tussen straffen de verschillen in ernst tussen misdrijven weerspiegelen (Von Hirsch, 2017; Von Hirsch & Ashworth, 2005). Dit zegt echter nog niet welke (maximale) strafdreiging gepast is voor een specifiek misdrijf (kardinale proportionaliteit). Hierbij zou de publieke opinie een rol kunnen spelen. Hoewel er geen consensus bestaat over welke strafdreiging precies proportioneel wordt gevonden, zijn er volgens de publieke opinie wel minimaal en maximaal acceptabele straffen (Morris, 1974; Ryberg & Roberts, 2014a; Von Hirsch, 2017). Dit zou gebruikt kunnen worden bij het vormgeven van beleid (Ryberg, 2014). Ryberg en Roberts (2014) benadrukken dat niet alle retributivisten het met deze gedachtegang eens zijn.

Er zijn verschillende argumenten tegen een (grote) rol van de publieke opinie in straftoemeting. Roberts en De Keijser (2014) stellen dat meer invloed van de samenleving of van jury's op de strafzwaarte zal leiden tot inconsistentie en willekeur. Jury's en de samenleving hebben, in tegenstelling tot professionele rechters, geen inzicht in welke straffen waarom zijn opgelegd in eerdere zaken en kunnen dus geen (ordinaal) proportioneel oordeel vellen. Terwijl juist consistentie en ordinale proportionaliteit in het strafproces belangrijk en gewenst zijn (Roberts & De Keijser, 2014). Roberts (2014) concludeert daarom dat de rol van het publiek zoveel mogelijk moet worden beperkt om tot consistente en proportionele straffen te komen.

⁴³ Ook uit recent onderzoek is gebleken dat de waardering voor rechters in Nederland relatief hoog; 70% heeft voldoende vertrouwen in de rechtspraak en dit percentage is hoger dan het percentage personen dat voldoende vertrouwen heeft in andere instituties zoals televisie, vakbonden, grote ondernemingen en de Tweede Kamer of regeringspartijen (Van Noije, 2019).

Het is bovendien lastig om vast te stellen wat de gewenste strafzwaarte volgens de publieke opinie is (Noyon, 2021; Roberts & De Keijser, 2014). Er wordt getwijfeld of er wel een eenvormige publieke opinie bestaat en het publieke opinieonderzoek kent verschillende methodologische uitdagingen (De Keijser et al., 2006). (Roberts & De Keijser, 2014) Mensen zouden algemene stellingen veelal beantwoorden met in hun hoofd voorbeelden van zeer ernstige misdrijven (Roberts et al., 2003). Ook is het de vraag in hoeverre mensen kennis hebben over hoe streng er feitelijk gestraft wordt (Elffers & De Keijser, 2004). Naarmate mensen meer informatie hebben over het delict en de dader verandert hun oordeel over de gewenste straf. De mening van geïnformeerde mensen wijkt daarom af van de publieke opinie; de mening van gewone burgers. Het verrichte publieke onderzoek varieert in de mate waarin hiermee rekening wordt gehouden.

5.2.2 *Publieke opinieonderzoek naar strafzwaarte*

In publieke opinieonderzoek naar strafzwaarte is gevraagd of mensen straffen in het algemeen te licht of te zwaar vinden (Van Noije, 2019). Uit het onderzoek blijkt dat mensen over het algemeen vinden dat er te lichte straffen worden opgelegd. In 2018 vond 71% van de Nederlanders dat misdaden over het algemeen te licht worden bestraft. Slechts minder dan 1% vond dat misdrijven over het algemeen te zwaar worden bestraft (Van Noije, 2019). Ook in veel andere westerse landen wordt in surveyonderzoek gevonden dat de meerderheid (70 tot 85%) van de mensen vinden dat er over het algemeen te licht wordt gestraft (De Keijser et al., 2007; Hutton, 2005; Noyon, 2021). Ongeacht hoe streng het strafklimaat is in een land, wordt in alle landen gevonden dat veel mensen vinden dat er over het algemeen te licht wordt gestraft (Noyon, 2021). Dit wordt de punitiviteitskloof genoemd. Zoals eerder genoemd, is het mogelijk dat respondenten in dergelijk onderzoek vooral denken aan zeer ernstige delicten en/of beperkt kennis hebben over hoe streng er feitelijk gestraft wordt, dit zou de punitiviteitskloof wellicht deels kunnen verklaren.

Er is ook publieke opinieonderzoek waarin aan mensen gevraagd is welke straf zij zouden opleggen in een concrete situatie. Dergelijk onderzoek wordt vaak uitgevoerd door respondenten een beschrijving van het misdrijf (al dan niet met kenmerken van de verdachte) voor te leggen. Op basis van dit soort onderzoek kan beter worden bepaald in hoeverre mensen het onderling eens zijn over hoe zwaar straffen moeten zijn en in hoeverre mensen het eens zijn met de straffen die in werkelijkheid worden opgelegd.

In dergelijke studies wordt ten eerste gevonden dat er geen consensus bestaat over hoe zwaar straffen moeten zijn. Er zijn grote verschillen tussen individuen in hoe zwaar de straf is die zij zouden opleggen. Dit blijkt uit empirisch onderzoek in Nederland (De Keijser et al., 2006; Ruiter et al., 2011) maar ook in de Verenigde Staten (Blumstein & Cohen, 1980; Durham, 1988; Slobogin & Brinkley-Rubinstein, 2013). Er zijn zowel mensen die de straffen die in werkelijkheid worden opgelegd te licht vinden als mensen die deze straffen te zwaar vinden (Ruiter et al., 2011).

Ten tweede blijkt uit dit type onderzoek dat burgers vaak zwaardere straffen opleggen dan rechters (Blumstein & Cohen, 1980; De Keijser et al., 2007; Ruiter et al., 2011). Als mensen echter enige informatie hebben over het type misdrijf, is de kloof tussen burger en rechter kleiner dan wanneer alleen gevraagd is of straffen *in het algemeen* te licht of te zwaar zijn (De Keijser et al., 2006; Elffers & De Keijser, 2009). Naarmate burgers meer informatie hebben over het misdrijf en de (omstandigheden van de)

dader, neemt het verschil in strafzwaarte tussen burgers en rechters verder af (De Keijser et al., 2006, 2007; Roberts & De Keijser, 2014; Van der Laan, 1993). De Keijser en collega's (2006) vinden echter dat wanneer rechters en burgers precies dezelfde informatie hebben over een strafzaak (maar beide groepen niet hoeven te overleggen), leken nog steeds strenger straffen dan rechters. Onderzoek van Wagenaar (2008) laat daarentegen zien dat wanneer burgers precies dezelfde informatie hebben als rechters, en, net als rechters in meervoudige kamers, moeten overleggen over welke straf ze (waarom) willen opleggen, ze even zware straffen opleggen. De punitiviteitskloof tussen rechters en burgers lijkt dus te worden gedicht wanneer burgers en rechters vergelijkbare informatie hebben én worden gedwongen de gekozen straf te overleggen en beargumenteren.

Hoe personen die slachtoffer zijn geworden van een delict denken over strafzwaarte is naar ons weten niet in Nederland onderzocht. Uit meerdere internationale onderzoeken is gebleken dat slachtofferschap geen significante voorspeller is van een meer punitieve houding in het algemeen; oftewel mensen die eerder slachtoffer zijn geworden van een misdrijf lijken niet meer dan andere mensen te menen dat er strenger gestraft moet worden (Costelloe et al., 2009; Hartnagel & Templeton, 2012; Ouimet & Coyle, 1991; Rich & Sampson, 1990; Sprott & Doob, 1997).

5.2.3 *Publieke opinieonderzoek naar straftypen*

Naast onderzoek naar strafzwaarte is er onderzoek naar in hoeverre mensen een bepaald type straf, zoals een vrijheidsstraf, taakstraf of boete, een gepaste straf vinden voor een bepaald misdrijf.

Van der Laan (1993) onderzocht het draagvlak voor taakstraffen in Nederland. Hij heeft in zijn onderzoek respondenten fictieve misdrijven voorgelegd, waarna zij moesten kiezen uit verschillende strafmodaliteiten (taakstraf, boete, voorwaardelijke vrijheidsstraf, onvoorwaardelijke vrijheidsstraf of een andere afdoening, zoals een schadevergoeding, training of bemiddeling). Een deel van de respondenten kreeg extra informatie over de (omstandigheden van de) dader. Uit het onderzoek blijkt dat er veel steun is voor taakstraffen en dat respondenten die meer informatie krijgen over de dader minder vaak kiezen voor een onvoorwaardelijke vrijheidsstraf.

In een ander in Nederland uitgevoerd onderzoek zijn respondenten fictieve misdrijven voorgelegd en hen tien punten laten verdelen tussen verschillende sanctiemo- daliteiten (onvoorwaardelijke vrijheidsstraf, voorwaardelijke vrijheidsstraf, werkstraf, geldboete en schadevergoeding) (Ruiter et al., 2011). Uit dit onderzoek blijkt dat vrijwel iedereen bij vrijwel alle misdrijven de punten verdeelt over verschillende strafmoda- liteiten; mensen vinden dus niet dat maar één type straf geschikt is, maar combineren graag verschillende typen straffen. Voor vrijwel alle delicten is steun voor een onvoorwaardelijke vrijheidsstraf, een werkstraf en een boete, en als er een duidelijk slachtoffer is, is er ook steun voor een schadevergoeding. Voor een voorwaardelijke vrijheidsstraf is minder steun. Voor lichtere delicten is er veel steun voor een werkstraf, voor zwaardere delicten is er meer steun voor een onvoorwaardelijke gevangenisstraf, maar is ook nog steeds steun voor een werkstraf.

Van Gelder, Aarten en collega's (Aarten et al., 2015b; Van Gelder et al., 2015) onderzochten de steun in Nederland voor voorwaardelijke straffen. Zij vinden dat mensen die punitieve strafdoelen onderschrijven (i.e., afschrikking, vergelding, incapacitatie) minder positief zijn over voorwaardelijke straffen dan mensen die

resocialisatie en herstel als belangrijke strafdoelen zien. Wanneer mensen meer informatie krijgen over (het doel van) voorwaardelijke straffen, gaan ze deze straffen als zwaarder zien, hebben ze meer vertrouwen in de effectiviteit van deze straffen en zijn ze positiever over voorwaardelijke straffen (Van Gelder et al., 2015).

Cullen en collega's (2000) geven een overzicht van het publieke opinieonderzoek naar straffen in de Verenigde Staten. Zij stellen dat voor plegers van niet-gewelddelicten er brede steun bestaat voor andere straffen dan vrijheidsstraffen, zoals taakstraffen en voorwaardelijke straffen. Voor plegers van gewelddelicten is hier minder steun voor, men ziet liever dat aan plegers van gewelddelicten een vrijheidsstraf wordt opgelegd. Verder laat internationaal onderzoek zien dat er overwegend geen verschil wordt gevonden tussen burgers en personen die slachtoffer zijn geworden van een delict in de mate waarin zij een vrijheidsstraf of een andere straf prefereren (Gelb, 2011; Hough & Roberts, 1999; Mayhew & Van Kesteren, 2002; Van Kesteren, 2009).

Samenvatting

Over of de publieke opinie een rol moet spelen bij het bepalen van welke strafzwaarte en straftypen worden opgelegd zijn de meningen verdeeld. Voorstanders stellen dat de publieke opinie gebruikt kan worden om de proportionaliteit van straffen in kaart te brengen. Tegenstanders wijzen er op dat straffen in de lijn met de publieke opinie niet leidt tot consistentere of proportionele straffen. Juist consistentie is van belang om proportioneel te straffen.

Publieke opinieonderzoek laat zien dat burgers over het algemeen straffen te licht vinden en zwaardere straffen zouden willen opleggen dan rechters. Wanneer burgers over dezelfde informatie beschikken als rechters en hun keuze voor een straf moeten overleggen en onderbouwen wordt de punitiviteitskloof tussen (geïnformeerde) burgers en rechters echter (grotendeels) gedicht. Onderzoek naar straftypen laat zien dat er in het algemeen voldoende steun is voor diverse soorten straffen. Vooral wanneer mensen informatie hebben over het misdrijf, de omstandigheden van de dader en informatie over hoe een straf wordt ingericht en wat het doel van dit type straf is, is er steun om andere straffen dan vrijheidsstraffen op te leggen.

5.3 Uitwisselbaarheid van strafmodaliteiten

Zoals aan het begin van dit hoofdstuk beschreven, wordt onder vergelding proportionele leedtoevoeging verstaan. Wanneer is vastgesteld welke hoeveelheid leedtoevoeging proportioneel is, kan er gekozen worden uit verschillende strafmodaliteiten (Husak, 2022; Von Hirsch, 2017). Verschillende auteurs (Bagaric, 2014; Husak, 2022; Von Hirsch, 2017) stellen dat een vrijheidsstraf (na de doodstraf) de zwaarst mogelijke straf is, en dat deze straf daarom alleen zou moeten worden opgelegd voor zware delicten. Een korte vrijheidsstraf kan echter net zo zwaar zijn als een langere niet-vrijheidsbenemende straf (Morris & Tonry, 1991; Von Hirsch, 2017). Een strafstelsel waarin verschillende strafmodaliteiten met dezelfde strafzwaarte naast elkaar bestaan biedt de mogelijkheid om straffen op te leggen die niet alleen proportioneel zijn maar daarnaast ook beter zijn voor de gestraften en de samenleving (Morris & Tonry, 1991; Petersilia & Deschenes, 1994; Von Hirsch, 2017).⁴⁴

⁴⁴ Voordelen voor de samenleving zijn bijvoorbeeld lagere kosten of minder criminaliteit, voordelen voor gestraften zijn bijvoorbeeld meer mogelijkheden voor resocialisatie.

Om vast te stellen hoe zwaar verschillende straftypen zijn, is het nodig om vast te stellen in hoeverre verschillende straffen inbreuk maken op verschillende aspecten van de kwaliteit van leven (Bagaric, 2014; Von Hirsch, 2017). Straffen maken bijvoorbeeld inbreuk op iemands vrijheid, veiligheid, autonomie, privacy of financiële mogelijkheden (Bagaric, 2014; Sykes, 1958; Von Hirsch, 2017). Er zullen individuele verschillen zijn in hoe zwaar mensen straffen ervaren. Verschillende auteurs stellen dat de strafzwaarte moet worden bepaald als hoe zwaar een straf door een gemiddeld persoon zal worden ervaren (Bagaric, 2014; Von Hirsch, 2017). Dit kan empirisch worden vastgesteld met publieke opinieonderzoek waarin mensen is gevraagd hoe zwaar ze verschillende typen straffen vinden (Bagaric, 2014; Roberts, 2014; Von Hirsch, 2017). In dit type onderzoek wordt over het algemeen enige consensus gevonden over hoe zwaar verschillende straftypen worden gezien (Bagaric, 2014; Von Hirsch, 2017). Bagaric (2014) en Roberts (2014) stellen echter dat het beter is dit onderzoek te doen onder mensen die de verschillende straftypen daadwerkelijk hebben ervaren dan onder (ongestrafte) burgers. Ongestrafte burgers hebben geen goed beeld van hoe zwaar bepaalde straffen zijn (Boone, 2019; Roberts, 2014). Personen die daadwerkelijk bestraft zijn, hebben waarschijnlijk een beter beeld van hoe de zwaarte van verschillende typen straffen zich tot elkaar verhouden.

5.3.1 *Empirisch onderzoek naar (ervaren) strafzwaarte*

In Nederland is geen empirisch onderzoek gedaan onder gestraften naar de relatieve ervaren strafzwaarte van verschillende typen straffen. Onderzoek van Ruiter en Tolsma (2010) geeft wel inzicht in de wisselkoers tussen straffen (i.e., hoeveel van de ene straf wordt als even zwaar ervaren als hoeveel van een andere straf) volgens *burgers*. Zij hebben fictieve misdrijven en verschillende typen fictieve straffen voorgelegd aan respondenten en gevraagd of mensen deze straf te zwaar of te licht vinden. In een survey uit 2008 vonden zij dat een vrijheidsstraf van twintig dagen ongeveer even zwaar wordt gezien als een taakstraf van 160 uur. Een vergelijkbaar survey uit 2010 laat zien dat een vrijheidsstraf van tien dagen even zwaar wordt gezien als 160 uur taakstraf (Ruiter & Tolsma, 2010). Burgers lijken een vrijheidsstraf van één dag dus even zwaar te vinden als acht tot zestien uur taakstraf. Ook Van Velthoven (2011) stelt dat een vrijheidsstraf van één dag qua strafzwaarte gelijk moet worden gesteld met acht tot zestien uur taakstraf. Een onderzoek waarin slachtoffer-enquêtes van meer dan 30 landen zijn betrokken (waaronder Nederland) laat zien dat personen die slachtoffer zijn geworden van een misdrijf lange vrijheidsstraffen (meer dan drie jaar) als de meest zware straffen beschouwen (Van Kesteren, 2009). Hierop volgend beschouwen slachtoffers (in geïndustrialiseerde landen) de volgende straffen als zwaarst: middellange vrijheidsstraffen (één a twee jaar), korte vrijheidsstraffen (maximaal één jaar), boetes en tot slot taakstraffen en voorwaardelijke straffen als minst zware straffen. Het in Nederland uitgevoerde onderzoek naar strafzwaarte en de wisselkoers tussen straffen is echter louter gebaseerd op de mening van burgers, terwijl het beter is de strafzwaarte te bepalen op basis van ervaringen van personen die zelf een straf hebben ondergaan.

In de Verenigde Staten zijn wel diverse onderzoeken gedaan naar de ervaren strafzwaarte van verschillende typen straffen onder gestraften. Petersilia en Deschenes (1994) zijn de eersten die empirisch onderzoek hebben gedaan naar de ervaren strafzwaarte van een ruime hoeveelheid verschillende straffen. Zij hebben gedetineerde personen en gevangenispersoneel vijftien verschillende straffen voorgelegd (drie hoogtes van boetes, drie duren van voorwaardelijke straf (*probation*), voorwaardelijke straf met streng toezicht en voorwaarden (*intensive probation*), hechtenis (*jail*))

en detentie) en hebben hen een volgorde van zwaar naar licht laten bepalen. Gedetineerde personen vinden één jaar in detentie of hechtenis even zwaar als een voorwaardelijke straf van vijf jaar of een voorwaardelijke straf met streng toezicht van drie jaar. Gevangenispersoneel heeft grotendeels hetzelfde oordeel over de relatieve strafzwaarte, maar vindt voorwaardelijke straffen iets minder zwaar en korte periodes van hechtenis iets zwaarder dan gedetineerde personen. Spelman (1995) vindt vergelijkbare resultaten in een studie onder veroordeelde personen. Voorwaardelijke straffen of taakstraffen met een langere duur worden als even zwaar ervaren als één jaar detentie.

May en collega's (May et al., 2014; May & Wood, 2010; May et al., 2008; May et al., 2005; Moore et al., 2008) hebben verschillende studies uitgevoerd naar ervaringen van strafzwaarte onder veroordeelde personen, professionals en burgers. Zij hebben daarvoor respondenten verschillende straftypen voorgelegd en hen gevraagd hoeveel maanden van verschillende straftypen ze zouden inruilen voor twaalf maanden (reguliere) detentie. Op basis van dit onderzoek hebben zij een wisselkoers (*exchange rate*) tussen straftypen bepaald. Uit dit onderzoek blijkt dat zowel veroordeelde personen, als burgers en professionals het verblijf in hechtenis (*jail*) de zwaarst mogelijke straf vinden, zwaarder dan een verblijf in een gevangenis (*prison*).⁴⁵ Veroordeelde personen vinden een half jaar verblijf in hechtenis even zwaar als een jaar verblijf in de gevangenis (May et al., 2005). Boetes (meer specifiek dagboetes⁴⁶ waarbij rekening wordt gehouden met de draagkracht van de dader) worden als bijna even zwaar als gevangenisstraf ervaren (May et al., 2005). Andere straffen worden door veroordeelde personen als lichter ervaren dan gevangenisstraf (May et al., 2008; May et al., 2005; Moore et al., 2008). Een jaar detentie wordt als even zwaar ervaren als veertien maanden elektronische detentie, twee jaar voorwaardelijke straf (zonder strenge voorwaarden of toezicht) en 1800 uur werkstraf.⁴⁷ Professionals en burgers ervaren elektronische detentie, voorwaardelijke straffen en dagboetes iets lichter dan veroordeelde personen, zij zouden langere perioden van elektronische detentie, voorwaardelijke straffen of boetes dan veroordeelde personen verkiezen boven een jaar in detentie (May et al., 2008; May et al., 2005; Moore et al., 2008). Professionals ervaren taakstraffen als zwaarder dan veroordeelde personen deze straffen ervaren, zij zouden minder uur taakstraf inruilen voor een jaar vrijheidsstraf dan personen die eerder veroordeeld zijn (May et al., 2008; May et al., 2005; Moore et al., 2008).

Applegate (2014) gebruikt dezelfde methode als May en Wood. Hij heeft gedetineerde personen in hechtenis (*jail*) gevraagd hoeveel maanden voorwaardelijke straf (*probation*), voorwaardelijke straf met strenge voorwaarden en toezicht (*intensive probation*), elektronische detentie, en hechtenis (*jail*) ze zouden inruilen voor twaalf maanden verblijf in reguliere detentie. Personen in hechtenis ervaren niet-vrijheidsbenemende straffen als relatief zwaar. Zij zouden veertien maanden voorwaardelijke

⁴⁵ In hechtenis (*jail*) zijn minder mogelijkheden voor sport, scholing, werk of recreatie dan in een gevangenis (*prison*), dit geldt zowel in de Verenigde Staten (May et al., 2008) als in Nederland (Voorlopige hechtenis wordt in Nederland uitgezeten in het Huis van Bewaring en daar kan je (in tegenstelling tot in een gevangenis) niet deelnemen aan een uitgebreider dagprogramma, zie voor meer informatie hoofdstuk 2).

⁴⁶ De vaststelling van de hoogte van dit type geldboete bestaat uit twee componenten (Kantorowicz-Reznichenko & Luining, 2016). De ene component bestaat uit de ernst van het delict en de schuld en dit wordt uitgedrukt in een aantal 'dagen'. De andere component is de dageenheid, die wordt bepaald door de draagkracht van de dader en wordt berekend op basis van het inkomen en/of vermogen van de dader. Door beide componenten te vermenigvuldigen wordt de hoogte van de dagboete bepaald.

⁴⁷ Wanneer mensen twintig uur per week werken, zijn ze bijna twee jaar bezig om deze werkstraf te vervullen. In de praktijk werken mensen vaak minder uren per week aan hun werkstraf, omdat ze deze naast hun reguliere activiteiten moeten vervullen. Het duurt daarom vaak meer dan twee jaar voordat iemand een werkstraf van 1800 uur heeft vervuld. Dit betekent dat mensen een werkstraf die hen in de praktijk meer dan twee jaar kost, als even zwaar ervaren als één jaar detentie (May, Wood en Eades; 2008).

straf, elf maanden voorwaardelijke straf met streng toezicht en elf maanden elektronische detentie inruilen voor twaalf maanden reguliere detentie.

Payne en collega's (2014) hebben gestrafte personen gevraagd hoeveel maanden elektronische detentie zij zouden inruilen voor twaalf maanden reguliere detentie. Voor personen die ervaring hebben met elektronische detentie is dit achttien maanden, voor personen zonder ervaring met elektronische detentie 24 maanden. Elektronische detentie wordt dus als minder zwaar ervaren dan reguliere detentie, maar niet als heel veel minder zwaar en ervaring met elektronische detentie leidt ertoe dat mensen deze straf als zwaarder ervaren. Ook een uit meta-analyse van Richter en collega's (2021) blijkt dat elektronische detentie als iets minder zwaar dan reguliere detentie wordt ervaren. Mensen zouden een reguliere detentie wel inruilen voor een iets langere elektronische detentie, maar niet voor een veel langere elektronische detentie.

Hoewel individuen verschillen in de ervaring van verschillende typen straffen laat het onderzoek in de Verenigde Staten zien dat veroordeelde personen een vrijheidsstraf als de meest zware straf ervaren. Niet-vrijheidsbenemende straffen, zoals taakstraffen en voorwaardelijke straffen (al dan niet met (intensief) toezicht en voorwaarden) die een langere duur hebben dan de vrijheidsstraf worden echter gemiddeld genomen net zo punitief ervaren als een vrijheidsstraf. Om proportioneel te straffen kan daarom volgens diverse auteurs net zo goed een niet-vrijheidsbenemende straf als een vrijheidsstraf worden opgelegd (May & Wood, 2010; Petersilia & Deschenes, 1994; Spelman, 1995). Verschillende auteurs stellen bovendien dat dit ook kosten-effectiever is omdat het veel goedkoper is om niet-vrijheidsbenemende straffen op te leggen dan om vrijheidsstraffen op te leggen (May & Wood, 2010; Petersilia, 1990; Spelman, 1995).

De wisselkoers tussen straftypen zoals ervaren door veroordeelde personen zal in Nederland anders zijn dan in de Verenigde Staten. Ten eerste omdat de straffen zelf anders zijn, bijvoorbeeld omdat de omstandigheden in detentie of de voorwaarden en de mate van toezicht tijdens voorwaardelijke straffen anders zijn. Ten tweede zullen de ervaringen en omstandigheden van veroordeelde personen verschillen tussen landen (Petersilia, 1990). Dit heeft naar verwachting invloed op de wisselkoers. Meer onderzoek in Nederland onder veroordeelde personen kan inzicht geven in de wisselkoers tussen verschillende straftypen zoals die in Nederland wordt ervaren.

Samenvatting

Verschillende auteurs stellen dat de relatieve zwaarte van verschillende typen straffen het best gebaseerd kan worden op onderzoek waarin gekeken is naar hoe gestrafte personen verschillende typen straffen hebben ervaren. Voor zover ons bekend is de wisselkoers tussen straffen in Nederland alleen onderzocht onder burgers. Dit onderzoek toont aan dat burgers één dag vrijheidsstraf vergelijkbaar achten met acht tot zestien uur taakstraf. Onderzoek uit de Verenigde Staten onder gestrafte personen heeft aangetoond dat vrijheidsstraffen over het algemeen als zwaarder worden ervaren dan niet-vrijheidsbenemende straffen, maar dat dit verschil niet heel groot is. Iets langere niet-vrijheidsbenemende straffen worden gemiddeld genomen als even punitief ervaren als vrijheidsstraffen.

5.4 Conclusies

Onder vergelding wordt verstaan dat er sprake is van proportionele leedtoevoeging. Door de proportionele leedtoevoeging van de straf wordt een proportionele hoeveelheid afkeuring uitgesproken over het gedrag van de bestrafte persoon. Om meer te kunnen zeggen over de hoeveelheid leedtoevoeging die proportioneel is, hebben we rechtsfilosofische bronnen geraadpleegd. We hebben daarnaast publieke opinieonderzoek gebruikt om inzicht te geven in wat de samenleving proportionele straffen *vindt*. Onderzoek naar de wisselkoers tussen straffen (hoeveel andere straf is gelijk aan één dag vrijheidsstraf) is gebruikt om inzicht te geven met welke verschillende straffen eenzelfde hoeveelheid afkeuring kan worden uitgesproken. De belangrijkste bevindingen worden hieronder samengevat.

Zowel ordinale als kardinale proportionaliteit is van belang om te bepalen welke hoeveelheid leedtoevoeging proportioneel is, maar kardinale proportionaliteit objectief vaststellen is een rechtspolitieke kwestie

Welke hoeveelheid leedtoevoeging proportioneel is, en welke straf dus proportioneel is, hangt af van de ernst van het misdrijf en de verwijtbaarheid van de dader. Hierbij is zowel ordinale als kardinale proportionaliteit van belang. Ordinale proportionaliteit betekent dat even zware misdrijven even zwaar worden bestraft en dat (veel) zwaardere misdrijven (veel) zwaarder worden bestraft dan lichtere misdrijven. Over ordinale proportionaliteit bestaat redelijk veel consensus; mensen zijn het met elkaar eens over welke misdrijven (hoeveel) zwaarder of lichter zijn, en welke personen meer of minder verwijtbaar gehandeld hebben en dus meer of minder zware straffen verdienen. Ordinale proportionaliteit is terug te vinden in de Nederlandse strafwetgeving waarin voor naargelang van de ernst van de feiten en de gradatie van verwijtbaarheid strafmaxima zijn vastgesteld. Kardinale proportionaliteit gaat over de absolute zwaarte van de straf voor een bepaald misdrijf (Von Hirsch & Ashworth, 2005). Over kardinale proportionaliteit is discussie mogelijk; er kan niet objectief worden vastgesteld dat een bepaalde strafhoogte proportioneel is voor een bepaald misdrijf (Husak, 2022); de strafhoogte die proportioneel is voor een bepaald misdrijf is een rechtspolitieke keuze. Korte vrijheidsstraffen doen dus niet per definitie recht aan vergelding; er is discussie mogelijk over de absolute hoogte die straffen hebben en dus ook over in hoeverre de korte vrijheidsstraf proportionele strafdreiging betreft voor bepaalde misdrijven. Wanneer een bepaalde strafzwaarte proportioneel is, kan deze strafzwaarte met verschillende straftypen worden bereikt. Ook andere straftypen dan de korte vrijheidsstraf kunnen dus proportioneel zijn.

Er is in Nederland steun voor diverse soorten straffen

Publieke opinieonderzoek naar straftypen laat zien dat er in Nederland in het algemeen voldoende steun is voor diverse soorten straffen. Vooral wanneer mensen informatie hebben over het misdrijf, de omstandigheden van de dader en informatie over hoe een straf wordt ingericht en wat het doel van dit type straf is, is er steun voor niet-vrijheidsbenemende straffen. Publieke opinieonderzoek laat verder zien dat mensen in het algemeen vinden dat er te licht wordt gestraft. Echter, naarmate mensen meer informatie hebben over het misdrijf en de omstandigheden van de dader, blijken burgers en rechters meer vergelijkbare straffen op te leggen. De mening van deze (extra) geïnformeerde burgers is echter niet meer representatief voor die van gewone burgers. Overwegend internationaal onderzoek toont aan dat burgers die (in het verleden) wel of niet slachtoffer waren van een misdrijf weinig van elkaar verschillen wat betreft de punitieve houding of het type straf dat zij prefereren.

Een korte vrijheidsstraf wordt door veroordeelde personen als even zwaar ervaren als iets langere niet-vrijheidsbenemende straffen

Internationaal onderzoek naar de uitwisselbaarheid van straffen toont aan dat bestrafte personen vrijheidsstraffen over het algemeen als zwaarder ervaren dan niet-vrijheidsbenemende straffen. Echter, het verschil tussen de ervaren zwaarte van vrijheidsstraffen en andere straffen is meestal niet heel groot. Iets langere niet-vrijheidsbenemende straffen worden gemiddeld genomen als even punitief ervaren als vrijheidsstraffen. In Nederland is (voor zover ons bekend) geen onderzoek gedaan onder veroordeelde personen naar ervaren strafzwaarte van verschillende straftypen. Onderzoek in Nederland kan uitwijzen hoe de 'wisselkoers' tussen straftypen in ons land eruitziet.

6 Conclusie

Jaarlijks wordt er in Nederland ongeveer 15.000 keer iemand veroordeeld tot een (deels) onvoorwaardelijke vrijheidsstraf van korter dan drie maanden (Vink & Diephuis, 2021). Daarnaast zijn er mensen die wegens een vervangende hechtenis een detentie van korter dan drie maanden uitzitten. Ruim twee derde van de personen die uitstromen uit een Nederlandse penitentiaire inrichting voor volwassenen heeft minder dan drie maanden vastgezeten. De Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming (RSJ) stelt dat korte detenties weinig effectief zijn in het bereiken van strafdoelen en adviseert daarom om het aantal korte detenties terug te dringen (RSJ, 2021). In reactie op het RSJ-advies heeft de toenmalige Minister voor Rechtsbescherming het WODC gevraagd onderzoek te doen naar korte detenties en dan specifiek in hoeverre met korte detenties verschillende strafdoelen bereikt worden (Dekker, 2021b). Het gaat daarbij niet alleen om *speciale preventie*, dat wil zeggen het voorkomen van recidive van eerder gestraften via incapacitatie, speciale afschrikking en resocialisatie. Er dient ook gekeken te worden naar *generale preventie*, kortom het voorkomen van delicten van potentiële daders door normstelling, normbevestiging en generale afschrikking. Tevens is gevraagd om te kijken naar het strafdoel *vergelding*, namelijk het opleggen van een straf die proportioneel is aan de verwijtbaarheid en schuld van de dader en de schade die het misdrijf het slachtoffer en de samenleving heeft toegebracht. Vergelding kan bovendien leiden tot genoegdoening in de zin dat personen die zich schuldig hebben gemaakt aan een misdrijf worden gestraft en hiermee recht wordt gedaan aan slachtoffers en de samenleving.⁴⁸

Het WODC heeft besloten dit onderzoek te splitsen in twee delen. Als eerste is in het voorliggende rapport bekeken wat bekend is uit Nederlands en internationaal wetenschappelijk onderzoek over in hoeverre verschillende strafdoelen bereikt worden met korte detenties ten opzichte van andere straffen. In een eventuele volgende stap zal vervolgonderzoek worden gedaan op basis van geconstateerde kennislacunes. In de aanbevelingen van voorliggend rapport wordt een aanzet gegeven voor de invulling van dergelijk vervolgonderzoek.

In het huidige onderzoek is ervoor gekozen om specifiek te kijken naar in hoeverre de verschillende strafdoelen worden bereikt met *korte vrijheidsstraffen*. Er is geen vaste definitie van een korte vrijheidsstraf, maar in navolging van de RSJ gaan we uit van vrijheidsstraffen die maximaal drie maanden duren. Niet alle korte verblijven in detentie zijn het gevolg van een korte vrijheidsstraf. Korte verblijven in voorlopige hechtenis zijn echter ook relevant voor het huidige onderzoek; een substantieel deel van de door de rechter opgelegde korte vrijheidsstraffen wordt in de praktijk geheel of gedeeltelijk uitgezeten in voorlopige hechtenis. Korte detenties naar aanleiding van vervangende hechtenis komen alleen zijdelings aan bod in het huidige onderzoek. Hier is voor gekozen omdat het bij dergelijke vrijheidsbenemingen in beginsel niet de bedoeling van de rechter of het OM was om een vrijheidsstraf op te leggen of te eisen. Desondanks kan verwacht worden dat een vrijheidsbeneming in het kader van een vervangende hechtenis vergelijkbare gevolgen (zoals het effect van detentie op recidive en re-integratie) heeft als een vrijheidsbeneming in het kader van een onvoorwaardelijke vrijheidsstraf.

⁴⁸ Dit betreft een enge definitie van genoegdoening. Later in de discussie komen we terug op de bredere definitie van genoegdoening.

In paragraaf 6.1 beschrijven we per strafdoel de belangrijkste bevindingen uit het onderzoek. In paragraaf 6.2 bediscussiëren we in hoeverre met de korte vrijheidsstraf in vergelijking met andere straffen of langere vrijheidsstraffen de verschillende strafdoelen bereikt worden en gaan we in op beperkingen van het onderzoek. In paragraaf 6.3 doen we aanbevelingen voor verder onderzoek om na te gaan in hoeverre verschillende strafdoelen bereikt worden met de korte vrijheidsstraffen in vergelijking met andere straffen of langere vrijheidsstraffen.

6.1 Belangrijkste bevindingen

6.1.1 *Speciale preventie*

Het strafdoel speciale preventie houdt in dat met (vrijheids)straffen wordt getracht om herhaalde criminaliteit van eerder gestraften te voorkomen via incapacitatie, speciale afschrikking en resocialisatie. Vrijheidsstraffen zorgen voor incapacitatie; personen die in de gevangenis verblijven hebben minder mogelijkheden om nieuwe delicten te plegen dan personen die een andere straf opgelegd kregen (Reuter & Bushway, 2007; Wermink et al., 2011). Een vrijheidsstraf wordt verder als een zwaardere straf beschouwd dan andere soorten straffen en zou daardoor een groter afschrikwekkend effect kunnen hebben dan andere straffen (Aarten et al., 2014; Nagin et al., 2009). Een vrijheidsstraf kan tot slot leiden tot resocialisatie bijvoorbeeld door middel van het volgen van trainingen, opleidingen en cursussen tijdens detentie (Dirkzwager et al., 2009a; Nagin & Snodgrass, 2013). Een verblijf in detentie kan echter ook onbedoelde negatieve effecten hebben zoals een negatief label en verlies van sociale bindingen. Afhankelijk van het mechanisme kan dus zowel verwacht worden dat een vrijheidsstraf ten opzichte van andere straffen de kans op herhaalde criminaliteit verkleint of vergroot. Om na te gaan in hoeverre korte vrijheidsstraffen een speciaal preventief effect hebben ten opzichte van andere straffen, is gezocht naar empirisch onderzoek waarin de recidive én re-integratie-uitkomsten van mensen veroordeeld tot een korte vrijheidsstraf zijn vergeleken met mensen veroordeeld tot andere straffen en langere vrijheidsstraffen.⁴⁹ Hieronder volgen de belangrijkste bevindingen uit het empirische onderzoek.

De recidive na een korte vrijheidsstraf is even hoog of hoger dan de recidive na een niet-vrijheidsbenemende straf

Vrijwel al het Nederlandse én internationale onderzoek naar het effect van korte vrijheidsstraffen op recidive heeft aangetoond dat recidive na een korte vrijheidsstraf *niet* lager is dan recidive na een niet-vrijheidsbenemende straf, zoals boetes, taakstraffen of voorwaardelijke straffen. Sterker nog, het merendeel van de studies laat juist zien dat er na een korte vrijheidsstraf een grotere kans is op recidive in vergelijking met andere straffen. Wanneer alleen gekeken wordt naar studies met de sterkste methodologische designs (i.c., een (natuurlijk) experiment of een instrumentele variabele studie) blijkt echter dat de resultaten gemengd zijn; er zijn zowel studies die laten zien dat er geen verschil is tussen de recidive na een korte vrijheidsstraf en een andere straf (Andersen, 2015; Killias et al., 2000; Killias et al., 2010; Martin et al., 1993) als studies die laten zien dat er sprake is van meer recidive na een korte vrijheidsstraf dan na een andere straf (Andersen & Telle, 2022; Henneguelle et al., 2016; Wermink et al., 2023b; Williams & Weatherburn, 2022).

⁴⁹ Onderzoek waarin re-integratie-uitkomsten (zoals het hebben van werk of huisvesting) na verschillende straffen met elkaar wordt vergeleken, kan inzicht geven in hoeverre er sprake is van resocialisatie.

Er is maar één onderzoek waaruit is gebleken dat personen waarbij een vrijheidsstraf is opgelegd minder recidiveren dan personen die een andere soort straf kregen opgelegd (Bhuller et al., 2020). Deze bevinding in een studie uit Noorwegen wordt mogelijk verklaard door het Noorse detentiesysteem waarin veel aandacht is voor resocialisatie en door de Noorse welvaartstaat waarin het wellicht makkelijker is voor personen die in de gevangenis verbleven om weer deel uit te maken van de maatschappij dan in andere landen.

Het is niet duidelijk in hoeverre detentieduur samenhangt met recidive

Zowel in Nederland als internationaal is er beperkt onderzoek verricht naar de samenhang tussen detentieduur en recidive. De resultaten van dit onderzoek zijn gemengd. Er zijn onderzoeken waarin gebleken is dat een langere detentieduur samenhangt met een kleinere kans op recidive (Kensey & Benaouda, 2011; Stam et al., 2023). Eén onderzoek laat zien dat een langere detentieduur samenhangt met een grotere kans op recidive (Green & Winik, 2010). Tot slot zijn er onderzoeken waaruit blijkt dat de detentieduur niet samenhangt met recidive (Meade et al., 2013; Snodgrass et al., 2011; Wermink et al., 2018). Het is dus onbekend of langere detenties tot meer of minder recidive leiden dan kortere detenties.

Het effect van korte vrijheidsstraffen ten opzichte van andere straffen op re-integratie-uitkomsten is onbekend

In Nederland is er geen onderzoek waarin re-integratie-uitkomsten na een vrijheidsstraf worden vergeleken met re-integratie-uitkomsten na andere straffen, zoals boetes, taakstraffen of voorwaardelijke straffen. Er is wel onderzoek verricht naar de samenhang tussen detentieduur en arbeidsmarktuitsluitingen. Uit dit onderzoek blijkt dat personen die langer dan zes maanden hebben vastgezet minder kans op werk hebben dan personen die korter gedetineerd waren (Ramakers et al., 2014b). Internationaal is er ook beperkt onderzoek gedaan naar deze relatie. Het onderzoek dat er is naar re-integratie-uitkomsten laat wisselende resultaten zien. In een experimentele studie is geen samenhang aangetoond tussen een vrijheidsstraf van veertien dagen en de kans op werk of de kans om getrouwd te zijn of samen te wonen na twee, vijf of elf jaar (Killias et al., 2000; Killias et al., 2010). Uit andere studies blijkt dat een (korte) vrijheidsstraf samenhangt met een kleinere kans op werk en inkomen (Andersen, 2015; Apel & Sweeten, 2010; Bäckman et al., 2018). Eén Noorse studie liet zien dat een (korte) vrijheidsstraf de kans op het vinden van werk en de hoogte van het inkomen juist verhoogt, maar alleen voor personen die voor detentie geen werk hebben (Bhuller et al., 2020).

Een korte vrijheidsstraf lijkt vooral negatieve gevolgen te hebben voor personen die voorafgaand aan detentie werk hadden

Zowel in Nederland als internationaal is er beperkt onderzoek verricht naar de (verschillen in) effecten van een (korte) vrijheidsstraf voor personen met verschillende kenmerken. Uit diverse internationale onderzoeken is gebleken dat korte vrijheidsstraffen in vergelijking met andere straffen vooral negatieve gevolgen hebben voor personen die voorafgaand aan detentie werk hadden (Andersen & Telle, 2022; Bäckman et al., 2018; Bhuller et al., 2020). Overige differentiële effecten van korte vrijheidsstraffen zijn onduidelijk; eerder onderzoek laat gemengde resultaten zien voor subgroepen, zoals personen in verschillende leeftijdsgroepen (Nieuwbeerta et al., 2009; Wermink et al., 2009; Williams & Weatherburn, 2022) en personen met een uiteenlopend strafrechtelijk verleden (Aarten et al., 2014; Andersen & Telle, 2022).

6.1.2 *Generale preventie*

Generale preventie is het voorkomen van criminaliteit in de samenleving door potentiële plegers te laten afzien van crimineel gedrag. Dit kan worden bereikt door normbevestiging, normstelling en generale afschrikking. Het strafbaar stellen van ongewenst gedrag bevestigt de norm van mensen die dit gedrag afkeuren en sterkt hen om dit gedrag te blijven afkeuren. Daarnaast kan het strafbaar stellen van ongewenst gedrag een norm stellen dat dit gedrag ongewenst of afkeuringswaardig is. Dit kan ertoe leiden dat mensen minder geneigd zijn dit gedrag te vertonen. Behalve normstellend en normbevestigend, werkt een rechtssysteem waarin crimineel gedrag wordt bestraft in theorie ook afschrikwekkend in het algemeen (Nagin, 1998). Het afschrikwekkende effect van een straf is volgens de afschrikkingstheorie het grootst wanneer de straf zwaar is, met een grote zekerheid wordt opgelegd en snel op het delict volgt (Aarten et al., 2014; Geerken & Gove, 1974). Hierbij wordt vooral de perceptie van de strafzekerheid en strafzwaarte belangrijk geacht (Elffers, 2008; Raaijmakers et al., 2017b). Aangezien het type straf of de hoogte van de straf voor normbevestiging of normstelling niet zozeer relevant wordt geacht, hebben we empirisch onderzoek geselecteerd dat betrekking heeft op de generaal afschrikwekkende werking van verschillende straffen. De belangrijkste bevindingen uit het empirisch onderzoek volgen hieronder.

Het generaal afschrikwekkende effect van (typen) straffen is moeilijk empirisch vast te stellen

Het generaal afschrikwekkende effect van verschillende typen straffen kan het beste worden vastgesteld door de kans dat een bepaald type straf wordt opgelegd te vergelijken tussen regio's en /of tijdstippen en de samenhang met het criminaliteitsniveau te bekijken. Echter, als er al verschillen zijn tussen regio's of tussen tijdstippen (bijvoorbeeld door een beleidsverandering) in de kans om een bepaald type straf opgelegd te krijgen, dan verschillen deze regio's en/of tijdstippen mogelijk ook op andere punten. Bij beleidswijzigingen is het namelijk soms lastig te onderscheiden wat er precies verandert; het veranderen van het type straf dat opgelegd wordt, kan bijvoorbeeld ook van invloed zijn op de strafsnelheid. Ook de pakkans en de kans om gestraft te worden kunnen samenhangen met het type straf of de strafzwaarte. In theorie zijn zowel de strafzekerheid, strafzwaarte als strafsnelheid van invloed op de afschrikwekkende werking van een straf. Een verschil tussen regio's en/of tijdstippen in het type straf dat opgelegd wordt en de samenhang met het criminaliteitsniveau kan wellicht dus ook (deels) verklaard worden door veranderingen in strafzekerheid of strafsnelheid. Daarnaast zijn er mogelijk andere verschillen in (economische) omstandigheden tussen regio's en/of tijdstippen waardoor het niet zeker is dat het verschil in de kans om een bepaalde straf opgelegd te krijgen de oorzaak is van een (eventueel) verschil in criminaliteitsniveau. Het effect van veranderingen in strafdreiging verschilt bovendien tussen individuen voor wie de strafdreiging verandert, waardoor, als er al een effect wordt gevonden, dit niet generaliseerbaar is naar andere beleidswijzigingen of vergelijkbare veranderingen in een andere context.

Het generaal afschrikwekkende effect van (korte) vrijheidsstraffen ten opzichte van andere typen straffen lijkt klein of afwezig

Een aantal empirische studies uit de VS laat zien dat grotere gevangenispopulaties samenhangen met een lager criminaliteitsniveau (Chalfin & McCrary, 2017; Johnson & Raphael, 2012; Spelman, 2000). Internationaal macroniveauonderzoek laat zien dat wanneer bij een veroordeling er een grotere kans is op een vrijheidsstraf dan op een andere soort straf, dit samenhangt met een lager criminaliteitsniveau (Bun et al.,

2020; Cornwell & Trumbull, 1994; Entorf & Spengler, 2015; Pyle, 1984; Trumbull, 1989; Wolpin, 1980). De resultaten van deze onderzoeken kunnen erop wijzen dat vrijheidsstraffen meer afschrikken dan andere soorten straffen die opgelegd worden na een veroordeling maar kunnen ook betekenen dat het insluiten van meer veroordeelden criminaliteit heeft voorkomen (incapacitatie). Op zijn best geeft dergelijk onderzoek inzicht in de bovengrens van een eventueel afschrikwekkend effect van de vrijheidsstraf ten opzichte van andere straffen (Nagin, 2013a). Aangezien het effect van de vrijheidsstraf in de genoemde studies klein is gebleken, wordt het eventuele generaal afschrikwekkende effect van de vrijheidsstraf ten hoogste als klein ingeschat.

Vergroten pakkans of straffkans heeft waarschijnlijk een groter generaal afschrikwekkende werking dan het type straf of de zwaarte van de straf

Uit diverse internationale onderzoeken is gebleken dat het effect van gearresteerd of veroordeeld worden op criminaliteit groter is dan het effect van het opgelegd krijgen van een vrijheidsstraf (Bun et al., 2020). Vooral de kans om gearresteerd te worden blijkt samen te hangen met het criminaliteitsniveau; hoe groter de kans dat iemand gearresteerd wordt, hoe lager het criminaliteitsniveau. Ook internationaal perceptie-onderzoek laat zien dat percepties van de pakkans samenhangen met criminaliteit terwijl percepties van de zwaarte van de straf een minder duidelijk effect op criminaliteit of criminele intenties hebben (Apel, 2022; Loughran et al., 2015; Pratt et al., 2006; Van Wingerde, 2012). Dit komt wellicht omdat mensen vrijheidsstraffen niet zonder meer als de zwaarste straf beschouwen. Perceptie-onderzoek laat zien dat hoewel een vrijheidsstraf over het algemeen gezien wordt als de zwaarste straf, burgers iets langere vrijheidsbeperkende straffen (zoals een taakstraf of elektronische detentie) of hoge boetes als even zwaar zien als korte vrijheidsstraffen (May et al., 2014; May & Wood, 2010; May et al., 2008; Ruiter & Tolsma, 2010).

Langere vrijheidsstraffen lijken geen (extra) afschrikwekkende werking te hebben ten opzichte van kortere vrijheidsstraffen

In empirisch onderzoek worden weinig tot geen afschrikwekkende effecten van langere detenties ten opzichte van kortere detenties gevonden op het niveau van de criminaliteit. De verklaring uit de theorie hiervoor is dat potentiële criminelen minder belang hechten aan gevolgen in de verre toekomst dan aan gevolgen op de korte termijn.

6.1.3 *Vergelding*

Het retributivisme stelt dat de rechtvaardiging voor een straf in het verleden ligt. Het (belangrijkste) doel van straffen is vergelding (retributie) voor (criminele) daden uit het verleden (Banks, 2004; De Keijser, 2000). Door de leedtoevoeging van de straf wordt afkeuring afgesproken over het (criminele) gedrag (Duff, 2001; Von Hirsch, 2017; Von Hirsch & Ashworth, 2005). Vergelding betekent niet dat de leedtoevoeging van de straf even zwaar moet zijn als de leedtoevoeging door het misdrijf ('oog om oog, tand om tand'). De hoeveelheid leedtoevoeging van de straf moet *proportioneel* zijn ten opzichte van de ernst van het misdrijf en de mate van verwijtbaarheid van de dader (Banks, 2004; Von Hirsch, 2017). Vergelding kan daarnaast leiden tot genoegdoening in de zin dat personen die zich schuldig hebben gemaakt aan een misdrijf worden gestraft en hiermee recht wordt gedaan aan slachtoffers en de samenleving. Om meer te kunnen zeggen over in hoeverre vergelden met een korte vrijheidsstraf proportioneel is, hebben we rechtsfilosofische bronnen geraadpleegd. We hebben daarnaast publieke opinieonderzoek gebruikt om inzicht te geven in wat de samenleving proportionele straffen *vindt*. Onderzoek naar de wisselkoers tussen straffen

(hoeveel andere straf is gelijk aan één dag vrijheidsstraf) is gebruikt om inzicht te geven met welke verschillende straffen eenzelfde hoeveelheid afkeuring kan worden uitgesproken. De belangrijkste bevindingen uit het onderzoek worden hieronder samengevat.

Zowel ordinale als kardinale proportionaliteit is van belang om te bepalen welke hoeveelheid leedtoevoeging proportioneel is, maar kardinale proportionaliteit objectief vaststellen is een rechtspolitieke kwestie

In rechtsfilosofisch onderzoek wordt voor het bepalen van welke straf proportioneel is ten opzichte van een misdrijf en de verwijtbaarheid van de dader zowel ordinale als kardinale proportionaliteit van belang geacht (Von Hirsch, 2017; Von Hirsch & Ashworth, 2005). Ordinale proportionaliteit houdt in dat even zware misdrijven en even verwijtbare personen even zwaar moeten worden bestraft en dat (veel) zwaardere misdrijven (veel) zwaarder moeten worden bestraft. Ordinale proportionaliteit is terug te vinden in de Nederlandse strafwetgeving waarin voor naar gelang van de ernst van de feiten en de gradatie van verwijtbaarheid strafmaxima zijn vastgesteld. Kardinale proportionaliteit gaat over de absolute zwaarte van de straf voor een bepaald misdrijf (Von Hirsch & Ashworth, 2005). Met name over de kardinale proportionaliteit is discussie mogelijk (Husak, 2022); de concrete strafhoogte die proportioneel is voor een bepaald misdrijf is een rechtspolitieke keuze. Korte vrijheidsstraffen doen dus niet per definitie recht aan vergelding; er is discussie mogelijk over de absolute hoogte die straffen moeten hebben en dus ook over in hoeverre de korte vrijheidsstraf een proportionele straf is voor bepaalde misdrijven. Wanneer een bepaalde strafzwaarte proportioneel is, kan deze strafzwaarte met verschillende straftypen worden bereikt. Ook andere straftypen dan de korte vrijheidsstraf kunnen proportioneel zijn.

Er is in Nederland steun voor diverse soorten straffen

Publieke opinieonderzoek naar straftypen laat zien dat er in Nederland in het algemeen voldoende steun is voor diverse soorten straffen (Ruiter et al., 2011; Van der Laan, 1993; Van Gelder et al., 2015). Vooral wanneer mensen informatie hebben over het misdrijf, de omstandigheden van de dader en informatie over hoe een straf wordt ingericht en wat het doel van dit type straf is, is er steun om andere straffen dan vrijheidsstraffen op te leggen. Onderzoek uit de VS suggereert dat de steun voor andere straffen dan vrijheidsstraffen in het geval van relatief lichte delicten sterker is dan bij zwaardere delicten (Cullen et al., 2000). Publieke opinieonderzoek laat verder zien dat mensen in het algemeen vinden dat er te licht wordt gestraft (Van Noije, 2019). Echter, naarmate mensen meer informatie hebben over het misdrijf en de omstandigheden van de dader, blijken burgers en rechters meer vergelijkbare straffen op te leggen (De Keijser et al., 2006, 2007; Roberts & De Keijser, 2014; Van der Laan, 1993). De mening van deze (extra) geïnformeerde burgers is echter niet meer representatief voor die van de gewone burgers. Het overwegend internationale onderzoek waarin gekeken is naar verschillen tussen burgers die (in het verleden) wel en niet slachtoffer zijn geweest van een misdrijf toont aan dat deze twee groepen weinig verschillen wat betreft de punitieve houding in het algemeen en het type straf dat zij prefereren (Costelloe et al., 2009; Hartnagel & Templeton, 2012; Hough & Roberts, 1999; Mayhew & Van Kesteren, 2002; Ouimet & Coyle, 1991; Rich & Sampson, 1990; Sprott & Doob, 1997; Van Kesteren, 2009).

Een korte vrijheidsstraf wordt door veroordeelde personen als even zwaar ervaren als iets langere niet-vrijheidsbenemende straffen

Internationaal onderzoek naar de uitwisselbaarheid van straffen toont aan dat bestrafte personen vrijheidsstraffen over het algemeen als zwaarder ervaren dan niet-vrijheidsbenemende straffen (Applegate, 2014; May et al., 2008; May et al., 2005; Moore et al., 2008; Payne et al., 2014; Petersilia & Deschenes, 1994; Richter et al., 2021; Spelman, 1995). Echter, het verschil tussen de ervaren zwaarte van vrijheidsstraffen en andere straffen is meestal niet heel groot. Iets langere niet-vrijheidsbenemende straffen worden gemiddeld genomen als even punitief ervaren als vrijheidsstraffen door (eerder) veroordeelde personen.

6.2 Discussie

6.2.1 In hoeverre worden strafdoelen bereikt met korte vrijheidsstraffen?

De RSJ betoogt dat het aantal korte detenties moet worden teruggedrongen omdat korte detenties leiden tot detentieschade en slechts ten dele tegemoetkomen aan de verschillende strafdoelen (RSJ, 2021). Hierbij doelen zij niet alleen op reguliere detenties die opgelegd zijn naar aanleiding van een vrijheidsstraf, maar ook op detenties in de zin van voorlopige en vervangende hechtenis. We gaan hieronder na in hoeverre onze conclusies met betrekking tot de *korte vrijheidsstraf* en strafdoelen overeenstemmen met de conclusies van de RSJ.

In overeenstemming met de RSJ concluderen we dat korte vrijheidsstraffen niet leiden tot meer *speciale preventie* dan andere straffen; de recidive na een korte vrijheidsstraf is niet lager dan na een andere soort straf. Deze conclusie volgt uit een ruime hoeveelheid empirisch onderzoek inclusief Nederlands onderzoek waarin een groot deel van de onderzochte vrijheidsstraffen daadwerkelijk een korte vrijheidsstraf van drie maanden of minder betrof. Er zijn bovendien aanwijzingen dat personen met korte vrijheidsstraffen juist meer recidiveren dan personen aan wie andere straffen werden opgelegd. Deze bevinding wordt door diverse onderzoeken met de methodologisch sterkste onderzoeksdesigns ondersteund, maar er zijn ook methodologisch sterke onderzoeken waaruit blijkt dat de recidive na een korte vrijheidsstraf niet verschilt van de recidive na een niet-vrijheidsbenemende straf. In hoeverre korte vrijheidsstraffen leiden tot detentieschade (zoals de RSJ betoogt) is lastig te beoordelen op basis van het onderzoek dat in deze literatuurstudie is samengevat. Het meeste onderzoek richtte zich namelijk op recidive en niet op veranderingen in bijvoorbeeld reïntegratie-uitkomsten of cognitieve vaardigheden. Eventuele nadelige gevolgen die veroordeelden met korte vrijheidsstraffen kunnen ervaren worden zichtbaar in onderzoek waarin gekeken wordt naar veranderingen in bijvoorbeeld werk, huisvesting, cognitieve vaardigheden of zelfredzaamheid van personen waarbij een korte vrijheidsstraf is opgelegd en waarin die worden vergeleken met personen waaraan een niet-vrijheidsbenemende straf of geen straf is opgelegd. Kwalitatief onderzoek heeft hierbij ook een meerwaarde omdat dergelijk onderzoek inzicht kan geven in hoe en waarom veroordeelden met een vrijheidsstraf (in grotere mate dan personen die gestraft zijn met een niet-vrijheidsbenemende straf) nadelige (maatschappelijke) gevolgen ervaren. Dergelijk onderzoek is naar ons weten echter niet gedaan in Nederland en ook internationaal onderzoek op dit gebied is beperkt. Het is dus onduidelijk of en hoeveel schade een vrijheidsstraf ten opzichte van een andere straf oplevert voor de gestrafte persoon. Daarnaast kunnen ook personen in de omgeving van de gestrafte, zoals de partner en kinderen, nadelige gevolgen ondervinden van de vrijheidsstraf. De

hoeveelheid onderzoek op dit gebied is beperkt; voor zover ons bekend zijn er geen studies verricht waarin de gevolgen van een vrijheidsstraf worden vergeleken met de gevolgen van een niet-vrijheidsbenemende straf voor personen in de omgeving van de gestrafte.

Naar de *generaal preventieve* werking van korte vrijheidsstraffen ten opzichte van andere straffen is in Nederland nauwelijks onderzoek gedaan. Het beschikbare internationale onderzoek leidt echter tot aanwijzingen waardoor getwijfeld kan worden aan de generaal afschrikwekkende werking van korte vrijheidsstraffen ten opzichte van andere straffen. Dergelijk onderzoek heeft bijvoorbeeld laten zien dat een eventueel generaal afschrikwekkend effect van de vrijheidsstraf ten opzichte van andere straffen in het meest gunstige geval als klein wordt ingeschat. Meerdere studies hebben bovendien aangetoond dat het effect van de (perceptie van) pakkans op criminaliteit groter is dan het effect van (de perceptie van) het opgelegd krijgen van een bepaalde straf. Perceptieonderzoek heeft verder laten zien dat korte vrijheidsstraffen niet (altijd) als zwaarder en dus afschrikwekkender gezien worden dan (langere) andere typen straf. Indien de korte vrijheidsstraf niet als zwaarder gezien wordt dan andere soorten straffen dan kan er geen groter generaal afschrikwekkend effect van de korte vrijheidsstraf ten opzichte van andere soort straffen worden verwacht. Deze bevindingen leiden ertoe dat wij, net als de RSJ, verwachten dat het generaal preventieve effect van korte vrijheidsstraffen ten opzichte van het generaal preventieve effect van andere straffen zeer beperkt is.

Wat betreft *vergeldding* komt de RSJ tot de conclusie dat het strafdoel vergeldding bereikt wordt met korte detenties. In tegenstelling tot het huidige rapport lijkt geen rekening te worden gehouden met de rechtswetenschappelijke definitie van vergeldding, namelijk dat de leedtoevoeging van een straf proportioneel moet zijn aan de ernst van het feit en de verwijtbaarheid van de dader. Om de proportionaliteit van een straf te bepalen zijn zowel ordinale als kardinale proportionaliteit van belang. Ordinale proportionaliteit is (groveweg) terug te vinden in de Nederlandse strafwetgeving waarin naar gelang van de ernst van de feiten en de gradatie van verwijtbaarheid strafmaxima zijn vastgesteld. Er is echter (maatschappelijke) discussie mogelijk over de absolute hoogte van straffen (oftewel de kardinale proportionaliteit) die gewenst is voor bepaalde misdrijven. De absolute strafhoogte die proportioneel geacht wordt te zijn voor een bepaald misdrijf is een rechtspolitieke keuze. Met de korte vrijheidsstraf wordt dus niet per definitie recht gedaan aan vergeldding (hetzelfde geldt voor andere typen straffen). Op dit punt verschilt onze conclusie met die van de RSJ; zij stellen zonder meer dat het strafdoel vergeldding bereikt wordt met korte vrijheidsstraffen. Daarnaast concluderen wij dat de korte vrijheidsstraf niet de enige straf is die proportionele afkeuring kan uitdrukken. Internationaal onderzoek naar de uitwisselbaarheid van straffen laat zien dat (iets) langere niet-vrijheidsbenemende straffen als even zwaar worden ervaren als korte vrijheidsstraffen en dus een vergelijkbare hoeveelheid afkeuring kunnen uitdrukken.

Op basis van het literatuuronderzoek komen we tot de algemene conclusie dat korte vrijheidsstraffen niet in grotere mate dan andere straffen ervoor zorgen dat de strafdoelen bereikt worden. Er zijn bovendien aanwijzingen dat de kans op herhaalde criminaliteit groter is na een korte vrijheidsstraf dan na een niet-vrijheidsbenemende straf. Verder onderzoek kan uitwijzen of (en voor wie) dit daadwerkelijk het geval is. De bevindingen uit eerder onderzoek bieden echter al voldoende redenen om aan te bevelen terughoudend te zijn met de inzet van korte vrijheidsstraffen. Het is daarom aan te bevelen om in wetgeving de mogelijkheden van rechters om verschillende typen

(niet-vrijheidsbenemende) straffen op te leggen verder uit de bereiden of in elk geval de discretionaire bevoegdheid van rechters niet in te perken.⁵⁰ Met het opleggen van korte vrijheidsstraffen wordt immers niet in grotere mate dan met andere straffen tegemoet gekomen aan de strafdoelen. De kosten van de tenuitvoerlegging van niet-vrijheidsbenemende straffen zijn bovendien (meestal) lager dan van vrijheidsstraffen (RSJ, 2021).⁵¹ De tenuitvoerlegging van een dag detentie kost ongeveer twee keer zo veel als een dag taakstraf (Boone et al., 2021), terwijl het innen van boetes meer oplevert dan het kost (Moolenaar, 2005).⁵² Waarom is de inzet van de korte vrijheidsstraf in Nederland dan toch zo omvangrijk? Niet alleen de strafdoelen zijn bepalend voor het type straf dat opgelegd wordt (zie paragraaf 2.1). In iedere concrete zaak weegt de rechter factoren mee die relevant zijn voor de straf, zoals de ernst van het feit, de omstandigheden waaronder het feit is begaan en de persoon van de dader. In bepaalde gevallen wordt een niet-vrijheidsbenemende straf (zoals een taakstraf) niet uitvoerbaar geacht, bijvoorbeeld omdat de verdachte niet in Nederland woont of omdat hij of zij de Nederlandse taal niet spreekt (Light & Wermink, 2021). Ook de eerder opgelegde sancties lijken van invloed te zijn op de keuze voor een straf; uit onderzoek is gebleken dat rechters aan daders die (meermaals) eerder een taakstraf niet volbracht hebben en daarom al een keer een onvoorwaardelijke vrijheidsstraf opgelegd kregen, niet snel opnieuw een taakstraf opleggen (Van Wingerden et al., 2011). Er zijn ook aanwijzingen dat voorafgaande fasen in het strafproces invloed hebben op het type straf die opgelegd wordt; indien er eerder voorlopige hechtenis is opgelegd dan is de kans groot dat een vrijheidsstraf wordt opgelegd (Wermink et al., 2015). De ruime discretionaire bevoegdheid die rechters hebben om de straf te bepalen laat bovendien ruimte voor persoonlijke afwegingen en voorkeuren bij de keuze voor een straf (Wermink et al., 2023b). We raden de strafrechtspraktijk aan om na te gaan wat de belangrijkste redenen zijn om te kiezen voor een korte vrijheidsstraf én kritisch te reflecteren op de validiteit van die redenen. De resultaten van het huidige literatuuronderzoek (en eventueel vervolgonderzoek) kunnen in een discussie over de inzet van vrijheidsstraffen in Nederland worden meegenomen.

6.2.2 *Beperkingen onderzoek*

Een eerste beperking van het huidige onderzoek is de keuze om alleen *korte vrijheidsstraffen* in het onderzoek te betrekken terwijl er ook een grote groep personen is die kort in detentie verbleef omdat er sprake was van vervangende hechtenis.⁵³ De

⁵⁰ De RSJ doet verschillende praktische voorstellen om de mogelijkheden van rechters om voor niet-vrijheidsbenemende straffen te kiezen uit te breiden zoals het afschaffen van het taakstrafverbod, het opleggen van voorwaardelijke straffen met bijzondere voorwaarden en het opnemen van elektronische detentie als hoofdstraf in de wet.

⁵¹ De invoering van nieuwe sancties of het vergroten van de schaal waarop straffen worden uitgevoerd, brengt echter waarschijnlijk nieuwe incidentele en structurele kosten met zich mee die niet meegerkend worden in studies waarin de kosten van (bestaande) straffen vergeleken worden.

⁵² Hoeveel detentie duurder is dan een taakstraf hangt af van hoeveel uur taakstraf wordt vervangen door hoeveel dagen detentie. In het geval van vervangende hechtenis wordt één dag taakstraf (acht uur) vervangen door vier dagen detentie. De vervangende hechtenis is dan veel duurder dan de taakstraf. Eén dag detentie wordt door burgers echter gezien als even zwaar als acht tot zestien uur taakstraf (zie paragraaf 5.3). In dat geval is het verschil in kosten tussen een taakstraf en een vrijheidsstraf veel kleiner. Internationaal onderzoek naar de wisselkoers tussen straftypen laat zien dat gestraften een taakstraf van 40 uur (waar ze twee weken mee bezig zijn om die uit te voeren naast hun reguliere bezigheden) als even zwaar ervaren als één week detentie (zie paragraaf 5.3). Dit komt min of meer overeen met de richtlijnen van het Landelijk Overleg Vakinhoud Strafrecht (LOVS) voor de tenuitvoerlegging van voorwaardelijke vrijheidsstraffen, die uitgaan van 30 uur taakstraf per week detentie wanneer bij de tenuitvoerlegging van een voorwaardelijke straf in plaats van detentie een taakstraf moet worden uitgevoerd. In dat geval zijn de kosten van de detentie veel hoger dan de kosten van een (even zwaar ervaren) taakstraf.

⁵³ Een andere mogelijkheid die niet is meegenomen in dit onderzoek, is dat mensen wel voorlopig gehecht worden maar dat later geen vrijheidsstraf wordt opgelegd. Hoe vaak dit voorkomt is niet bekend. Aangezien voorlopige hechtenis alleen mag worden opgelegd als geanticipeerd wordt dat er daadwerkelijk een

rechter heeft (in beginsel) aan deze personen geen vrijheidsstraf op willen leggen. Het doel was dus niet om iemand in te sluiten en als zodanig recidive te voorkomen of om potentiële delict plegers af te schrikken met het opleggen van een vrijheidsstraf. Aangezien het huidige onderzoek zich richt op strafdoelen was het inhoudelijk gezien zuiverder om dit onderzoek alleen te richten op de korte vrijheidsstraf. Echter, ook personen die in detentie verblijven op basis van een vervangende hechtenis kunnen onbedoelde (negatieve) gevolgen van een detentie ervaren. Sterker nog, personen die gedetineerd worden vanwege vervangende hechtenis verblijven overwegend in het arrestantenregime en de mogelijkheden voor resocialisatie zijn vooral in dit detentieregime beperkt (Boone et al., 2021). De mogelijkheid dat een detentie onbedoelde negatieve gevolgen heeft, lijkt gezien het detentieregime dus in grotere mate aanwezig voor personen die kort gedetineerd worden vanwege het niet betalen van een geldboete of het niet (goed) uitvoeren van een taakstraf dan voor personen die een korte vrijheidsstraf uitzitten. Daarbij komt dat (ook) de uitvoering van vervangende hechtenis forse kosten voor de samenleving met zich meebrengt. Boone en collega's (2021) hebben uitgerekend dat er in 2019 en 2020 samen ongeveer veertien miljoen is uitgegeven aan vervangende hechtenis voor onbetaalde geldboetes van nog geen drie miljoen. Zowel de beperkte mogelijkheden tot resocialisatie bij vervangende hechtenis alsmede de forse kosten ervan duiden erop dat het van belang is om vervangende hechtenis niet te vergeten in de discussie over *korte detenties*.

Een tweede beperking is dat voor het huidige literatuuronderzoek geen gebruik is gemaakt van een meer systematische wijze om literatuur te verzamelen zoals bijvoorbeeld in een *systematic review* gebruikelijk is. Kenmerkend voor een *systematic review* is dat er gebruikgemaakt wordt van transparante, gestructureerde en repliceerbare methoden om relevante studies te verzamelen (Wartna et al., 2013b). In een *systematic review* wordt bijvoorbeeld op basis van vooraf bepaalde zoektermen in elektronische databases gezocht naar literatuur. Verder kunnen er vooraf exclusiecriteria zijn opgesteld, bijvoorbeeld wat betreft het gebruikte onderzoeksdesign. Voor het huidige onderzoek hebben we niet voor een *systematic review* gekozen omdat de onderzoeksvraag hiervoor te breed werd geacht. Het was de bedoeling om zowel onderzoek op het gebied van speciale preventie, generale preventie als vergelding te verzamelen. Bovendien was voorafgaand aan het literatuuronderzoek niet altijd duidelijk welke zoektermen gebruikt zouden moeten worden. We hebben er daarom voor gekozen om een grondig literatuuronderzoek uit te voeren waarbij eerst een literatuurverkenning is gedaan om inzicht te krijgen in wat de strafdoelen precies zijn, hoe deze worden gedefinieerd en hoe kan worden bepaald of deze strafdoelen bereikt worden. Daarnaast zijn Nederlandse onderzoekers geconsulteerd die bezig zijn (geweest) met onderzoek naar (één van de) strafdoelen. De kennis die de verzamelde literatuur en de consultatie van experts heeft opgeleverd, is gebruikt om (steeds) nieuwe zoektermen te bedenken en daarmee gericht naar literatuur te zoeken. Naast het gebruik van zoektermen is er gebruikgemaakt van de mogelijkheid om studies te zoeken die een bepaalde eerdere studie citeren. Ten slotte is gebruikgemaakt van de literatuurverwijzingen in de gevonden studies om andere (oudere) studies te achterhalen. Het op deze drie manieren (zoektermen, citerende studies, geciteerde studies) gevonden onderzoek is gescand op relevantie. Welk onderzoek relevant werd geacht, verschilt per strafdoel. In vergelijking met een *systematic review* is de gehanteerde onderzoeksmethode minder transparant en repliceerbaar, maar de gehanteerde zoekmethode is wel zodanig grondig dat we er vertrouwen in hebben dat (vrijwel) alle relevante literatuur in dit rapport betrokken is.

onvoorwaardelijke vrijheidsstraf zal volgen, vermoeden we dat een substantieel deel van de personen die in voorlopige hechtenis verbleven uiteindelijk ook veroordeeld zijn tot een onvoorwaardelijke vrijheidsstraf.

Tot slot is in het huidige onderzoek alleen gekeken naar genoegdoening in de zin dat personen die zich schuldig hebben gemaakt aan een misdrijf worden gestraft en hiermee recht wordt gedaan aan slachtoffers en de samenleving. Dit is een enge definitie van genoegdoening; genoegdoening wordt hierin bereikt door te vergelden. In ruimere definities van genoegdoening wordt ook belang gehecht aan herstel van de relatie tussen dader en slachtoffer. Met het opleggen van straf wordt juridisch erkend dat de veroordeelde iets heeft gedaan wat niet mag; de straf drukt afkeuring uit. Dat is niet onbelangrijk, maar betwijfeld mag worden of hiermee de relatie tussen dader en slachtoffer volledig hersteld kan worden (Cleiren, 2003). Er zijn binnen het strafrecht en daarbuiten echter ook andere middelen waarmee gewerkt kan worden aan herstel van de relatie tussen dader en slachtoffer, zoals het spreekrecht tijdens de terechtzitting. Sinds 2016 kunnen slachtoffers zowel mondeling als schriftelijk een verklaring afleggen waarin zij zich mogen uiten over alle aspecten van de zaak. Ook andere (juridische) modaliteiten kunnen een bijdrage aan herstel leveren, zoals rechtsbijstand voor slachtoffers van geweld- en zedenmisdrijven, *mediation*, (herstel)bemiddeling, schadevergoedingsmodaliteiten en compensatie. Er zijn diverse empirische onderzoeken (in Nederland) verricht naar de behoeften van slachtoffers (zie onder meer: Kunst et al., 2015; Laxminarayan & Pemberton, 2014; Malsch et al., 2015; Ten Boom & Kuijpers, 2008; Wemmers et al., 1995). Ook is er onderzoek gedaan naar onder meer de ervaringen van slachtoffers met het spreekrecht en de schriftelijke verklaring (Leferink & Vos, 2008; Lens et al., 2013; Lens et al., 2015; Lens et al., 2010), herstelbemiddeling (Cleven et al., 2015), en financiële compensatie (Kunst, 2012; Laxminarayan, 2013a; Mulder, 2010). De wensen en behoeften van slachtoffers blijken gevarieerd te zijn; de aard en omvang zijn afhankelijk van diverse factoren (Kunst, 2012; Laxminarayan, 2013b; Lens et al., 2013; Lens et al., 2010). Bijvoorbeeld het type delict waar men slachtoffer van is geworden, maar ook externe factoren zoals de kwaliteit van de leefomgeving. Waar sommige slachtoffers vooral behoefte hebben om gehoord te worden tijdens de strafrechtelijke procedure, is het voor anderen (ook) belangrijk om invloed uit te kunnen oefenen op de uitkomst van de strafrechtelijke procedure (Lens et al., 2010; Wemmers & Cyr, 2004). Tegelijkertijd laat onderzoek zien dat een substantieel deel van de slachtoffers geen behoefte heeft om actief deel te nemen aan het strafproces (Leferink & Vos, 2008; Lens et al., 2010; Malsch et al., 2015). Hoe genoegdoening in de zin van herstel van de relatie tussen dader en slachtoffer bereikt kan worden, lijkt dus niet voor iedereen hetzelfde te zijn. Duidelijk is echter dat de middelen waarmee herstel bewerkstelligd kan worden los staan van de straf die opgelegd wordt. Een nadere uitwerking van hoe genoegdoening in de zin van herstel bewerkstelligd kan worden valt daarmee buiten het bereik van dit onderzoek.

6.3 Aanbevelingen voor vervolgonderzoek

Hieronder doen we diverse aanbevelingen voor vervolgonderzoek per strafdoel. De aanbevolen onderzoeken verschillen echter wat betreft praktische haalbaarheid en de meerwaarde die zij hebben voor het Nederlandse beleid. In paragraaf 6.3.4 doen we daarom een concreet voorstel voor twee onderzoeken die we praktisch haalbaar achten én die een belangrijke meerwaarde hebben voor het Nederlandse beleid. Wij raden de Minister van Rechtsbescherming aan deze twee onderzoeken op korte termijn te initiëren.

6.3.1 *Aanbevelingen voor verder onderzoek naar speciale preventie*

Er is in Nederland veel (kwantitatief) onderzoek gedaan naar de samenhang tussen straffen en herhaalde criminaliteit van gestrafte personen. Desondanks zijn er ook kennislancunes op het gebied van speciale preventie gesignaleerd. Wat betreft vervolgonderzoek naar het speciaal preventieve effect van korte vrijheidsstraffen ten opzichte van andere straffen hebben we drie aanbevelingen. De eerste aanbeveling heeft betrekking op de methode van onderzoek; we bevelen aan om meer studies met methodologisch sterke onderzoeksdesigns te laten uitvoeren. In het Nederlandse onderzoek naar het speciaal preventieve effect van straffen voor volwassenen is tot nu toe beperkt gebruikgemaakt van onderzoeksdesigns die als het meest sterk worden gezien. Er zijn pas twee instrumentele variabelenstudies (Stam et al., 2023; Wermink et al., 2023b) en één natuurlijk experiment (Van der Werff, 1979) uitgevoerd. De laatste studie is ook nog eens heel lang geleden uitgevoerd. Het voordeel van methodologisch sterkere onderzoeksdesigns is dat met meer zekerheid uitspraken kunnen worden gedaan over de (causale) effecten van een straf. Door gebruik te maken van een RCT kan het beste bepaald worden wat het effect van korte vrijheidsstraffen op recidive en re-integratie-uitkomsten is. Hoewel het in de praktijk zeer lastig is om een RCT binnen een juridisch kader op te zetten (Ten Boom et al., 2007), is het niet onmogelijk. Zo zal een juridische interventie voor jeugdigen, de Halt-maatregel, in de komende jaren geëvalueerd worden met een RCT (Dekker, 2021a). Een RCT met straffen opgelegd door het OM of de rechtelijke macht zal vermoedelijk (nog) lastiger te realiseren zijn, maar dit is de beste methode om causale uitspraken te kunnen doen over effecten van straffen. Een andere optie is om gebruik te maken van een natuurlijk experiment of een instrumentele variabelestudie. Dergelijk onderzoek levert weliswaar minder sterk bewijs op dan een experiment, maar het bewijs wordt wel sterker geacht dan het bewijs dat studies met een matching- of regressiedesign opleveren. In navolging van Wermink en collega's (2023b) kan er bijvoorbeeld voor worden gekozen om een instrumentele variabele te gebruiken om de effecten van (korte vrijheids)straffen verder te onderzoeken. Bij voorkeur wordt het kwantitatieve onderzoek aangevuld met kwalitatief onderzoek waarmee meer inzicht kan worden verkregen in de achterliggende mechanismen van de gevonden effecten. Door middel van interviews met bijvoorbeeld gestraften of casemanagers kan meer inzicht worden gekregen in de situatie van gestraften, de problemen waar zij tegenaan lopen en de gevolgen die verschillende typen straffen voor hen hebben.

De tweede aanbeveling voor vervolgonderzoek heeft betrekking op het nader onderzoeken van bedoelde effecten (zoals resocialisatie) én onbedoelde nadelige effecten van korte vrijheidsstraffen ten opzichte van andere straffen of langere vrijheidsstraffen. In eerder (Nederlands) onderzoek is vaak gekeken naar recidive, terwijl er nog nauwelijks studies verricht zijn die de korte vrijheidsstraf met overige straffen of langere vrijheidsstraffen vergelijken en daarin uitkomsten betrekken zoals de woonsituatie, werk, sociale relaties, lichamelijke en psychische gezondheid, en normen en waarden. Juist deze uitkomstmaten kunnen meer inzicht geven in de resocialiserende werking of onbedoelde nadelige effecten van korte vrijheidsstraffen ten opzichte van andere straffen. In een effectonderzoek waarin gebruik wordt gemaakt van een experiment of een instrumentele variabeleanalyse kunnen, eventueel naast recidive, uitkomstmaten zoals de kans op (stabiel) werk of (stabiele) huisvesting, of veranderingen hierin, worden betrokken. Ook hier kan met kwalitatief onderzoek meer inzicht worden gegeven in hoe en waarom verschillende typen straffen effect hebben op gestraften. Een andere optie is om, net zoals Dirkzwager en

collega's (2015), een veldexperiment op te zetten waarbij met behulp van fictieve personen gereageerd wordt op bestaande vacatures en bestaande advertenties voor huurwoningen. Bij sommige van deze fictieve personen kan dan melding worden gemaakt van een eerder verblijf in detentie terwijl bij andere fictieve personen gerefereerd kan worden naar de eerdere uitvoering van een taakstraf. De vraag is of werkgevers en verhuurders anders reageren op fictieve personen die een vrijheidsstraf of een taakstraf kregen opgelegd. Met andere woorden, is het labelingseffect van een vrijheidsstraf groter dan het labelingseffect van een andere straf, zoals een taakstraf.

De derde aanbeveling is om in vervolgonderzoek meer te differentiëren, bijvoorbeeld naar de duur van de vrijheidsstraf. Leiden vrijheidsstraffen van bijvoorbeeld maximaal twee weken (ook) tot meer recidive dan andere straffen of geldt dat alleen voor langere (korte) vrijheidsstraffen? In hoeverre heeft een persoon een grotere kans om werk of huisvesting te verliezen na een vrijheidsstraf van maximaal twee weken ten opzichte van een andere straf en is dit anders voor langere vrijheidsstraffen? Daarnaast is het relevant om te kijken hoe effecten van straffen uitpakken voor verschillende groepen personen. In internationale studies zijn aanwijzingen gevonden dat een vrijheidsstraf extra negatief uitpakt voor mensen die voor aanvang van detentie werk hadden. Of dat ook in Nederland het geval is, is nog onbekend. Het differentiële effect van de vrijheidsstraf kan ook voor andere groepen worden nagegaan, bijvoorbeeld personen met een verschillend strafrechtelijk verleden of verschillende leeftijdsgroepen. Meer inzicht in het effect van vrijheidsstraffen (met een verschillende duur) ten opzichte van andere straffen op individuen kan rechters en officieren van justitie handvatten bieden om maatwerk te leveren. Als bekend is dat vrijheidsstraffen met name voor bepaalde personen negatieve gevolgen hebben dan kunnen rechters hiermee rekening houden door een andere niet-vrijheidsbenemende straf op te leggen waarmee een vergelijkbare mate van afkeuring uitgedrukt wordt. Door juist deze personen geen vrijheidsstraf op te leggen worden niet alleen negatieve effecten voor gestraften voorkomen maar wordt ook bijgedragen aan een veiligere samenleving doordat recidive wordt voorkomen.

6.3.2 *Aanbevelingen voor verder onderzoek naar generale preventie*

In Nederland is nog nauwelijks onderzoek gedaan naar het generaal afschrikwekkende effect van verschillende straffen.⁵⁴ Internationaal zijn diverse onderzoeken gedaan naar het generaal afschrikwekkende effect van vrijheidsstraffen, maar uit deze studies blijkt dat het afschrikwekkende effect van vrijheidsstraffen ten opzichte van andere straffen moeilijk meetbaar is; het was niet mogelijk om met zekerheid te zeggen of de gevonden effecten werden veroorzaakt door afschrikking of door incapacitatie. Hoewel het aan te bevelen is om ook in Nederland onderzoek te doen naar het generaal afschrikwekkende effect van de korte vrijheidsstraf ten opzichte van andere straffen, is het belangrijk om rekening te houden met het gegeven dat dit lastig te onderzoeken is.

Of korte vrijheidsstraffen in het algemeen meer afschrikwekkend werken dan andere straffen kan bijvoorbeeld onderzocht worden door te kijken naar verschillen in de strafdreiging over de tijd. Wanneer door een verandering in het strafbeleid de kans op een korte vrijheidsstraf ten opzichte van een andere straf verandert, en verder alles hetzelfde blijft, dan kan de verandering in de criminaliteit het gevolg zijn van het

⁵⁴ Generale preventie kan bereikt worden door normstelling, normbevestiging en generale afschrikking. Aangezien voor normstelling en normbevestiging het type straf niet zozeer relevant wordt geacht, gaan we hier alleen in op vervolgonderzoek naar generale afschrikking.

generaal preventieve effect van vrijheidsstraffen ten opzichte van andere straffen. Door bijvoorbeeld de invoering en uitbreiding van het taakstrafverbod zal de kans op een korte vrijheidsstraf ten opzichte van een taakstraf veranderen. Wanneer dit samengaat met een verandering in de criminaliteit kan dit worden verklaard door het verschil in generaal preventief effect tussen taakstraffen en vrijheidsstraffen. Het is echter ook mogelijk dat de verandering in de criminaliteit wordt veroorzaakt door andere veranderingen die op hetzelfde moment in de tijd plaatsvinden, zoals veranderingen in de pakkans of in de economische situatie. Het is kortom zeer ingewikkeld om op deze manier vast te stellen of korte vrijheidsstraffen een generaal preventief effect hebben ten opzichte van andere straffen.

Om meer te weten te komen over het generaal afschrikwekkende effect van verschillende straffen kan ook gekeken worden naar percepties van strafzwaarte. Zijn mensen in Nederland bekend met (veranderingen in) de straf die opgelegd kan worden naar aanleiding van een bepaald misdrijf? Alleen als mensen bekend zijn met de straffen die opgelegd kunnen worden, kan een bepaalde straf zoals de korte vrijheidsstraf een afschrikwekkend effect hebben ten opzichte van andere straffen. In longitudinaal perceptieonderzoek (onderzoek waarin percepties op verschillende momenten in de tijd gemeten zijn) kan ook gekeken worden in hoeverre percepties van straf(zwaarte) samenhangen met zelf-gerapporteerde delicten. Rapporteren mensen wanneer zij denken dat een bepaald misdrijf bestraft wordt met een (korte) vrijheidsstraf meer of minder delicten dan wanneer zij denken dat dit misdrijf bestraft wordt met een niet-vrijheidsbenemende straf of een langere vrijheidsstraf? Op deze manier kan worden bepaald of (de verwachting over) het type straf een generaal preventief effect heeft op delictgedrag. Verder kan er (opnieuw) onderzoek worden gedaan waarin burgers wordt gevraagd hoeveel taakstraf, voorwaardelijke straf of boete zij zouden inruilen voor een korte vrijheidsstraf. Dit geeft inzicht in hoeverre de korte vrijheidsstraf als zwaarder (en dus afschrikwekkender) wordt gezien dan andere niet-vrijheidsbenemende straffen.

6.3.3 *Aanbevelingen voor verder onderzoek naar vergelding*

Voor vergelding is van belang dat de hoeveelheid leedtoevoeging van een straf proportioneel is. Door de proportionele leedtoevoeging van de straf wordt een proportionele hoeveelheid afkeuring uitgesproken over het gedrag van de bestrafte persoon. Onderzoek naar de hoeveelheid straf die een persoon zou inruilen voor een andere straf geeft inzicht in de strafzwaarte van verschillende straffen ten opzichte van elkaar. Dit kan inzicht geven in welke straffen een vergelijkbare mate van afkeuring kunnen uitdrukken. Er is in Nederland nog beperkt onderzoek verricht naar de wisselkoers tussen straffen en het verrichte onderzoek is bovendien niet gedaan onder veroordeelde personen. Dit is een belangrijke beperking. Ten eerste omdat veroordeelde personen beter weten dan de gemiddelde burger hoe zwaar straffen in werkelijkheid zijn. Ten tweede omdat veroordeelde personen straffen anders zullen ervaren dan de gemiddelde burger (bijvoorbeeld omdat ze minder bang zijn voor stigma van bepaalde straffen of al ervaring met detentie hebben en daarom een volgende vrijheidsstraf minder vrezen). We bevelen daarom aan om (verder) onderzoek te doen naar de wisselkoers tussen straffen onder veroordeelde personen. Hoeveel uur taakstraf, hoeveel euro boete wordt als even zwaar ervaren als een vrijheidsstraf van drie maanden? Hoeveel maanden voorwaardelijke straf, met een hoe lange periode van toezicht en welke speciale voorwaarden wordt als even zwaar ervaren als drie maanden onvoorwaardelijke vrijheidsstraf? Dergelijk onderzoek is nodig om vast te stellen wat de exacte 'wisselkoers' tussen straffen in Nederland is.

Een dergelijke wisselkoers kan wellicht gebruikt worden als input voor landelijke oriëntatiepunten voor straftoemeting. In de richtlijnen van het Landelijk Overleg Vakinhoud Strafrecht (LOVS) wordt verwezen naar afspraken die gemaakt zijn over de hoeveelheid vrijheidsstraf die opgelegd wordt als vervangende hechtenis bij een niet uitgevoerde taakstraf of een niet betaalde boete. Ook zijn er richtlijnen over de hoeveelheid taakstraf die de rechter kan opleggen in plaats van een vrijheidsstraf bij de tenuitvoerlegging van een voorwaardelijke vrijheidsstraf. Er is echter nog geen algemene richtlijn om de in de LOVS-richtlijn voorgestelde (korte vrijheids)straffen om te zetten naar een bepaalde hoeveelheid van een ander type straf. Een dergelijke richtlijn kan rechters helpen om, wanneer een straf een bepaalde mate van afkeuring moet uitdrukken, te kiezen uit verschillende typen straffen.

6.3.4 *Aanbeveling voor haalbaar en relevant vervolgonderzoek op korte termijn*

In de voorafgaande paragrafen zijn diverse mogelijkheden voor vervolgonderzoek op het gebied van de verschillende strafdoelen besproken. Gelet op de meerwaarde en haalbaarheid van de voorgestelde onderzoeken bevelen we de Minister van Rechtsbescherming aan om op korte termijn de volgende twee vervolgondoerzoeken te initiëren: 1) een onderzoek met een instrumentele variabelendesign om effecten van straffen verder te onderzoeken en 2) een onderzoek naar de wisselkoers tussen straffen onder burgers én veroordeelde personen. Het eerste vervolgonderzoek dat we aanbevelen is een onderzoek waarin gebruik wordt gemaakt van een instrumentele variabele om rekening te houden met verschillen tussen personen waarbij een korte vrijheidsstraf of een niet-vrijheidsbenemende straf wordt opgelegd, waarin naast recidive ook andere uitkomstmaten (zoals huisvesting en werk) worden betrokken en waarin de uitkomsten bekeken worden voor verschillende subgroepen (zoals personen die voor de vrijheidsstraf werk hadden en personen die daarvoor geen werk hadden). Dergelijk onderzoek met een sterk methodologisch design kan meer inzicht geven in het speciaal preventieve effect van verschillende typen straffen in vergelijking tot elkaar voor verschillende groepen personen. Eerder onderzoek van Wermink en collega's (2023b) toont bovendien aan dat dergelijk onderzoek haalbaar is in Nederland. Het tweede vervolgonderzoek dat we aanbevelen is onderzoek naar de wisselkoers tussen vrijheidsstraffen en niet-vrijheidsbenemende straffen onder burgers én veroordeelde personen. De strafzwaarte van verschillende straffen volgens burgers geeft inzicht in de mate waarin verschillende straffen als afschrikwekkend worden gezien. De strafzwaarte van verschillende straffen volgens veroordeelde personen geeft inzicht in de ervaren strafzwaarte en dus over met welke straffen een vergelijkbare mate van afkeuring kan worden uitgedrukt. De uitkomsten van onderzoek naar de wisselkoers tussen straffen kunnen bovendien gebruikt worden om in de toekomst het speciaal preventieve effect van een korte vrijheidsstraf te onderzoeken met een RCT. Er kan dan in belangrijke mate tegemoet worden gekomen aan het gelijkheidsbeginsel door de korte vrijheidsstraf te vergelijken met een andere, niet-vrijheidsbenemende straf die op basis van eerder onderzoek als even zwaar wordt beoordeeld.

6.4 **Tot slot**

Korte vrijheidsstraffen zijn wat betreft het bereiken van strafdoelen niet te verkiezen boven niet-vrijheidsbenemende straffen. Een uitgebreid literatuuronderzoek heeft laten zien dat het speciaal preventieve effect van korte vrijheidsstraffen niet groter, en mogelijk juist geringer, is dan het speciaal preventieve effect van niet-vrijheidsbenemende straffen. Het generaal preventieve effect van korte vrijheidsstraffen wordt

ten opzichte van het algemeen preventieve effect van niet-vrijheidsbenemende straffen als beperkt of afwezig ingeschat. De korte vrijheidsstraf kan proportionele vergelding betreffen, maar het is niet de enige soort straf die leed toevoegt en proportionele afkeuring kan uitdrukken. Gezien deze bevindingen is een kritische blik op de omvangrijke inzet van korte vrijheidsstraffen in Nederland noodzakelijk. We bevelen de strafrechtspraktijk aan om kritische te reflecteren op het oogmerk waarmee gekozen wordt voor het opleggen van een korte vrijheidsstraf en waarom niet gekozen wordt voor een andere straf. Vervolgonderzoek waarmee (nog) sterkere uitspraken kunnen worden gedaan over het effect van straffen op het bereiken van verschillende strafdoelen kan een belangrijke bijdrage leveren aan de discussie over de inzet van korte vrijheidsstraffen.

Summary

Short custodial sentences

A literature study into the effect of short custodial sentences on penal goals in comparison to other sentences

More than two thirds of people released from prison in the Netherlands spent less than three months in custody. The Dutch Council for the Administration of Criminal Justice and Protection of Juveniles (RSJ) states that such short prison stays have a limited effect on penal goals and therefore advise to reduce the use of short prison stays in judicial practice. In reaction to this advice, the (former) Dutch Secretary of State for Legal Protection asked the WODC to investigate the effects of short prison stays. The WODC decided to do so in two parts. The first part, as presented in this report, involves investigating what is already known from Dutch and international scientific research about the extent to which penal goals are reached with short prison stays in comparison to other sentences. Then, based on the knowledge gaps that are found in the literature, the second part will investigate specific aspects of the impact of these short prison stays on penal goals.

In the present study, we investigate what is known in the scientific literature about the effect of *short custodial sentences* on penal goals in comparison to other types of sentences or longer custodial sentences. The main research question is:

What is known from Dutch and international scientific research about the extent to which penal goals are reached with short custodial sentences in comparison to other types of sentences or longer custodial sentences?

There is no fixed definition of short custodial sentences, but following the RSJ we consider custodial sentences of less than three months to be short custodial sentences. We define other types of sentences as all other types of sentences dictated by the public prosecutor or the judge in adult criminal law. For example, community sentence, fines, or conditional sentences with or without special conditions.

It is important to note that people can be imprisoned for a short period for reasons other than a short custodial sentence as dictated by a judge. For example, individuals can be in prison for short periods due to pre-trial detention or as a result of non-compliance to a fine or community service sentence. Pre-trial detention is relevant for this study because many short custodial sentences are partly or largely served in pre-trial detention. Short prison stays due to non-compliance are not included in this study since there was no intention to impose a custodial sentence, and therefore are not relevant for studying penal goals.

This study focuses on three penal goals: 1) *special prevention*, 2) *general prevention*, and 3) *retribution*. *Special prevention* refers to the penal goal of preventing new crimes via incapacitation, special deterrence, and resocialisation. Custodial sentences ensure incapacitation; i.e., people have less opportunities to commit new crimes when they are in prison. Custodial sentences also can be considered to have a stronger

deterrent effect as it is a more severe punishment compared to other types of sentences. Also, rehabilitation programs provided during custodial sentences in prisons can help prevent new crimes. Being imprisoned can, however, also have adverse consequences such as stigma or the loss of social ties. Compared to other types of sentences, custodial sentences can therefore both be expected to induce and reduce recidivism. Research comparing recidivism after different types of sentences can provide insight in whether the penal goal *special prevention* is reached. Research into reintegration outcomes (such as whether people have housing or a job) after different types of sentences can provide insight into resocialisation.

The penal goal *general prevention* concerns crime that is prevented because (all) people, not only punished people, refrain from criminal behaviour. General prevention can be achieved by establishing and defending (social) norms and by general deterrence. The fact that unwanted behaviour is punishable establishes a norm, and defends the norm, that this behaviour is unwanted and deserves disapproval or censure. People will refrain from this unwanted behaviour because they fear disapproval. In addition, punishment has a general deterrent effect. In theory, this effect is strongest when the punishment is severe, certain and swift. Custodial sentences can be seen as more severe punishments than other types of punishment and might therefore have a stronger general deterrent effect. To establish and defend social norms, the type and the severity of punishment is considered irrelevant. To provide insight into the penal goal general prevention, we therefore focus on research on general deterrence, comparing the general deterrent effect of different types of sentences.

The third penal goal is retribution. A sentence conveys a message of censure or disapproval by (intentionally) inflicting suffering. Retribution does not mean that the suffering caused by the sentence should be equal to the suffering caused by the crime ('an eye for an eye'). Rather, the amount of suffering inflicted by the sentence should be proportional to the severity of the crime and the culpability of the offender. To examine whether short custodial sentences are proportional, we consider research in the field of legal philosophy. There is no consensus about the exact amount of punishment that is proportional for a certain crime. Public opinion research can, however, provide insight into societal opinions concerning proportional sentences. When a certain amount of suffering is deemed proportional, different types of sentences can convey the same amount of censure. Research into exchange rates between different types of sentences (i.e., how much of a sentence [such as community service or a fine] is experienced equally severe as a custodial sentence of one day) can provide insight into how a certain amount of censure can be conveyed with different types of sentences.

Retribution can also lead to redress; proportionate sentences can provide justice to victims and society. This is the narrow definition of redress. In a broader definition, redress involves not only retribution, but also restoration of the relationships between offender, victim, and society. Practices such as victim-offender mediation, apologies, or the right to speak in court can contribute to restoration and thereby to redress. However, these practices can be used independent of the type of sentence imposed. Since the focus of this report is on comparing different types of sentences in reaching penal goals, we focus on the narrow definition of redress, i.e., redress reached by retribution. Consequently, we do not include redress as a separate penal goal in this report.

Method

In this report we examine what is already known from Dutch and international scientific literature about the extent to which penal goals are reached with short custodial sentences in comparison to other sentences. To answer this question we conducted an elaborate literature review. First, for each penal goal, a screening of the literature was done to examine how this penal goal can be defined and how to measure whether and to what extent this goal is reached. Second, for each penal goal we searched for literature that provides insight in whether and to what extent the goal is reached with short custodial sentences in comparison to other sentences. We used a number of search methods to find as much relevant literature as possible. For example, we used a large number of (Dutch and English) search terms in Google Scholar. In addition, we consulted Dutch experts who conduct research on penal goals. Knowledge derived from the first literature search and consultation with experts was used to come up with new search terms for a more targeted literature search. We also used the function provided by Google Scholar to search studies that cite an earlier study. Additionally, we used the references in found studies to find other (older) research. The studies found with these four search methods (search terms, expert consultation, citing studies, cited studies) were scanned for relevance. Relevance varied per penal goal. For special prevention, studies on outcomes after sentences that compare custodial sentences and other types of sentences or short and longer custodial sentences were deemed relevant. Only studies that took into account differences in background characteristics between people on whom different sentences were included. For (general) prevention, we focused on perception research and macro level research on the relation between sentences and crime. For retribution, research on the philosophy of law was deemed relevant. Public opinion research were deemed relevant to provide insight into societal opinions concerning proportional sentences. Research into exchange rates between different types of sentences among convicted people were used to provide insight into the experienced severity of sentences.

Main findings

Special prevention

Recidivism after short custodial sentences is similar to or higher than recidivism after non-custodial sentences

Most Dutch and international scientific research indicated that recidivism rates are not lower after short custodial sentences than after non-custodial sentences such as fines, community services or suspended sentences. In fact, most studies reported higher recidivism rates after short custodial sentences compared to other types of sentences. This finding is supported by studies using strong research design (i.e., natural experiments or studies using an instrumental variable), however an equal amount of studies using strong research design also report similar recidivism rates after short custodial sentences compared to other types of sentences.

The relation between the duration of custodial sentences and recidivism is unclear

There is only limited national and international research on the relation between the duration of custodial sentences and recidivism. The research findings are mixed. Some studies found that longer prison stays are not related to recidivism while other studies reported that longer prison stays are related to a decrease in recidivism. One study

even found that longer prison stays were associated with higher recidivism rates. It remains therefore unclear if longer custodial sentences lead to more or less recidivism compared to short custodial sentences.

The effect of short custodial sentences compared to other sentences on rehabilitation outcomes is unclear

No Dutch research is available which compares custodial sentences with other types of sentences such as fines, community service, or suspended sentences on rehabilitation outcomes. One study in the Netherlands did show lower employment rates after custodial sentences of more than six months than after shorter custodial sentences. The limited amount of international research into rehabilitation outcomes found mixed results. Some studies found no effect of short custodial sentences on rehabilitation outcomes, while other studies showed that short custodial sentences increase or decrease the probability of rehabilitation outcomes, like being employed or having a source of income.

People who were employed before prison are more likely to experience negative effects of short custodial sentences compared to people who were not employed

National and international studies on the differential effects of short custodial sentences, i.e., whether the effect of short custodial sentences are different for different people, are scarce. Three international studies found that negative effects of short custodial sentences (i.e., an increased likelihood of recidivism or a decrease in the probability to be employed) are especially present for people who were employed before prison. National and international research found that the effects of short custodial sentences varied depending on age and age and criminal history.

General prevention

It is difficult to empirically test whether (and which types of) sentences prevent new crimes in general

The best way to test general prevention is to compare crime rates and punishment risks between regions or times across different types of sentences can. However, when there are differences in the probability that certain sentences are imposed, there will most likely also be other differences between regions or times. For example, in the probability of arrest or economic circumstances. It is therefore difficult to test whether differences in crime are caused by differences in the probability a certain type of sentence is imposed.

The general deterrent effect of short custodial sentences seems to be small or absent

International macro level research finds that larger prison populations and a higher probability to receive a custodial sentence when convicted are related to lower crime rates. This might indicate that custodial sentences have a stronger deterrent effect compared to other types of sentences, however, incapacitation may also explain this effect. Reported effects can thus be seen as the upper limit of a possible deterrent effect of custodial sentences. The included studies suggest that the deterrent effect of custodial sentences is, at best, relatively small.

Increasing the probability of arrest or punishment seems to have a stronger deterrent effect in general than the type or severity of the sentence

Various international studies found that increasing the probability of arrest has a stronger deterrent effect on crime compared to the probability of receiving a custodial sentence. Also perception research found that perceptions of the certainty of punishment were related to crime rates, whereas the severity of punishment was not clearly related to crime rates.

Longer custodial sentences seem to have no (extra) deterrent effect on crime compared to shorter custodial sentences

International research found (almost) no deterrent effects of longer custodial sentences compared to short custodial sentences on crime.

Retribution

Both ordinal and cardinal proportionality are important to determine the proportional amount of suffering a sentence should inflict. Measuring cardinal proportionality objectively is, however, a legal-political issue.

Retribution is achieved by inflicting a proportional amount of suffering. The proportional amount of suffering depends on the severity of the crime and the culpability of the offender. Both ordinal and cardinal proportionality are important. Ordinal proportionality means that equally severe crimes deserve equal amounts of punishment and that (much) more severe crimes deserve (much) more severe punishment. Ordinal proportionality is included in Dutch penal law. The law includes maximum sentences depending on the severity of the crime and the culpability of the offender. It is not possible to determine cardinal proportionality i.e., the exact amount of suffering that is proportional for a certain crime. What threat of punishment is proportional, and thus also whether short custodial sentences are proportional, for a certain crime is a matter of (legal-political) choice. Whether the penal goal retribution is reached with short custodial sentences (or other sentences) is thus unclear. When a certain amount of suffering is deemed proportional, this severity of punishment can be achieved with different types of sentences.

In the Netherlands there is public support for various types of sentences

Public opinion research found that there is support for various types of sentences. In general, though the Dutch public does not think sentences are severe enough. If people are informed about the crime and the (circumstances of) the offender the gap in sentence severity between judges and the general public narrows. International research found limited differences between crime victims and the general public in punitiveness in general or in support for different types of sentences.

Convicted people experience short custodial sentences as equally severe as slightly longer non-custodial sentences

International research shows that in general, convicted persons experience custodial sentences as more severe and punitive compared to non-custodial sentences. However, the difference seems to be minimal. Slightly longer non-custodial sentences are experienced as severe and punitive as custodial sentences. Not only custodial sentences, but also other types of sentences can therefore convey a proportional amount of censure. To our knowledge, there is no research in the Netherlands about the exchange rates between different types of sentences among convicted people.

Discussion

This literature review shows that there is no extra special preventive effect of short custodial sentences compared to other types of sentences. Recidivism rates are not lower after short custodial sentences than after other types of sentences. Studies with a strong research design find either similar or higher recidivism rates after short custodial sentences compared to other types of sentences. There is very little research in the Netherlands on the (general) preventive effect of short custodial sentences compared to other types of sentences. International research provides little evidence for a general deterrent effect of short custodial sentences. The extra general deterrent effect of short custodial sentences compared to other types of sentences is considered to be small or absent. Retribution is defined as the proportional infliction of suffering to convey a message of censure or disapproval. Short custodial sentences can be proportional, but the same applies to other types of sentences. International research into exchange rates shows that custodial sentences are experienced as severe as slightly longer non-custodial sentences. The same amount of censure can thus be conveyed by different types of sentences.

Limitations

A first limitation of this study is the decision to only include short custodial sentences in this research, while in the Netherlands a substantial number of people are imprisoned for less than three months due to non-compliance to a fine or community service sentence. The programming available for people in prison due to non-compliance provides very few opportunities for resocialisation. The possibility that prison has unintended, adverse consequences may be larger for persons who are imprisoned due to non-compliance compared to persons who are imprisoned for a short custodial sentence.. In the debate about short prison stays, it is therefore important to also take prison stays due to non-compliance into account. Second, this study is not a systematic review as the search was not conducted with previously defined search terms and criteria. A systematic review would be more transparent and replicable, however, the research question of this report was considered too broad for a systematic review. We tried to find research on both special prevention, (general) prevention and retribution, and did not know beforehand which search terms should be used or which literature should be considered relevant. Although our search strategy is less transparent, we did a very thorough literature search and therefore trust that we have included (almost) all the relevant literature in this report. Third, in this report we did not address redress as a separate penal goal. Redress can be reached through retribution and is only in this narrow definition included in the report. In a more broad definition, redress involves not only retribution, but also restoration of the relation between offender, victim and society. Practices such as victim-offender mediation, apologies, or the right to speak in court can contribute to restoration and thereby to redress. However, these practices can be used independent of the type of sentence imposed. Redress in this more broad definition is therefore beyond the scope of this report on comparing different types of sentences.

Future research

There is already a variety of research on special prevention, however, some knowledge gaps exist. First, it is recommended to do more research with strong research designs to identify the causal effect of custodial sentences in comparison to other types of sentences. Randomised controlled trials (RCT), in which an experimental group is

convicted to a short custodial sentence, while a control group receives another type of punishment or no punishment, are the best way to identify these causal effects. It is, however, very hard to implement an RCT within the legal framework due to, among other things, the principle of equal treatment. Natural experiments or instrumental variable studies are a more feasible next best option as they offer stronger causal evidence than matching or regression studies. It is preferable to combine quantitative research with qualitative research in order to gain more insight in how and why different types of sentences affect recidivism. Second, further research into the intended (such as resocialization) and unintended consequences of short custodial sentences is recommended. There is hardly any research in the Netherlands that compares short custodial sentences with other types of sentences and looks into resocialisation and rehabilitation outcomes such as housing, work, social relations, physical and mental health or values and norms. Third, it is recommended to gain more insight in the differential effects of custodial sentences, both in the effects of various lengths of detention as in the effects on different groups of people.

There is hardly any research in the Netherlands into the general preventive effect of punishment. International research shows that it is hard to establish the preventive effect of custodial sentences in comparison to other types of sentences. Although it is recommended to also study the preventive effect of custodial sentences in the Netherlands, it is important to realise that this is not easy to investigate. Whether short custodial sentences have a stronger deterrent effect on crime than other types of sentences can be studied using variation in the probability to receive a custodial sentence over time and relating this to variations in the crime rate. Variations in crime rates can, besides by changes in the sanction regime, also be explained by many other simultaneous changes. It is therefore complicated to establish the preventive effect of sentences. Another method to gain insight in (general) prevention is to study perceptions. Are people aware of the (severity of) punishment for certain crimes? Do people report less criminal intentions if they expect a custodial sentence? Also research into exchange rates, i.e., how much of various other types of sentences do Dutch people experience as equally severe as a short custodial sentence, can provide insight in whether custodial sentences are seen as more severe and thus more deterrent compared to other types of sentences.

Retribution requires a proportional infliction of suffering. A proportional infliction of suffering conveys a proportional amount of censure or disapproval. More research into exchange rates between various types of sentences (i.e., how much of various types of sentences are perceived as equally severe) among convicted people is needed to gain insight into the experienced severity of one sentence in relation to another sentence. This may shed light on which sentences can inflict a similar amount of suffering and thereby convey a similar amount of censure as short custodial sentences. The exchange rate can serve as input for the LOVS, the national sentencing benchmark in the Netherlands. In the LOVS no general guideline exists for converting the proposed sentences.

Considering the feasibility of the various suggested research ideas and the relevance of these ideas for Dutch policy, we recommend the Dutch Secretary of State for Legal Protection to initiate two types of further research in the short term. First, we recommend a study using an instrumental variable to compare people convicted to short custodial sentences to people convicted to other types of sentences. This study should not only focus on recidivism, but also on other outcomes (such as housing or employment) and on how the effects of sentences differ between (groups of) people.

Second, we recommend to study exchange rates between custodial and non-custodial sentences among the general public and among convicted people. Insight into opinions about the severity of punishment among the general public clarifies the extent to which different sentences are generally perceived as deterrent. Insight into experiences concerning the severity of punishment among convicted people sheds light on the actual experienced suffering and thereby in which sentences convey a similar amount of censure. Moreover, the results of this study can be used to set up a RCT in the future in which the principle of equality is largely met by including a sentence alongside the short custodial sentence, which is experienced as severe as a short custodial sentence.

Conclusion

More research is needed to understand whether penal goals are reached with short custodial sentences in comparison to other sentences. Nevertheless, the present research provides enough reasons to restrict the use of short custodial sentences. After all, this research shows that short custodial sentences are not to be preferred over other sentences when it comes to reaching penal goals. There are various non-custodial sentences possible within the Dutch legal penal system. These sentences, served in the community, are in general less invasive and the execution costs are typically lower. The extensive use of short custodial sentences in the Netherlands and the motivation to do so require a critical reflection.

Literatuur

- Aarten, P. G., Denkers, A., Borgers, M. J., & van der Laan, P. H. (2014). Suspending re-offending? Comparing the effects of suspended prison sentences and short-term imprisonment on recidivism in the Netherlands. *European Journal of Criminology*, 11(6), 702-722.
- Aarten, P. G., Denkers, A., Borgers, M. J., & van der Laan, P. H. (2015a). Reconviction rates after suspended sentences: Comparison of the effects of different types of suspended sentences on reconviction in the Netherlands. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 59(2), 143-158.
- Aarten, P. G., Van Gelder, J. L., Lamet, W., Borgers, M. J., & Van der Laan, P. H. (2015b). Exploring public support for suspended sentences in the Netherlands. *European Journal of Criminology*, 12(2), 188-207.
- Aebi, M. F., & Tiago, M. M. (2021). *Space I - 2020 – Council of Europe annual penal statistics: Prison populations*. Council of Europe.
- Al Weswasi, E. (2019). *Does paying extended time for crime foster recidivism?* Stockholm Universitet.
- Allison, P. D. (2009). *Fixed effects regression models*. Sage Publications.
- Andersen, S. H. (2015). Serving time or serving the community? Exploiting a policy reform to assess the causal effects of community service on income, social benefit dependency and recidivism. *Journal of Quantitative Criminology*, 31(4), 537-563.
- Andersen, S. N., & Telle, K. (2022). Better out than in? The effect on recidivism of replacing incarceration with electronic monitoring in Norway. *European Journal of Criminology*, 19(1), 55-76.
- Angrist, J. D. (2006). Instrumental variables methods in experimental criminological research: What, why and how. *Journal of Experimental Criminology*, 2, 23-44.
- Apel, R. (2022). Sanctions, perceptions, and crime. *Annual Review of Criminology*, 5(16), 16.11-16.23.
- Apel, R., & Nagin, D. S. (2011). General deterrence: A review of recent evidence. *Crime and Public Policy*, 4, 411-436.
- Apel, R., & Sweeten, G. (2010). The impact of incarceration on employment during the transition to adulthood. *Social Problems*, 57(3), 448-479.
- Applegate, B. K. (2014). Of race, prison, and perception: Seeking to account for racially divergent views on the relative severity of sanctions. *American Journal of Criminal Justice*, 39(1), 59-76.
- Ashworth, A. (2010). *Sentencing and criminal justice*. Cambridge University Press.
- Ashworth, A. (2017). Prisons, proportionality and recent penal history. *The Modern law review*, 80(3), 473-488.
- Assink, B., Dekkers, M., Keppenne, P., & Pepels, N. (2010). *Het beslisgedrag van de rechter*. Universiteit van Maastricht.
- Bäckman, O., Estrada, F., & Nilsson, A. (2018). Locked up and locked out? The impact of imprisonment on labour market attachment. *The British Journal of Criminology*, 58(5), 1044-1065.
- Bagaric, M. (2014). Proportionality in sentencing: The need to factor in community experience, not public opinion. In J. Ryberg & J. Roberts (Red.), *Popular punishment; on the normative significance of public opinion*. Oxford University Press.
- Banks, C. (2004). *Criminal justice ethics: Theory and practice*. Sage Publications.
- Bar-Ilan, A., & Sacerdote, B. (2004). The response of criminals and noncriminals to fines. *The Journal of Law and Economics*, 47(1), 1-17.

- Beccaria, C. (1819). *An essay on crimes and punishments*. Philadelphia: Philip H. Nicklin.
- Berecochea, J. E., & Jaman, D. R. (1981). *Time served in prison and parole outcome: An experimental study*. California Department of Corrections.
- Berghuis, A. (2008). De olifant in de kamer; generale preventie en criminaliteitstrends. *Justitiële verkenningen*, 6(2), 1.
- Berghuis, M., Palmen, H., Cochran, J., & Nieuwbeerta, P. (2022). Visitation enablers and barriers: Evaluating the influences of practical, relational, and experiential factors on visitation in dutch prisons. *Crime & Delinquency*, 68(12), 2225-2252.
- Bhuller, M., Dahl, G. B., Løken, K. V., & Mogstad, M. (2020). Incarceration, recidivism, and employment. *Journal of Political Economy*, 128(4), 1269-1324.
- Binder, G., & Notterman, B. (2017). Penal incapacitation: A situationist critique. *American Criminal Law Review*, 54, 1-56.
- Bleichrodt, E. (2018). Vrijheidsbeperking en vrijheidsbeneming in het Nederlands strafrechtelijk sanctierecht. *Preadviezen Vereniging voor de vergelijkende studie van het recht*, 2018-1, 153-188.
- Blumstein, A., & Cohen, J. (1980). Sentencing of convicted offenders: An analysis of the public's view. *Law & society review*, 14, 223.
- Bonta, J., & Andrews, D. A. (2007). Risk-need-responsivity model for offender assessment and rehabilitation. *Rehabilitation*, 6(1), 1-22.
- Boone, M. (2016). Effectiviteit van straffen. In M. Boone (Ed.), *Criminologie en strafrecht* (pp. 215-247). Den Haag: Boom criminologie.
- Boone, M. (2019). *Paradoxen van toezicht: Straffen in het hart van de samenleving*. Boom Criminologie.
- Boone, M. (2020). Sanctierecht: Toepassing en beëindiging van werkstraffen en voorwaardelijke straffen in het volwassenenstrafrecht. In C. Bijleveld, A. Akkermans, M. Malsch, B. Marseille, & M. Smit (Red.), *Nederlandse encyclopedie empirical legal studies* (pp. 889-911). Boom Juridisch.
- Boone, M., & Korf, D. (2010). Bestrafing van cocaïnesmokkelaars: Richtlijnen, rechters, rechtbanken en de persoon van de dader. *Tijdschrift voor Criminologie*, 52(3), 239-257.
- Boone, M., Nieuwbeerta, P., Rap, S., Schuyt, P., & Liefwaard, T. (2021). *Vervangende taakstraf bij het niet betalen van een geldboete: Pre-evaluatie*. Universiteit Leiden.
- Bosker, O. J. (1997). *Snelrecht: De generaal en speciaal preventieve effecten van sneller straffen*. Rijksuniversiteit Groningen.
- Brisman, A., & Carrabine, E. (2018). Deterrence. In A. Brisman, E. Carrabine, & N. South (Red.), *The routledge companion to criminological theory and concepts* (pp. 83-86). Routledge.
- Bruinsma, G. J. (2018). Classical theory: The emergence of deterrence theory in the age of enlightenment. In D. Nagin, F. T. Cullen, & C. L. Jonson (Red.), *Deterrence, choice, and crime* (pp. 3-28). Routledge.
- Bun, M. J., Kelaher, R., Sarafidis, V., & Weatherburn, D. (2020). Crime, deterrence and punishment revisited. *Empirical economics*, 59(5), 2303-2333.
- Chalfin, A., & McCrary, J. (2017). Criminal deterrence: A review of the literature. *Journal of Economic Literature*, 55(1), 5-48.
- Claessen, J. (2021). Pleidooi voor de terugdringing van de korte gevangenisstraf. *Tijdschrift voor Strafrecht*, 2021(3), 131-137.
- Cleiren, C. (2003). Genoegdoening aan slachtoffers in het strafrecht. In A. Zijdeveld & C. Du Perron (Red.), *Handelingen Nederlandse juristen-vereniging* (pp. 33-104). Kluwer.

- Cleven, I., Lens, K. M. E., & Pemberton, A. (2015). *De rol van herstelbemiddeling in het strafrecht: Eindrapportage onderzoek pilots herstelbemiddeling*. Tilburg: INTERVICT.
- Cornwell, C., & Trumbull, W. N. (1994). Estimating the economic model of crime with panel data. *The review of Economics and Statistics*, 76(2), 360-366.
- Corstens, G. J. M. (2008). *Het Nederlands strafprocesrecht*. Deventer: Wolters Kluwer.
- Costelloe, M. T., Chiricos, T., & Gertz, M. (2009). Punitive attitudes toward criminals: Exploring the relevance of crime salience and economic insecurity. *Punishment & Society*, 11(1), 25-49.
- Crouch, B. M. (1993). Is incarceration really worse? Analysis of offenders' preferences for prison over probation. *Justice Quarterly*, 10(1), 67-88.
- Cullen, F. T., Fisher, B. S., & Applegate, B. K. (2000). Public opinion about punishment and corrections. *Crime and justice*, 27, 1-79.
- De Groot-van Leeuwen, L., Laemers, M., & Sportel, I. (2015). *Het vonnis beter uitgelegd? Maatschappelijke effecten van beter motiveren in de strafrechtspraak*. Raad voor de rechtspraak.
- De Jong, F., & Kelk, C. (2021). Proportionaliteit als interpretatief principe. In T. Kooimans, J. Ouwerker, C. Rijken, & J. Simmelink (Red.), *Op zoek naar evenwicht: Liber amicorum Marc Groenhuijsen* (pp. 351-364). Deventer: Wolters Kluwer.
- De Jonge, G., Cremers, H., & Serrarens, J. (2022). *Het bajesboek: Handboek voor gedetineerden en hun hulpverleners*. Boom.
- De Keijser, J. W. (2000). *Punishment and purpose: From moral theory to punishment in action*. Thela Thesis.
- De Keijser, J. W. (2001). Theoretische reflectie: De vergeten basis voor een bezonnen rechtspleging. *Delikt en Delinkwent*, 31, 390-415.
- De Keijser, J. W. (2014). Penal theory and popular opinion: The deficiencies of direct engagement. In J. Ryberg & J. Roberts (Red.), *Popular punishment: On the normative significance of public opinion* (pp. 101-118).
- De Keijser, J. W., Van Koppen, P. J., & Elffers, H. (2006). Op de stoel van de rechter; oordeelt het publiek net zo als de strafrechter. *Research Memoranda Raad voor de Rechtspraak*, 2(2), 1-78.
- De Keijser, J. W., Van Koppen, P. J., & Elffers, H. (2007). Bridging the gap between judges and the public? A multi-method study. *Journal of Experimental Criminology*, 3(2), 131-161.
- De Loeff, J., Van de Haar, M., Van Gemmert, N., & Bruggeman, M. (2018). *Dji in getal: 2013-2017*. Den Haag: DJI.
- Dekker, S. (2021a). *Jeugdcriminaliteit; brief van de minister voor rechtsbescherming*. Ministerie van Justitie en Veiligheid.
- Dekker, S. (2021b). *Reactie op advies RSJ korte detenties nader bekeken*. Ministerie van Justitie en Veiligheid.
- Dirkzwager, A., Blokland, A., Nannes, K., & Vroonland, M. (2015). Effecten van detentie op het vinden van werk en een woning. *Tijdschrift voor Criminologie*, 57(1), 5-30.
- Dirkzwager, A., Lamet, W., Nieuwbeerta, P., Blokland, A., & van der Laan, P. (2009a). Na detentie: De gevolgen van rechtspraak. *Rechtstreeks*, 2009(1), 6-34.
- Dirkzwager, A., Nieuwbeerta, P., & Fiselier, J. P. S. (2009b). Onbedoelde gevolgen van vrijheidsstraffen; een literatuurstudie. *Tijdschrift voor Criminologie*, 51(1), 21-41.
- DJI (2021). *Infographic gevangeniswezen 2021*. Geraadpleegd op 15 maart 2022 via <https://www.dji.nl>.

- Doekhie, J. V. O. R. (2019). *Dimensions of desistance: A qualitative longitudinal analysis of different dimensions of the desistance process among long-term prisoners in the Netherlands*. Leiden Universiteit Leiden.
- Drago, F., Galbiati, R., & Vertova, P. (2009). The deterrent effects of prison: Evidence from a natural experiment. *Journal of political economy*, 117(2), 257-280.
- Duff, A. (2001). Punishment, communication, and community. In D. Matravers & J. Pike (Red.), *Debates in contemporary political philosophy*. Routledge.
- Duff, A. (2003). *Punishment, communication, and community*. Oxford university press.
- Durham, A. M. (1988). Crime seriousness and punitive severity: An assessment of social attitudes. *Justice quarterly*, 5(1), 131-153.
- Elbers, J. M., Van Ginneken, E., Boone, M., Nieuwbeerta, P., & Palmen, H. (2021). Straffen en belonen in detentie: Een planevaluatie van het Nederlandse systeem van promoveren en degraderen. *Tijdschrift voor Criminologie*, 63(3), 263-291.
- Elffers, H. (2008). Afschrikking en het aanleren van normen: De theorie van kelman toegepast op het strafrecht. *Justitiële verkenningen*, 6(2), 6.
- Elffers, H., & De Keijser, J. (2004). Het geloof in de kloof: Wederzijdse beelden van rechters en publiek. In J. De Keijser & H. Elffers (Red.), *Het maatschappelijk oordeel van de strafrechter: De wisselwerking tussen rechter en samenleving* (pp. 53-84). Boom.
- Elffers, H., & De Keijser, J. (2009). Het ongeloof in de kloof: Wat moeten we denken van de uiteenlopende resultaten van onderzoek naar de punitiviteitskloof? *Delikt en Delinkwent*, 39(8), 842-850.
- Entorf, H., & Spengler, H. (2015). Crime, prosecutors, and the certainty of conviction. *European journal of law and economics*, 39, 167-201.
- Farell, G. (2011). Situational crime prevention and its discontents: Rational choice and harm reduction versus 'cultural criminology'. In M. Natarajan (Red.), *Crime opportunity theories: Routine activity, rational choice and their variant*. Routledge.
- Geerken, M., & Gove, W. R. (1977). Deterrence, overload, and incapacitation: An empirical evaluation. *Social forces*, 56(2), 424-447.
- Geerken, M. R., & Gove, W. R. (1974). Deterrence: Some theoretical considerations. *Law & society review*, 9, 497-513.
- Gelb, K. (2011). *Alternatives to imprisonment: Community views in victoria*. Sentencing Advisory Council.
- Gendreau, P., Goggin, C., & Cullen, F. T. (1999). *The effect of prison sentences on recidivism*. Department of the Solicitor General.
- Giordano, P. C., Cernkovich, S. A., & Rudolph, J. L. (2002). Gender, crime, and desistance: Toward a theory of cognitive transformation. *American journal of sociology*, 107(4), 990-1064.
- Glazerman, S., Levy, D. M., & Myers, D. (2003). Nonexperimental versus experimental estimates of earnings impacts. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 589, 63-93.
- Green, D. P., & Winik, D. (2010). Using random judge assignments to estimate the effects of incarceration and probation on recidivism among drug offenders. *Criminology*, 48(2), 357-387.
- Hart, H. L. A. (1968). *Punishment and responsibility: Essays in the philosophy of law*. Clarendon Press.
- Harte, J. M., Malsch, M., Van Dijk, D., & Vergouw, S. (2014). *De voorwaardelijke straf: Stok achter de deur of vrijbrief voor de verdachte?* NSCR.
- Hartnagel, T. F., & Templeton, L. J. (2012). Emotions about crime and attitudes to punishment. *Punishment & Society*, 14(4), 452-474.
- Henneguelle, A., Monnery, B., & Kensey, A. (2016). *Better at home than in prison? The effects of electronic monitoring on recidivism in France*. HAL.

- Hirschi, T. (1969). *Causes of delinquency*. Berkeley, CA: University of California Press.
- Hjalmarsson, R., & Lindquist, M. J. (2020). *The health effects of prison*. CEPR Discussion paper, No. DP15214.
- Hough, M., & Roberts, J. V. (1999). Sentencing trends in Britain: Public knowledge and public opinion. *Punishment & Society*, 1(1), 11-26.
- Hucklesby, A., Beyens, K., & Boone, M. (2021). Comparing electronic monitoring regimes: Length, breadth, depth and weight equals tightness. *Punishment & Society*, 23(1), 88-106.
- Husak, D. (2022). Retributivism and over-punishment. *Law and Philosophy*, 41(2), 169-191.
- Hutton, N. (2005). Beyond populist punitiveness? *Punishment & Society*, 7(3), 243-258.
- Inspectie Justitie & Veiligheid (2018a). *De terroristen afdelingen in Nederland*. Inspectie Justitie en Veiligheid.
- Inspectie Justitie & Veiligheid (2018b). *Het arrestantenregime, een wankel evenwicht*. Inspectie Justitie en Veiligheid.
- Janssen, J. (1999). *Laat maar zitten: Een exploratief onderzoek naar de werking van de korte vrijheidsstraf*. Boom Juridische uitgever.
- Johnson, R., & Raphael, S. (2012). How much crime reduction does the marginal prisoner buy? *The Journal of Law and Economics*, 55(2), 275-310.
- Johnston, H., & Godfrey, B. (2013). The perennial problem of short prison sentences. *The Howard Journal of Criminal Justice*, 52, 433.
- Kannegieter, G. (1994). *Ongelijkheid in de straftoemeting: De invloed van de sociale positie van de verdachte op strafrechtelijke beslissingen*. Groningen: Wolters-Noordhoff.
- Kantorowicz-Reznichenko, E., & Luining, E. (2016). De dagboete: Reden voor nieuwe overpeinzing? *Trema straftoemetingsbulletin*, 39(1), 6-13.
- Kensley, A., & Benaouda, A. (2011). Les risques de récidive des sortants de prison. Une nouvelle évaluation. *Cahiers d'études pénitentiaires et criminologiques*, 36, 1-8.
- Killias, M., Aebi, M., & Ribeaud, D. (2000). Does community service rehabilitate better than short-term imprisonment?: Results of a controlled experiment. *The Howard Journal of Criminal Justice*, 39(1), 40-57.
- Killias, M., Gilliéron, G., Villard, F., & Poglia, C. (2010). How damaging is imprisonment in the long-term? A controlled experiment comparing long-term effects of community service and short custodial sentences on re-offending and social integration. *Journal of Experimental Criminology*, 6(2), 115-130.
- Kirk, D. S., & Wakefield, S. (2018). Collateral consequences of punishment: A critical review and path forward. *Annual Review of Criminology*, 1, 171-194.
- Klement, C. (2015). Comparing the effects of community service and imprisonment on reconviction: Results from a quasi-experimental Danish study. *Journal of Experimental Criminology*, 11(2), 237-261.
- Kling, J. R. (2006). Incarceration length, employment, and earnings. *American economic review*, 96(3), 863-876.
- Kunst, M. (2012). Mental health problems and satisfaction with amount of state compensation for intentional violent crime victimization in the Netherlands. *Community mental health journal*, 48, 527-534.
- Kunst, M., Popelier, L., & Varekamp, E. (2015). Victim satisfaction with the criminal justice system and emotional recovery: A systematic and critical review of the literature. *Trauma, Violence, & Abuse*, 16(3), 336-358.
- Kurtovic, E. G. (2017). *Invisible bars: The impact of having a criminal record on young adults' position in the labour market*. Den Haag: Eleven international publishing.

- Lageson, S., & Uggen, C. (2013). How work affects crime—and crime affects work—over the life course. In C. L. Gibson & M. D. Krohn (Red.), *Handbook of life-course criminology* (pp. 201-212). Springer.
- Laub, J. H., & Sampson, R. J. (1993). Turning points in the life course: Why change matters to the study of crime. *Criminology*, *31*(3), 301-325.
- Laxminarayan, M. (2013a). The effect of retributive and restorative sentencing on psychological effects of criminal proceedings. *Journal of Interpersonal Violence*, *28*(5), 938-955.
- Laxminarayan, M. (2013b). Interactional justice, coping and the legal system: Needs of vulnerable victims. *International Review of Victimology*, *19*(2), 145-158.
- Laxminarayan, M., & Pemberton, A. (2014). The interaction of criminal procedure and outcome. *International Journal of Law and Psychiatry*, *37*(6), 564-571.
- Leferink, S. B. L., & Vos, K. H. (2008). *Spreekrecht en schriftelijke slachtofferverklaring: Recht of kans?* Slachtofferhulp Nederland.
- Lens, K. M., Pemberton, A., & Bogaerts, S. (2013). Heterogeneity in victim participation: A new perspective on delivering a victim impact statement. *European Journal of Criminology*, *10*(4), 479-495.
- Lens, K. M., Pemberton, A., Brans, K., Braeken, J., Bogaerts, S., & Lahlah, E. (2015). Delivering a victim impact statement: Emotionally effective or counter-productive? *European Journal of Criminology*, *12*(1), 17-34.
- Lens, K. M. E., Pemberton, A., & Groenhuijsen, M. (2010). *Het spreekrecht in Nederland: Een bijdrage aan het emotioneel herstel van slachtoffers?* Tilburg: INTERVICT.
- Levitt, S. D. (1996). The effect of prison population size on crime rates: Evidence from prison overcrowding litigation. *The quarterly journal of economics*, *111*(2), 319-351.
- Light, M. T., & Wermink, H. (2021). The criminal case processing of foreign nationals in the Netherlands. *European Sociological Review*, *37*, 104-120.
- Loeffler, C. E. (2013). Does imprisonment alter the life course? Evidence on crime and employment from a natural experiment. *Criminology*, *51*(1), 137-166.
- Loeffler, C. E., & Nagin, D. S. (2022). The impact of incarceration on recidivism. *Annual Review of Criminology*, *5*, 133-152.
- Loughran, T. A., Mulvey, E. P., Schubert, C. A., Fagan, J., Piquero, A. R., & Losoya, S. H. (2009). Estimating a dose-response relationship between length of stay and future recidivism in serious juvenile offenders. *Criminology*, *47*(3), 699-740.
- Loughran, T. A., Paternoster, R., & Weiss, D. B. (2015). Deterrence. In A. R. Piquero (Red.), *The handbook of criminological theory* (pp. 50-74). John Wiley & Sons.
- Malsch, M., Dijkman, N., & Akkermans, A. (2015). *Het zichtbare slachtoffer: Privacy van slachtoffers binnen het strafproces*. NSCR.
- Martin, S. E., Annan, S., & Forst, B. (1993). The special deterrent effects of a jail sanction on first-time drunk drivers: A quasi-experimental study. *Accident Analysis & Prevention*, *25*(5), 561-568.
- Maruna, S., Immarigeon, R., & LeBel, T. P. (2013). *Ex-offender reintegration: Theory and practice*. In *After crime and punishment: Pathways to offender reintegration* (pp. 21-44). Abingdon: Routledge.
- Matsueda, R. L. (1992). Reflected appraisals, parental labeling, and delinquency: Specifying a symbolic interactionist theory. *American journal of sociology*, *97*(6), 1577-1611.
- May, D. C., Applegate, B. K., Ruddell, R., & Wood, P. B. (2014). Going to jail sucks (and it really doesn't matter who you ask). *American Journal of Criminal Justice*, *39*(2), 250-266.

- May, D. C., & Wood, P. B. (2005). What influences offenders' willingness to serve alternative sanctions? *The Prison Journal*, 85(2), 145-167.
- May, D. C., & Wood, P. B. (2010). *Ranking correctional punishments: Views from offenders, practitioners, and the public*. Carolina Academic Press.
- May, D. C., Wood, P. B., & Eades, A. (2008). Lessons learned from punishment exchange rates: Implications for theory, research, and correctional policy. *The Journal of Behavior Analysis of Offender and Victim Treatment and Prevention*, 1(2), 187.
- May, D. C., Wood, P. B., Mooney, J. L., & Minor, K. I. (2005). Predicting offender-generated exchange rates: Implications for a theory of sentence severity. *Crime & Delinquency*, 51(3), 373-399.
- Mayhew, P., & Van Kesteren, J. (2002). Cross-national attitudes to punishment. In J. Roberts & M. Hough (Red.), *Changing attitudes to punishment, public opinion, crime and justice*. Wilan Publishing.
- McFadyen, R. G. (1995). Coping with threatened identities: Unemployed people's self-categorizations. *Current Psychology*, 14, 233-256.
- Meade, B., Steiner, B., Makarios, M., & Travis, L. (2013). Estimating a dose-response relationship between time served in prison and recidivism. *Journal of research in crime and delinquency*, 50(4), 525-550.
- Mears, D. P., Cochran, J. C., & Cullen, F. T. (2015). Incarceration heterogeneity and its implications for assessing the effectiveness of imprisonment on recidivism. *Criminal Justice Policy Review*, 26(7), 691-712.
- Meijer, R., Moolenaar, D., Choenni, R., & Van den Braak, S. (2021). *Criminaliteit en rechtshandhaving 2020*. WODC. Cahier 2021-22.
- Meijer, S., & van Ginneken, E. (2018). Visie op resocialisatie? *Strafblad: het nieuwe tijdschrift voor strafrecht*, 16(5), 35-41.
- Moolenaar, D. E. G. (2005). Uitgaven aan criminaliteit. In A. T. J. Eggen & W. Van der Heide (Red.), *Criminaliteit en rechtshandhaving 2004* (pp. 211-243). Boom Jurische uitgevers. Onderzoek en beleid 237.
- Moore, N. T., May, D. C., & Wood, P. B. (2008). Offenders, judges, and officers rate the relative severity of alternative sanctions compared to prison. *Journal of Offender rehabilitation*, 46(3-4), 49-70.
- Morris, N. (1974). *The future of imprisonment*. Chicago: University of Chicago Press.
- Morris, N., & Tonry, M. (1991). *Between prison and probation: Intermediate punishments in a rational sentencing system*. Oxford University Press.
- Mueller-Smith, M. (2015). The criminal and labor market impacts of incarceration. *Unpublished Working Paper*, 18.
- Mulder, J. D. W. E. (2010). Hoe schadevergoeding kan leiden tot gevoelens van erkenning en gerechtigheid: Lessen uit de praktijk van het schadefonds geweldsmisdrijven. *Nederlands Juristenblad*, 84(5), 293-296.
- Nagin, D. S. (1998). Criminal deterrence research at the outset of the twenty-first century. *Crime and justice*, 23, 1-42.
- Nagin, D. S. (2013a). Deterrence in the twenty-first century. *Crime and justice*, 42(1), 199-263.
- Nagin, D. S. (2013b). Deterrence: A review of the evidence by a criminologist for economists. *Annual Review of Economics*, 5(1), 83-105.
- Nagin, D. S. (2018). Deterrent effects of the certainty and severity of punishment. In D. Nagin, F. T. Cullen, & C. L. Jonson (Red.), *Deterrence, choice, and crime* (pp. 157-185). Routledge.
- Nagin, D. S., Cullen, F. T., & Jonson, C. L. (2009). Imprisonment and reoffending. *Crime and justice*, 38(1), 115-200.

- Nagin, D. S., & Snodgrass, G. M. (2013). The effect of incarceration on re-offending: Evidence from a natural experiment in pennsylvania. *Journal of Quantitative Criminology*, 29(4), 601-642.
- Nieuwbeerta, P., Nagin, D. S., & Blokland, A. A. (2009). Assessing the impact of first-time imprisonment on offenders' subsequent criminal career development: A matched samples comparison. *Journal of Quantitative Criminology*, 25(3), 227-257.
- NJCM. (2021). *Mensenrechtelijke aspecten van kortdurende detentie in Nederland*. NJCM.
- Noyon, L. (2021). *Strafrecht en publieke opinie: Een onderzoek naar de relatie tussen de strafrechtspleging en het publiek, met bijzondere aandacht voor het openbaar ministerie*. Leiden University.
- Ouimet, M., & Coyle, E. J. (1991). Fear of crime and sentencing punitiveness: Comparing the general public and court practitioners. *Canadian Journal of Criminology*, 33(2), 149-162.
- Pager, D. (2003). The mark of a criminal record. *American journal of sociology*, 108(5), 937-975.
- Paternoster, R. (2018). Perceptual deterrence theory. In D. Nagin, F. T. Cullen, & C. L. Jonson (Red.), *Deterrence, choice, and crime* (pp. 81-106). New York: Routledge.
- Payne, B. K., May, D. C., & Wood, P. B. (2014). The 'pains' of electronic monitoring: A slap on the wrist or just as bad as prison? *Criminal Justice Studies*, 27(2), 133-148.
- Petersilia, J. (1990). When probation becomes more dreaded than prison. *Federal Probation*, 54(1), 23-27.
- Petersilia, J., & Deschenes, E. P. (1994). Perceptions of punishment: Inmates and staff rank the severity of prison versus intermediate sanctions. *The Prison Journal*, 74(3), 306-328.
- Petrich, D. M., Pratt, T. C., Jonson, C. L., & Cullen, F. T. (2021). Custodial sanctions and reoffending: A meta-analytic review. *Crime and justice*, 50(1), 353-424.
- Pettit, B., & Lyons, C. J. (2009). Incarceration and the legitimate labor market: Examining age-graded effects on employment and wages. *Law & society review*, 43(4), 725-756.
- Pogarsky, G., & Piquero, A. R. (2003). Can punishment encourage offending? Investigating the "resetting" effect. *Journal of research in crime and delinquency*, 40(1), 95-120.
- Polinsky, A. M., & Riskind, P. N. (2019). Deterrence and the optimal use of prison, parole, and probation. *The Journal of Law and Economics*, 62(2), 347-371.
- Pratt, J. (2008). Scandinavian exceptionalism in an era of penal excess part I: The nature and roots of scandinavian exceptionalism. *The British Journal of Criminology*, 48(2), 119-137.
- Pratt, T. C., & Cullen, F. T. (2005). Assessing macro-level predictors and theories of crime: A meta-analysis. *Crime and Justice*, 32, 373-450.
- Pratt, T. C., Cullen, F. T., Blevins, K. R., Daigle, L. E., & Madensen, T. D. (2006). The empirical status of deterrence theory: A meta-analysis. In F. T. Cullen, J. P. Wright, & K. R. Blevins (Red.), *Taking stock* (pp. 367-395). Routledge.
- Pyle, D. (1984). Combating crime: Do the police give value for money? *Public Money & Management*, 4(1), 27-30.
- Raaijmakers, E. A., de Keijser, J. W., Nieuwbeerta, P., & Dirkzwager, A. J. (2017a). Changes in the subjectively experienced severity of detention: Exploring individual differences. *The Prison Journal*, 97(5), 644-668.
- Raaijmakers, E. A., Loughran, T. A., de Keijser, J. W., Nieuwbeerta, P., & Dirkzwager, A. J. (2017b). Exploring the relationship between subjectively experienced severity of imprisonment and recidivism: A neglected element in testing deterrence theory. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 54(1), 3-28.

- Ramakers, A. (2014). *Barred from employment? A study of labor market prospects before and after imprisonment*. Universiteit Leiden.
- Ramakers, A., Apel, R., Nieuwbeerta, P., Dirkzwager, A., & Van Wilsem, J. (2014a). Imprisonment length and post-prison employment prospects. *Criminology*, 52(3), 399-427.
- Ramakers, A., Apel, R., Nieuwbeerta, P., Dirkzwager, A., & Van Wilsem, J. (2014b). Imprisonment length and post-prison employment prospects. *Criminology*, 52(3), 399-427.
- Ramakers, A., Nieuwbeerta, P., Van Wilsem, J., & Dirkzwager, A. (2017). Not just any job will do: A study on employment characteristics and recidivism risks after release. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 61(16), 1795-1818.
- Ramakers, A., van Wilsem, J., & Apel, R. (2012). The effect of labour market absence on finding employment: A comparison between ex-prisoners and unemployed future prisoners. *European Journal of Criminology*, 9(4), 442-461.
- Reclassering Nederland (z.d.). *Elektronische monitoring*. Geraadpleegd op 10 januari 2023 via www.reclassering.nl/over-de-reclassering/wat-wij-doen/elektronische-monitoring.
- Reuter, P., & Bushway, S. D. (2007). Revisiting incapacitation: Can we generate new estimates? *Journal of Quantitative Criminology*, 23(4), 259-265.
- Rhodes, W., Gaes, G. G., Kling, R., & Cutler, C. (2018). Relationship between prison length of stay and recidivism: A study using regression discontinuity and instrumental variables with multiple break points. *Criminology & Public Policy*, 17(3), 731-769.
- Rich, R. F., & Sampson, R. J. (1990). Public perceptions of criminal justice policy: Does victimization make a difference? *Violence and Victims*, 5(2), 109.
- Richter, M., Ryser, B., & Hostettler, U. (2021). Punitiveness of electronic monitoring: Perception and experience of an alternative sanction. *European Journal of Probation*, 13(3), 262-281.
- Roberts, J. V. (2014). Clarifying the significance of public opinion for sentencing policy and practice. In J. Ryberg & J. Roberts (Red.), *Popular punishment on the normative significance of public opinion*. Oxford University Press.
- Roberts, J. V., & De Keijser, J. W. (2014). Democratising punishment: Sentencing, community views and values. *Punishment & Society*, 16(4), 474-498.
- Roberts, J. V., Stalans, L. J., Indermaur, D., & Hough, M. (2003). *Penal populism and public opinion: Lessons from five countries*. Oxford University Press.
- Robinson, P. H. (2013). *Intuitions of justice and the utility of desert*. Oxford University Press.
- Robinson, P. H., & Darley, J. M. (2004). Does criminal law deter? A behavioural science investigation. *Oxford Journal of Legal studies*, 24(2), 173-205.
- Rodermond, E., Kruttschnitt, C., Slotboom, A. M., & Bijleveld, C. C. (2016). Female desistance: A review of the literature. *European Journal of Criminology*, 13(1), 3-28.
- Roodman, D. (2017). *The impacts of incarceration on crime*. Geraadpleegd op 25 juli 2022 via www.ssrn.com/abstract=3635864.
- Rosenbaum, P., & Rubin, D. B. (1983). The central role of the propensity score in observational studies for causal effects. *Biometrika*, 70, 41-55.
- RSJ (2021). *Korte detenties nader bekeken*. RSJ.
- Rubin, D. B., & Thomas, N. (1996). Matching using estimated propensity scores: Relating theory to practice. *Biometrics*, 52(1), 249-264.
- Ruiter, S., & Tolsma, J. (2010). Taakstraffen langs de lat: Strafovottingen van Nederlanders. *Rechtstreeks*, 4, 7-34.

- Ruiter, S., Tolsma, J., Hoon, M. D., Elffers, H., & Laan, P. (2011). *De burger als rechter*. Boom.
- Ryberg, J., & Roberts, J. V. (2014a). Introduction: Exploring the normative significance of public opinion for state punishment. In J. Ryberg & J. Roberts (Red.), *Popular punishment: On the normative significance of public opinion* (pp. 1-13). Oxford University Press.
- Ryberg, J., & Roberts, J. V. (2014b). *Popular punishment: On the normative significance of public opinion*. Oxford University Press.
- Rydberg, J., & Clark, K. (2016). Variation in the incarceration length-recidivism dose-response relationship. *Journal of Criminal Justice*, 46, 118-128.
- Sampson, R. J., & Laub, J. H. (1993). Adult social bonds and change in criminal behavior. In R. J. Sampson & J. H. Laub (Red.), *Crime in the making: Pathways and turning points through life* (pp. 139-178). Harvard University Press.
- Schuyt, P. (2010). *Verantwoorde straftoemeting*. Kluwer.
- Sirén, R., & Savolainen, J. (2013). No evidence of specific deterrence under penal moderation: Imprisonment and recidivism in Finland. *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention*, 14(2), 80-97.
- Slobogin, C., & Brinkley-Rubinstein, L. (2013). *Putting desert in its place*. Stanford Law Review, 65, 77-136.
- Slotboom, A. M., Koppe, H., Passchier, I., Jonge, L., & Meijer, R. (1992). De relatie tussen eis en vonnis; strafvordering en straftoemeting in vier arrondissementen. *Justitiële Verkenningen*, 18(8), 59-71.
- Smith, J. A., & Todd, P. E. (2005). Does matching overcome lalonde's critique of nonexperimental estimators? *Journal of Econometrics*, 125(1), 305-353.
- Snodgrass, G. M., Blokland, A. A., Haviland, A., Nieuwebeerta, P., & Nagin, D. S. (2011). Does the time cause the crime? An examination of the relationship between time served and reoffending in the Netherlands. *Criminology*, 49(4), 1149-1194.
- Spelman, W. (1995). The severity of intermediate sanctions. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 32(2), 107-135.
- Spelman, W. (2000). What recent studies do (and don't) tell us about imprisonment and crime. *Crime and Justice*, 27, 419-494.
- Sprott, J. B., & Doob, A. N. (1997). Fear, victimization, and attitudes to sentencing, the courts, and the police. *Canadian Journal of Criminology*, 39(3), 275-291.
- Stam, M., Wermink, H., Blokland, A., & Been, J. (2023). The effects of imprisonment length on recidivism: A judge stringency instrumental variable approach. *Journal of Experimental Criminology*, 19, 1-32.
- Steenhuis, D. W. (1972). *Rijden onder invloed*. Groningen: Rijksuniversiteit Groningen.
- Sykes, G. M. (1958). *The society of captives*. Princeton University Press.
- Ten Boom, A., Ferwerda, H., & van Leiden, I. (2007). Een pioniersstudie in justitieland: De evaluatie van halt in een experimentele setting. *Tijdschrift voor Criminologie*, 50(1), 4.
- Ten Boom, A., & Kuijpers, K. F. (2008). *Behoeften van slachtoffers van delicten: Een systematische literatuurstudie naar behoeften zoals door slachtoffers zelf geuit*. Boom Juridische uitgevers. Onderzoek en beleid 262.
- Tonry, M. (2008a). Learning from the limitations of deterrence research. *Crime and Justice*, 37(1), 279-311.
- Tonry, M. (2008b). Onderzoek naar afschrikking: De noodzaak om klein te denken als we iets nieuws willen leren. *Justitiële Verkenningen*, 6(2), 7.
- Trumbull, W. N. (1989). Estimations of the economic model of crime using aggregate and individual level data. *Southern Economic Journal*, 423-439.
- Van 't Zand, E. (2018). Ruim baan? Uitsluiting en zelfuitsluiting van de arbeidsmarkt. *Justitiële verkenningen*, 44(2), 117-132.

- Van den Berg, C., Bijleveld, C., Blommaert, L., & Ruiters, S. (2017). Veroordeeld tot (g)een baan: Hoe delicten persoonskenmerken arbeidsmarktkansen beïnvloeden. *Tijdschrift voor Criminologie*, 59(1-2), 113-135.
- Van der Laan, P. (1993). Het publiek en de taakstraf: Een maatschappelijk draagvlak voor de taakstraf. *Justitiële verkenningen*, 19(9), 89-110.
- Van der Werff, C. (1979). *Speciale preventie: Verslag van een onderzoek naar het speciaal-preventieve effect van het strafproces en van het ondergaan van een korte vrijheidsstraf bij vermogensdelinquenten, agressieve delinquenten en verkeersdelinquenten*. Staatsuitgeverij.
- Van Gelder, J. L., Aarten, P., Lamet, W., & Van der Laan, P. (2015). Unknown, unloved? Public opinion on and knowledge of suspended sentences in the Netherlands. *Crime & Delinquency*, 61(5), 669-689.
- Van Kesteren, J. (2009). Public attitudes and sentencing policies across the world. *European Journal on Criminal Policy and Research*, 15(1), 25-46.
- Van Noije, L. (2019). Sociale veiligheid. In A. Wennekers, J. Boelhouwer, C. Van Campen, & J. Kullberg (Red.), *De sociale staat van Nederland: 2019*. SCP.
- Van Stokkom, B. (2012). A natural right to revenge? Victim impact statements and penal populism. In H. Nelen & J. Claessen (Red.), *Beyond the death penalty: Reflections on punishment* (pp. 117-134). Intersentia.
- Van Velthoven, B. (2011). De puniviteit is juist gedaald tussen 2000 en 2009. *NJB-kronieken*, 2011(27), 1780-1781.
- Van Wingerde, K. (2012). *De afschrikking voorbij: Een empirische studie naar afschrikking, generale preventie en regelnaleving in de Nederlandse afvalbranche*. Wolf Legal Publishers.
- Van Wingerden, S., Moerings, M., & Van Wilsem, J. (2011). *Recidiverisico en straftoemeting*. Raad voor de rechtspraak.
- Van Wingerden, S., Moerings, M., & van Wilsem, J. (2013). 'Krijgt hij nog een kans, of rekenen we af?'. Rechters over de rol van het recidiverisico bij de straftoemeting. *Nederlands Juristenblad*, 88(34), 2315-2320.
- Van Wingerden, S., & Nieuwbeerta, P. (2010). Straftoemeting bij moordenaars: De invloed van dader-, slachtoffer- en delict kenmerken. *Straftoemetingsbulletin*, 33(1), 11-21.
- Van Wingerden, S., & Van Wilsem, J. (2014). Straffen omvat meer dan gevangenisstraf. De effecten van daderkenmerken op de straftoemeting voor het gehele sanctiepakket. *Tijdschrift voor Criminologie*, 56(1), 3-23.
- Van Wingerden, S., Van Wilsem, J., & Johnson, B. D. (2016). Offender's personal circumstances and punishment: Toward a more refined model for the explanation of sentencing disparities. *Justice quarterly*, 33(1), 100-133.
- Van Wingerden, S., & Wermink, H. (2015). Een normatieve kijk op de rol van daderkenmerken bij straftoemetingsbeslissingen. *Trema. Straftoemetingsbulletin*, 38(1), 6-16.
- Villettaz, P., Gillieron, G., & Killias, M. (2015). The effects on re-offending of custodial vs. Non-custodial sanctions: An updated systematic review of the state of knowledge. *Campbell Systematic Reviews*, 11(1), 1-92.
- Villettaz, P., Killias, M., & Zoder, I. (2006). The effects of custodial vs. Non-custodial sentences on re-offending: A systematic review of the state of knowledge. *Campbell Systematic Reviews*, 2(1), 1-69.
- Vink, M. E., & Diephuis, B. J. (2021). Berechting. In R. Meijer, D. E. G. Moolenaar, R. Choenni, & S. Van den Braak (Red.), *Criminaliteit en rechtshandhaving: Ontwikkelingen en samenhangen*. Den Haag: WODC.
- Von Hirsch, A. (2017). *Deserved criminal sentences*. Bloomsbury Publishing.

- Von Hirsch, A., & Ashworth, A. (2005). *Proportionate sentencing: Exploring the principles*. Oxford University Press.
- Wagenaar, W. A. (2008). *Strafrechtelijke oordelen van rechters en leken: Bewijsbeslissingen, straffen en hun argumentatie*. Raad voor de rechtspraak.
- Wang, J. J. J., & Poynton, S. (2017). *Intensive correction orders versus short prison sentence: A comparison of re-offending*. NSW Bureau of Crime Statistics and Research.
- Wartna, B., Alberda, D., & Verweij, S. (2013a). Een meta-analyse van Nederlands recidiveonderzoek naar de effecten van strafrechtelijke interventies. *Tijdschrift voor Criminologie*, 55(1), 3.
- Wartna, B., Alberda, D., & Verweij, S. (2013b). *Wat werkt in Nederland en wat niet? Een meta-analyse van Nederlands recidiveonderzoek naar de effecten van strafrechtelijke interventies*. Boom Lemma. Onderzoek en beleid 307.
- Wemmers, J. A., & Cyr, K. (2004). Victims' perspectives on restorative justice: How much involvement are victims looking for? *International review of victimology*, 11(2-3), 259-274.
- Wemmers, J. A., Van der Leeden, R., & Steensma, H. (1995). What is procedural justice: Criteria used by dutch victims to assess the fairness of criminal justice procedures. *Social justice research*, 8, 329-350.
- Wermink, H., Apel, R., Nieuwebeerta, P., & Blokland, A. A. (2011). Het incapacitatie-effect van de eerste gevangenisstraf: Een gematchte vergelijking. *Mens & Maatschappij*, 86(3), 233-256.
- Wermink, H., Been, J., Schuyt, P., van Wijck, P., & Blokland, A. (2023a). De prijs van vergelding: Een raamwerk voor de bepaling van de betalingsbereidheid voor korte gevangenisstraffen. *Tijdschrift voor Criminologie*, 65.
- Wermink, H., Blokland, A., Been, J., Schuyt, P., Tollenaar, N., & Apel, R. (2023b). Estimating effects of short-term imprisonment on crime using random judge assignments. *Justice quarterly*. DOI: [10.1080/07418825.2023.2193618](https://doi.org/10.1080/07418825.2023.2193618)
- Wermink, H., Blokland, A., Nieuwebeerta, P., Nagin, D., & Tollenaar, N. (2010). Comparing the effects of community service and short-term imprisonment on recidivism: A matched samples approach. *Journal of Experimental Criminology*, 6(3), 325-349.
- Wermink, H., Blokland, A., Nieuwebeerta, P., & Tollenaar, N. (2009). Recidive na werkstraffen en na gevangenisstraffen. *Tijdschrift voor Criminologie*, 51(3), 211.
- Wermink, H., Johnson, B. D., De Keijser, J., Dirkzwager, A., Reef, J., & Nieuwebeerta, P. (2017). The influence of detailed offender characteristics on consecutive criminal processing decisions in the Netherlands. *Crime & Delinquency*, 63(10), 1279-1313.
- Wermink, H., Johnson, B. D., Nieuwebeerta, P., & de Keijser, J. W. (2015). Expanding the scope of sentencing research: Determinants of juvenile and adult punishment in the Netherlands. *European Journal of Criminology*, 12(6), 739-768.
- Wermink, H., Keijser, J. d., & Schuyt, P. (2012). Verschillen in straftoemeting in soortgelijke zaken: Een kwantitatief onderzoek naar de rol van specifieke kenmerken van de dader. *Nederlands Juristenblad*, 11, 726-733.
- Wermink, H., Nieuwebeerta, P., Ramakers, A. A., de Keijser, J. W., & Dirkzwager, A. J. (2018). *Short-term effects of imprisonment length on recidivism in the Netherlands*. *Crime & Delinquency*, 64(8), 1057-1093.
- Williams, J., & Weatherburn, D. (2022). *Can electronic monitoring reduce reoffending?* *Review of Economics and Statistics*, 104(2), 232-245.
- Wolpin, K. I. (1980). A time series-cross section analysis of international variation in crime and punishment. *The review of Economics and Statistics*, 417-423.

Wood, P. B., & Grasmick, H. G. (1999). Toward the development of punishment equivalencies: Male and female inmates rate the severity of alternative sanctions compared to prison. *Justice Quarterly*, *16*(1), 19-50.

Bijlage 1 Samenstelling begeleidingscommissie

Voorzitter

Prof. dr. Jan de Keijser

Hoogleraar Criminologie, Universiteit
Leiden

Leden

Dr. Elanie Rodermond

Universitair docent, Vrije Universiteit
Amsterdam/onderzoeker NSCR

Dr. Sigrid van Wingerden

Universitair hoofddocent, Universiteit
Leiden

Mr. Carien de Ridder
(juni 2022 tot september 2022)

Beleidsmedewerker, ministerie van
Justitie en Veiligheid, Directie Sancties
en Slachtofferbeleid

Anne Timmerman, Msc
(september 2022 tot februari 2023)

Senior beleidsmedewerker, ministerie
van Justitie en Veiligheid, Directie
Sancties en Slachtofferbeleid

Mr. Emiel Reck
(vanaf februari 2023)

Coördinerend beleidsmedewerker,
ministerie van Justitie en Veiligheid,
Directie Sancties en Slachtofferbeleid

Het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC) is het kennisinstituut voor het ministerie van Justitie en Veiligheid. Het WODC doet zelf onafhankelijk wetenschappelijk onderzoek of laat dit doen door erkende instituten en universiteiten, ter ondersteuning van beleid en uitvoering.

Meer informatie:

www.wodc.nl